

T.C.

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**PARLAMENTER SİSTEM İLE BAŞKANLIK SİSTEMİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI VE TÜRKİYE'DE CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET
SİSTEMİNİN İMKÂNLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYKUT BALCI

ARDAHAN-2018

T.C.

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**PARLAMENTER SİSTEM İLE BAŞKANLIK SİSTEMİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI VE TÜRKİYE'DE CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET
SİSTEMİNİN İMKÂNLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

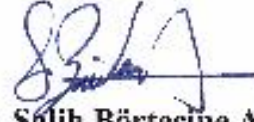
AYKUT BALCI

DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi İhsan KURTBAŞ

ARDAHAN-2018

KABUL VE ONAY

AYKUT BALCI tarafından hazırlanan **PARLAMENTER SİSTEM İLE BAŞKANLIK SİSTEMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE TÜRKİYE'DE CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNİN İMKÂNLARI** başlıklı bu çalışma, 17/08/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda **OY BİRLİĞİ: OY ÇOKLUĞU** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

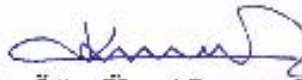
[Doç. Dr. Salih Börteçine AVCI]

Başkanı

[Dr. Öğr. Üyesi İhsan KURTBAS]

Danışman

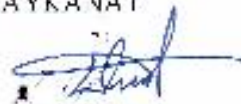

[Dr. Öğr. Üyesi Levent KÜÇÜK]

Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım. 14.09.2018

Dr. Öğr. Üyesi Zafer AYKANAT

TC.
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmenliğine göre hazırlamış olduğum 'Parlamenter Sistem ve Başkanlık Sisteminin Karşılaştırılması ve Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin İmkânları' adlı tezin kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

13.07.2018

Aykut BALCI

ÖNSÖZ

Çalışmamızın amacı ülkemizde 16 Nisan 2017 tarihinde halk referandumu sonucunda oy çokluğuyla kabul edilen cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin, parlamenter sistem ve başkanlık sistemi ile karşılaştırılarak ülkemize sunacağı imkanları aktarmaya çalışmaktır.

Tez çalışmam boyunca daima yanımda olan, her türlü desteği veren , mesai saati gözetmeksizin değerli zamanını bana ayırarak bilgi ve tecrübelerini sürekli bana aktaran ve her konuda bana anlayışla yaklaşan Tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi İhsan KURTBAŞ hocama , tez yazım sürecimin başından sonuna kadar bana yaptığı tüm katkılar için kendine teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum

Düşünceleriyle, fikirleriyle en büyük yol gösterici olarak gördüğüm, her zaman desteğini ve güvenini hissettiğim, kendime örnek aldığım çok kıymetli bilim insanı değerli hocam Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ' a saygılarımı ve şükranlarımı sunuyorum

Yüksek lisansa başlamam da beni çok destekleyen, ve kısa sürede çok şey öğrendiğim, değerli hocam Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ,a kıymetli kazanımları için müteşekkirim.

Ayrıca tez çalışma konum ile ilgili birçok eseri olan ve bunları benimle paylaşan çok kıymetli bilim insanı hocam Prof. Dr. Hüsamettin İNANÇ 'a paylaşımları için teşekkürlerimi sunuyorum

Bunun yanında, saat kaç olursa olsun gerek çeviri konusunda, gerek se tez le ilgili farklı konularda bilgi almak için aradığımda hiç cevapsız bırakmayan abim gibi gördüğüm çok değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Cem DOĞAN'a ve Öğretim görevlisi Meriç Gürliyer'e saygı ve sevgilerimi sunuyorum

Ayrıca eğitim hayatım boyunca yetişmemde ve bugünlere gelmemde emeği geçen tüm öğretmenlerime teşekkürlerimi sunuyorum. Hakkınızı kesinlikle ödeyemem

Tezin son dönemlerinde benimle beraber uykusuz kalan değerli kuzenim Ayşenur Balcı'ya da teşekkürlerimi iletiyorum

Son olarak hem 19 yıllık eğitim hayatımda hem de 2 yıllık tez yazım sürecimde, başta eli öpülesi arkamda koca çınar olarak bildiğim canım babama ve evlatları için her fedakârlığı göze alan ayaklarının altında cenneti gizleyen anneme teşekkürlerin en büyüğünü ederken, yanımda hep bir dağ gibi duran değerli abim Tayfun Balcı ve kahrımı sürekli çeken dünya güzeli kız kardeşim Sedanur Balcı teşekkürlerimi özellikle sunarken, Tüm geniş aileme destek ve duaları için teşekkür ediyorum..

Yüksek Lisans Tezimi, ebedi aleme göç eden ve her an eksikliğini hissettiğim Babaanneme ithaf ediyorum. Mekânı cennet olsun.

ÖZET

BALCI, Aykut. Parlamenter Sistem ile Başkanlık Sisteminin Karşılaştırılması ve Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin İmkanları, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan, 2017.

Siyasal yönetim sistemleri, siyasal sistem içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu tez çalışmasının ana temasını oluşturan başkanlık sistemi sadece son dönemlerin değil Türk siyasal hayatının hemen hemen her döneminde en fazla tartışılan konuların başında gelmektedir. Zira Türk siyasal hayatının neredeyse her döneminde, en uygulanabilir yönetim sisteminin ne olduğu arayışı hep sürmüştür. Bu süreçte farklı hükümet sistemleriyle karşılaşılmış; Osmanlı imparatorluğundan, Cumhuriyet tarihine kadar olan süreçte, monarşiden, meşruti monarşiye, parlamenter sistemden başkanlık sistemine kadar farklı siyasal sistemler bir şekilde uygulanmıştır.

Bu kapsamda bu çalışmanın temel argümanı Türk tipi ‘Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin, Türk siyasal kültürüne en uygun siyasal yönetim sistemi olduğu şeklindedir. Ancak şunu da göz artı etmemek gerekir ki, bir hükümet sistemi tüm yönleriyle kusursuz bir yönetim sistemi olsa dahi; hükümet sistemleri tek başına bir toplumu tümünden ihya edecek güce sahip değildir. Keza bir toplumun hükümet sistemi, o toplumun siyasal sistemi içinde yer alan ve o toplumun siyasal sistemini oluşturan çeşitli ve çok sayıdaki bileşenden yalnızca biridir. Bu açıdan bir toplumun siyasi açıdan ihya olabilmesi için seçim sistemi, parti sistemi, siyasal kültür, halkın eğitim durumu, siyasal katılım kültürü ve olanakları ve bilgi düzeyi gibi siyasal sistemi oluşturan birçok farklı değişkenin de mükemmel olması gerekmektedir.

Literatürde birçok siyaset bilimciye göre, Türk Siyasal Hayatında, Parlamenter sistemin koalisyon hükümetlerine neden olması ve yürütmede çift başlılığı sebebiyet vermesi, bu yönüyle de hükümet istikrarsızlıklarını beraberinde getirmesi parlamenter sistemin eleştirilmesi gereken yönlerinden bazılarıdır. Sürekli kısa süreli koalisyonlarla yönetilen ülkemizde seçimlerin sık sık yapılması ve iktidarın kısa sürede değişimi; uzun süreli planlar yapılamamasına neden olmakta ve bu ülkemizin gelişimini aksatmaktadır.

Gelinen süreçte, uzun tartışma ve çalışmalar sonucunda 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum ile birlikte, seçmenlerin çoğunluğunun iradesiyle ‘Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ni kabul etmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’nin Cumhurbaşkanlık Sistemi’ne geçişi anlık bir kararla veya ideolojik bir yaklaşımla değil; Türkiye’nin ekonomik, siyasi,

kültürel ve sosyal hayatı açısından uzunca yapılan tartışmalar ve deneyimler sonucunda ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı son dönemlerde sıklıkla tartışılan Başkanlık Sistemi bağlamında özelde ise Türkiye Tipi Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin ne olduğunu ortaya koyarak bu sistemin Türk siyasal sistemi açısından imkânlarını irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Kuvvetler Ayrılığı, Hükümet Sistemleri, Parlamenter Sistem, Yarı Başkanlık Sistemi, Başkanlık Sistemi, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

ABSTRACT

BALCI, Aykut Comparison of Parliamentary System With Presidential System and Possibilities of Republican Government System in Turkey

Political government systems holds a great importance amongst the political system. Presidential system which constitutes the main essence of this thesis is not only under recent debates but also every periot of Turkish political life. For, the search for the optimum method in Turkish political life was almost always continued. In this process, a deal of government systems has been seen and somehow different political systems were in use from monarchy to constitutionalist monarch and from parliamentary system to presidential system on the way of the empire to the Republic.

In this sense, the main argument of this work is that the Turkish Style of ‘Republican Government System’ is the most compatible one according to Turkish political system. However, government systems are not capable of reviving the society as a whole, even though they are the most perfect governmental systems. Hence, a government system of a society is solely a part of what compose the political system in that country. In this perspective, election system, party system, political culture, education level of the people, political participation culture and possibilities must be perfect for a country to be politically revived.

According to many political scientists in the literature, parliamentary system causes coalition goverments and makes enforcement being double-headed. So, it is the core element here to be criticized. In our country which is conducted by short term coalitions, elections are taken place and power is changed hands in short times give a way not to make long term plans and this makes our country’s development slow.

In the current phase, ‘Republican Government System’ was accepted after the long debates and works, with the great proportion of voters by the referendum of 16 April 2017. In this context, Turkey’s passing to the ‘Republican Government System’ is not originated by an impulsive decision but rather the discussions and experiments that were longly made about Turkey’s economical, political, cultural and social life.

Essential aim of this work is to analyze the means of Turkish Style of ‘Republican Government System’ and the definition of that under the general framework of presidential system that has been discussed a lot lately.

Keywords: Checks and Balances, Government Systems, Parliamentary System, Semi-Presidential System, Presidential System, Republican Government System.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

Birinci Bölüm

KUVVETLER AYRILIĞI TEORİSİ VE SİYASAL SİSTEMLER

1.1. Kuvvetler Ayrılığı Teorisi	4
1.1.1 Kuvvetler Ayrılığı Teorisine Yapılan Kuramsal Katkılar	6
1.1.1.1. Aristo (M.Ö 384-322).....	7
1.1.1.2. John Locke (1632-1734).....	7
1.1.1.3. Montesquieu (1689-1755)	9
1.2.Siyasal Kültür ve Siyasal Sistem Kavramları	10
1.2.1.Siyasal Kültür Kavramı	11
1.2.2. Siyasal Sistem Kavramı.....	11
1.2.3.Siyasal Sistemlerin Sınıflandırılması	12
1.2.3.1.Kuvvetlerin Birliğine Dayanan Siyasal Sistemler	12
1.2.3.2.Kuvvetlerin Yasamada Toplandığı Siyasal Sistemler	14
1.2.3.3.Kuvvetlerin Ayrılığına Dayanan Siyasal Sistemler.....	15

İkinci Bölüm

KUVVETLER AYRILIĞINA DAYALI DEMOKRATİK SİSTEMLER VE KARŞILAŞTIRILMASI

2.1.Başkanlık Sistemi	17
2.1.1.Başkanlık Sistemi Kavramı	17
2.1.2. Başkanlık SistemininTarihçesi	18
2.1.3. Başkanlık Sisteminin Genel ve Ayırt Edici Temel Özellikleri	19
2.1.3.1.Yasama ve Yürütme Arasında Sert Kuvvetler Ayrılığı.....	20
2.1.3.2.Yürütme Organının Etkinliği.....	21
2.1.4.Başkanlık Sisteminin Avantaj ve Dezavantajları	22
2.1.4.1.Başkanlık Sisteminin Avantajları	23
2.1.4.1.1.İstikrarlı ve Güçlü Yönetim.....	24

2.1.4.1.2.Doğrudan Temsili Sağlayabilmesi	25
2.1.4.1.3.Yasamada Kaliteyi Artırması	25
2.1.4.1.4. Hesap Sorulabilirliği ve Önceden Öngörülebilirliği Sağlama.....	26
2.1.4.2. Başkanlık Sisteminin Dezavantajları.....	27
2.1.4.2.1. Başkanlık Sisteminde Katılık Sorunu.....	27
2.1.4.2.2. Başkanlık Sisteminde Çift Meşruluk Sorunu	28
2.1.4.2.3.Başkanlık Sisteminde Kazanan Her Şeyi Alır Anlayışı ve Çoğunlukçu Demokrasi Sorunu	29
2.1.4.2.4.Başkanlık Sisteminde Yönetiminin Kişiselleşebilmesi ve Kutuplaşma Sorunu	30
2.2.Başkanlık Sisteminin Uygulamaları	31
2.2.1.ABD’de Başkanlık Sistemi ve Özellikleri.....	31
2.2.1.1.ABD’de Yürütme Organı	32
2.2.1.1.1.ABD’de Başkanın Seçimi.....	33
2.2.1.1.2.ABD Başkanlık Sisteminde Başkanın Görev ve Yetkileri.....	33
2.2.1.1.3. ABD Başkanlık Sisteminde Yürütme Organının İşleyişi.....	35
2.2.1.2. ABD Başkanlık Sisteminde Yasama Organı.....	36
2.2.1.2.1.ABD Başkanlık Sisteminde Kongrenin Seçimi.....	37
2.2.1.2.2.ABD Başkanlık Sisteminde Kongrenin Görev ve Yetkileri.....	39
2.2.1.2.3.Kongrenin İşleyişi	39
2.2.1.3.Yargı Organı.....	40
2.3.Parlamber Sistem	41
2.3.1.Parlamber Sistem Kavramı	41
2.3.2.Parlamber Sistemin Tarihçesi.....	42
2.3.3.Parlamber Sistemin Genel ve Ayırt Edici Temel Özellikleri	43
2.3.4. Parlamber Sistemin Avantaj ve Dezavantajları.....	45
2.3.4.1. Parlamber Sistemin Avantajları.....	46
2.3.4.2.Parlamber Sistemin Dezavantajları	47
2.4.Yarı Başkanlık Sistemi.....	48
2.4.1.Yarı başkanlık Sisteminin Avantajları.....	50
2.4.2. Yarı Başkanlık Sisteminin Dezavantajları.....	52

Üçüncü Bölüm

TÜRKİYE'DE DÜZEN ARAYIŞI VE BAŞKANLIK SİSTEMİ

3.1. Türkiye' de Uygulanan Hükümet Sistemleri	54
3.1.1. Cumhuriyet'ten Önceki Dönemlerdeki Hükümet Sistemi (1876 Anayasası'na (Kanuni Esasi) Göre Sistem: Meşrutî Monarşi)	54
3.1.2. 1909 Değişikliği	56
3.1.3. 1921 Anayasası'nın Uyguladığı Hükümet Sistemi	57
3.1.4. 1924 Anayasası'nın Uyguladığı Hükümet Sistemi	60
3.1.5. 1961 Anayasası'nın Uyguladığı Hükümet Sistemi	61
3.1.6. 1982 Anayasası'nın Uyguladığı Hükümet Sistemi	64
3.1.7. 2007 Anayasa Değişikliği.....	66
3.2. Parlamenter Sistemden Başkanlık Sistemine Geçiş ve Bunun Gereklilikleri	68
3.2.1. Parlamenter Sistemde Karşılaşılan Sorunlar	71
3.2.1.1. Türkiye'de Parlamenter Sistemde Koalisyon hükümetleri ve Siyasal İstikrarsızlık.....	74
3.2.1.2. Türkiye'de Parlamenter Sistemde İkili Yapıdan Oluşan Yürütme.....	75
3.2.1.3. Türkiye'de Parlamenter Sistemde Lidere Dayanan İstikrar ya da İstikrarsızlık ve Bürokratik Hantallık.....	77
3.2.1.4. Türkiye'de Parlamenter Sistemde Güçlenen Vesayet Kurumları, Seçimsiz İktidar ve Siyasetin Baskılanması.....	78
3.2.2. Başkanlık Sisteminin Türk Siyasal Sistemi İçin Olumlu Yönleri	79
3.2.2.1. İstikrar ve Meşruluğa Yol Açması	80
3.2.2.2. Hesap Sorulabilirlik ve Hesap Verebilirlik Bakımından Demokrasinin Pekişmesini Sağlar	82
3.2.2.3. Meclisin Çalışma Kalitesini ve Uzmanlaşmayı Sağlaması	83
3.3. Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmeye Başlanması ve Seçim	84
Prosedürü	
3.3.1. Cumhurbaşkanlığı Seçim Prosedürü	85

Dördüncü Bölüm	
CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNE GEÇİŞ VE DEĞİŞEN 18	
MADDENİN MUHTEVİYATI	
Yeni Cumhurbaşkanlık Sisteminin Siyasi, Hukuki, Demokratik Etkilerine	
Yönelik Bir Değerlendirme	
4.1 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi	88
4.1.1. Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri.....	90
4.1.2 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde TBMM'nin Görev ve Yetkileri ..	91
4.1.3 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Uygulamaya Başlanması ve	
Değişenler.....	91
4.1.3.1 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Uygulanmaya Başlaması ile	
Çıkarılan KHK ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri	91
4.1.3.1.1 KHK ile Yapılan Değişiklikler	92
4.1.3.1.2 Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Değişenler	92
4.2 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile Parlamenter Sistem ve Başkanlık	
Sisteminin Karşılaştırılması	94
4.2.1 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi İle Parlamenter ve Başkanlık	
Sisteminin Karşılaştırılması	94
4.2.2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile Başkanlık Sisteminin	
Karşılaştırılması	97
4.3.Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile Birlikte Yasama, Yürütme ve	
Yargı.....	100
Alanındaki Değişimler.....	100
4.3.1.Yasama İle İlgili Olan Değişimler.....	100
4.3.2. Yargı İle İlgili Olan Değişimler	101
4.3.3. Yürütme İle İlgili Değişiklikler	102
4.4. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Giden Yolda 18 Maddelik Anayasa	
Değişikliğinin Değerlendirilmesi	103
4.4.1. Siyasi Yönden İncelenmesi	103
4.4.1.1. Seçim Sürecine Olan Etkileri	103
4.4.1.2. Yasama Sürecine Olan Etkileri	107

4.4.2 Türk Kamu Yönetimine Etkileri.....	112
4.4.3. Sistem Değişikliğinin Demokratik Etkileri	113
4.4.4. Sistem Değişikliğinin Yargı Yönünden Etkileri.....	116
SONUÇ	120
KAYNAKÇA	124
EKLER	140
Ek-1: Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	140
ÖZGEÇMİŞ	156

KISALTMALAR

KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
C.K	: Cumhurbaşkanı Kararnameleri
ABD	: Amerika Birleşik Devleti
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
HSYK	: Hâkim ve Savcılar Yüksek Kurulu
MSB	: Milli Savunma Bakanlığı
yy.	: Yüzyıl
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
JGK	: Jandarma Genel Komutanlığı
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü

GİRİŞ

İlk çağlardan beri, siyaset bilimcilerinde içinde yer aldığı düşünürler ideal yönetimin ne olduğu konusunu araştırmış ve hepsi kendi fikir ve görüşlerine göre yeni yönetim şekilleri ortaya atmışlardır. Bununla birlikte devletler ise, ortaya çıktıkları günden, günümüze kadar birçok farklı yönetim şekliyle yönetilmiştir. Bu yönetimlerin birkaçı günümüzde hala varlığını devam ettirirken, birçoğu daha günümüze ulaşmadan çöküntüye uğramış ve tarih sahnesinden silinmiştir. Bu bağlamda siyasal sistemin önemli bir bileşenini oluşturan, yönetim sistemi toplumsal refahı ve huzuru doğrudan etkileyen bir husustur. Nitekim Devletler; Anayasalarını, siyasal sistemlerini ve yönetim şekillerini oluştururken; kendine tarihsel, ekonomik, kültürel ve siyasi deneyimleri, özellikleri göz önünde bulundurmak ve böylelikle stratejik, jeopolitik, hukuki ve demokratik saikleri hesaba katarak kendi gerçekleri ve zamanın gereksinimleri doğrultusunda kendilerine has yönetim şekilleri benimsemektedirler.

Anayasa hukuku literatüründe hükümet sistemleri, yasama ve yürütme kuvvetlerinin tek bir organa veya birden çok organa verilmesi olarak iki grupta toplanmaktadır. Güçlerin tek organa verilmesine ‘Kuvvetler Birliği’ denilirken, güçlerin birden farklı organa dağıtılmasına ise ‘Kuvvetler Ayrılığı’ denilmektedir. Kuvvetler birliği, yasama ve yürütme gücünün iki organdan herhangi birinde birleşmesi olarak ifade edilir. Bu iki kuvvet yürütme organında birleştiğinde monarşi ve diktatörlük meydana gelirken iki kuvvetin yasama da toplanmasıyla da meclis hükümeti meydana gelmektedir. Kuvvetlerin birbirinden demokratik bir şekilde ayrıldığı sistemler ise Başkanlık Sistemi ve Parlamenter Sistemdir.

Modernleşme ve demokrasinin yaygın olduğu günümüz modern devlet sistemlerinde, yaygın olarak uygulanan yönetim şekilleri Parlamenter Sistem ve Başkanlık Sistemi’dir. Uzun yıllardır parlamenter sistemin uygulandığı ülkemizde, bu sistemden ve bu sistemle iç içe geçen bürokratikleşmeden kaynaklı yönetsel krizler ve sorunlar, parlamenter sistemi sorgulanmasına sebep olmuş; böylelikle gerek toplumu gerek siyaset kurumlarını, parlamenter sisteme alternatif bir yönetim modeli üzerinde çeşitli arayışlara yöneltmiştir.

İnsanlığın demokratik ve siyasi deneyimleri göstermiştir ki; her toplumun siyasal hayatı, ekonomik durumu, kültürel yaşantısı ve toplumsal dinamikleri açısından

o topluma iyi gelecek siyasal sistemler farklılık gösterebilmektedir. Başka bir ifadeyle tek bir siyasal sistemin bütün toplumlar için genel anlamda iyi olamayacağı gibi siyasal sistemlerin topluma yansımaları da toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir.

Bu bağlamda demokratik siyasal sistemler açısından temel olarak Parlamenter Sistem, Başkanlık sistem ve bunların ortasında yer alan Yarı Başkanlık Sistemi olmak üzere üç siyasal sistemden bahsedilebilir. Parlamenter Sistem, ana işleyişinde parlamentonun esas olduğu ve yürütmenin daha çok parlamento içerisinde vuku bulunduğu, siyasi kararların, yasalar anlamında daha çok parlamento içinde şekillendiği ve siyasal dinamiklerin birçoğunun parlamento ile halledildiği bir sistemdir. Başkanlık Sistemi ise parlamenter sistemi içindeki yürütmenin dinamizmini, yargı bağımsızlığının etkinliğini alıp bunları ayıran ve yürütmenin gücünü bir Başkana devreden, böylece hem yürütme hem de hükümetin başının Başkan olarak ifade edildiği kişiler tarafından yürütüldüğü bir sistemdir.

Bu çerçevede bu tez çalışmasında, parlamenter ve başkanlık sistemi bağlamında Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin imkânlarını tartışılmıştır. Tarihsel olarak Türkiye'nin başkanlık sistemine geçişi anlık bir kararla veya ideolojik bir yaklaşımla olmayıp, Türkiye'nin ekonomik, siyasi, kültürel hayatı açısından uzunca yapılar tartışmalar neticesinde ve 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum sonucunda uygulamaya geçmiştir. Bu çerçevede bu çalışmanın amacı Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin, parlamenter sistemden farklarını ortaya koymak; başkanlık sistemleri içinde nerede olduğunu tespit etmek ve böylelikle Türk toplumu ve siyasal hayatı açısından, hukuki, siyasi, ekonomik ve sosyal imkanlarını ele almak ve irdelemektir.

Bu tez çalışmasında, referandum sonucunda ortaya konulan 18 maddelik anayasa değişikliğinin Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi bağlamında Türk siyasal hayatı açısından imkânlarının neler olabileceği araştırılmıştır.

Bu çerçevede bu tez çalışması, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde; kuvvetler ayrılığı ve siyasal sistemler konusu anlatılmıştır. Bu konu anlatılırken öncelikle konunun kuramsal çerçevesine katkı sunan Aristo, Montesquieu, Locke'nin kuvvetler ayrılığı ve siyasal sistemler hakkında görüşlerinden bahsedilmiştir. Bu bölümde siyasal kültür ve siyasal sistem kavramları açıkladıktan sonra demokratik ve demokratik olmayan siyasal yönetim şekillerinden söz edilmiştir.

İkinci bölümünde; kuvvetler ayrılığına dayanan demokratik sistemler olan başkanlık sistemi ve parlamenter sistemi ile yarı başkanlık sistemi anlatılmıştır. Bu kapsamda Başkanlık Sisteminin, Parlamenter Sistem ve Yarı Başkanlık Sisteminin tanımı, tarihçesi ve özelliklerinden bahsedilip, (ülkemiz temel alınmadan) başkanlık sisteminin olumlu ve olumsuz özellikleri ile başkanlık sisteminin beşiği olarak görünen Amerika'daki başkanlık sisteminin yapısı hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde, Türkiye'de düzen arayışı ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi anlatılmıştır. Bu bağlamda Türk Anayasa tarihinde parlamenter sistem ve başkanlık sistemin izi sürülmüştür. Bu kapsamda 1876, 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasalarında yönetim şekillerinin ne şekilde belirtildiği araştırılmıştır. Ayrıca, Türk siyasal hayatında Parlamenter Sistemden, Başkanlık Sistemine geçiş sürecinden bahsedilip, literatürel bilgiler ışığında bu sürece giden siyasi sebepler hakkındaki tartışmalara yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde ise Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile bu sistemin Türk Siyasal Hayatına ve toplumuna ne tür imkanlar sunabileceği araştırılmıştır. Bu çerçevede öncelikle Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne giden siyasi süreç anlatılmıştır. Ardından Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin yapısı anlatılarak Başkanlık Sistemi ve Parlamenter Sistemden farkları ve benzerlikleri ele alınmıştır. Bu bölümün sonunda ise Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin Türk sosyolojisi ve siyasal hayatı açısından ne tür imkânlar sunabileceği ortaya konulmuştur. Bunun için 16 Nisan 2017 tarihinden sonra ortaya konulan 18 Maddelik Anayasa değişikliğinin, literatürdeki bilgiler ve tartışmalar ışığında, Türk toplumu açısından, siyasi ve hukuki yönden ne tür imkanlar getirebileceği üzerinde durulmuştur.

Birinci Bölüm

KUVVETLER AYRILIĞI TEORİSİ VE SİYASAL SİSTEMLER

Bu bölüm iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda kuvvetler ayrılığı teorisi anlatılırken, ikinci kısımda ise siyasal sistem olgusu ve siyasal sistemin yapısal bileşenleri anlatılmaktadır.

Siyasal sistem, bir ülkede devlet ile millet arasındaki ilişkinin dayanağı, türü, kaynağı veya niteliğinin ne olduğudur. Hükümet sistemi, egemenliği kullanan organlar ve bu organlar arasındaki ilişki iken, siyasal sistemde ise bu organların tümü ile halk arasındaki ilişkinin düzenlenmesidir (Akgül, 2003, s. 338).

1.1. Kuvvetler Ayrılığı Teorisi

Kuvvetler ayrılığı teorisi, devletin üç fonksiyonu olan yasama yürütme ve yargıyı yerine getiren fonksiyonların, tek bir kişide toplanmasını engellemek üzere düşünülen ve ortaya atılan bir kavramdır.

“Devletin elinde bulunan yasama, yürütme ve yargı güçlerinin tek elde toplanması ya da farklı organlara verilerek ayrılması sürekli tartışmaya konu olmaktadır. Siyasi rejimlerin sınıflandırılması yapılırken bu tartışma esas alınmaktadır. Bu tartışma ışığında bu güçler tek bir elde toplandığında kuvvetler birliğinden, farklı bir organlara verildiğinde ise kuvvetler ayrılığından söz edilmektedir” (Dönmez, 2017).

Kuvvetler ayrılığı teorisi Devlet vasfı taşıyan, her siyasi toplulukta birbirinden farklı güçlerin bulunduğu ve bu kuvvetlerin üçe ayrıldığı ve özgürlüklerin garantiye alınabilmesi için tüm devlet güçlerinin farklı organlara verilmesi gerekliliğine dayanmaktadır.

“Kuvvetler ayrılığı, yasama, yürütme ve yargının birbirinden ayrı olduğu ve bu ayrılığın temelinde devletin fonksiyonlarını yerine getiren organların uzmanlık esasına dayalı bir iş bölümü olarak da ifade edilebilmektedir” (Gülener, 2016, s. 12)

Başka bir ifadeyle Kuvvetler ayrılığı, üç kuvvetin farklı yollardan göreve geldiği ve aralarındaki ilişkilerde fren ve denge mekanizmasının hâkim olduğu ve bu güçlerin farklı organlara verilmesi olarak tanımlanabilmektedir (Akgül, 2003, s. 336).

Özbudun'a göre ise (2000, s. 24) "Bu üç kuvvetin birbirinden ayrılmasından ziyade yargının siyasal nitelikli iki organ olan yasama ve yürütme karşısında bağımsız kalabilmesi akla gelmektedir"

Kuvvetler ayrılığının temel amacı; siyasal iktidarı, gücü üç farklı kuvvete yayarak sınırlandırmaktır. Bu duruma göre kanunları hazırlayan ile uygulayanlar ayrı kurumlar olacaktır (Hüner, 2012, s. 59)

Kuvvetler ayrılığı, yasama ve yürütmenin yüksek yetkiler kazanarak bunu özgürlükler aleyhine kullanma durumuna karşı denetim amaçlı bir siyasal teori değil; aynı zamanda devletin bireylerle olan ilişkilerinde açıklık ve adalete dayanma ilkesidir. Bunun altındaki düşünce, hukuk kuralını koyan ve uygulayan kimsenin, bu kuralın belli olaylara açık-adil şekilde uygulanıp uygulanmadığını yargılayan kişi de olmamasıdır (Gökpınar, 2016, s. 92).

"Kuvvetler ayrılığı siyasetin yani yasama ve yürütmenin yargı kurumlarının oluşum, işleyiş ve çalışma koşulları gibi temel alanlarda yasama faaliyetlerinde bulunma hakkından vazgeçtiği biçimde yorumlanamaz. Demokrasinin vazgeçilmez şartlarından olan kuvvetler ayrılığı, yine demokrasinin asıl vurgusu olan seçilmişlerin üstünlüğü, belirleyiciliği ve sorumlu olmaları prensibini de ortadan kaldırmaz" (Tekin, 2015, s. 126-127)

"Klasik kuvvetler ayrılığında temel amaç, iktidarı, gücün farklı organlara dağıtılması yoluyla kısıtlamaktır. Kanunları hazırlayan organ ile uygulayan organın farklı olup, yargı, yasama ve yürütme ilişkilerine göre daha bağımsız bir durumda olmalıdır. Tüm organlar kendi işlevlerini yerine getirmeli ve üç organın da birbirlerinin işlerine karışmasına izin verilmeyecektir" (Büke, 2016, s. 114)

"Kuvvetler ayrılığı teorisi Antik Yunan döneminde, Aristo'dan itibaren tartışılmıştır. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin temel mantığı yürütme, yasama ve yargı erklerinin farklı kişilerde veya farklı organlarda toplanması gerektiğidir. 16. Yüzyılda Fransız düşünürü Jean Bodin kuvvetler ayrılığını ilk talep eden kişi olmuştur. Kanunların Ruhu kitabı ile kuvvetler ayrılığı konusunu bilimsel doktrin şeklinde ve sistematik olarak ele alan düşünür Montesquieu'dür" (Gözler, 2011, s. 82)

"20. yüzyılın başında meydana gelen ekonomik ve siyasi krizler, birçok ülkede yürütmenin etkin çalışmaması, gerekli tedbirleri yetkisizlik sebebiyle alamamasına

bağlanmıştır. Bu krizlerin doğurduğu sonuç, günümüz güçlü yürütme anlayışını olağanüstü aşan, diktatörlerin doğumu olmuştur. İkinci Dünya savaşı sonraları anayasalarda, diktatörlük rejimlerine karşı bir tepkinin izlerini görmek mümkündür. Böylece yeniden yürütmeyi sınırlandırma eğilimi görülmeye başlanmıştır. Yasama-yürüme ilişkileri reaksiyonlar şeklinde, karşılıklı olarak birbirlerine ağır basma esasına dayalı olarak yürüyüp gitmiştir” (Şahin, 2013, s. 45)

“20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle, başta bilim ve teknolojideki gelişmeler gelmek üzere, sosyal hayattaki hızlı gelişimler, duruma uygun hareket etme durumunda olan, güçlü ve dinamik yürütmeyi gerektirmiştir. Anayasalarda yürütmenin yetkilerinin sürekli arttırıldığı görülmüştür. Bu durum özellikle parlamenter rejimler bakımından ifade edilen güçlerin toplanması, eleştirilerinin yapılmasına yol açmıştır. Siyasi partilerin demokratik seçim içinde yer almasından kaynaklanan bir takım sonuçlar doğmuştur” (Gül C. , 2013, s. 25-27)

Demokratik bir rejimin özellikleri; Hukuk devleti ya da hukukun üstünlüğü, hürriyetçi bir rejimin varlığı, milli egemenlik ilkesi ve yönetime katılımı sağlayan hür seçimler olarak sıralanıyor (Parkinson, 1976, s. 98).

“Demokrasi ve hukuk devleti iç içe geçmiş kavramlar olarak karşımıza çıkıyor ve bu çerçevede birbirlerinin unsuru olarak ele alınıyor. Hukuk devleti anlayışı, demokratik rejim açısından bir zorunlulukken, kuvvetler ayrılığı prensibi de, hukuk devletinin şekil unsurlarından biri olarak ifade ediliyor” (Gözler, 2011, s. 23)

Yukarıda da ifade edildiği gibi, kuvvetler ayrılığı prensibi hükümet modellerinin incelenmesinde başvurulan en önemli düşünce olarak geçerliliğini günümüzde dahi korumaktadır.

1.1.1 Kuvvetler Ayrılığı Teorisine Yapılan Kuramsal Katkılar

Bu başlık altında, Aristo, John Locke ve Montesquieu’ nun Kuvvetler ayrılığı teorisi ile ilgili yaptığı kavramsal tanımlamalara ve bu teori hakkında ileriye sürdükleri düşüncelerden bahsedilecektir.

1.1.1.1. Aristo (M.Ö 384-322)

Yunan düşünür, M.Ö 384 yılında Ege denizin de yer alan Stageria doğmuştur. 18 yaşında Atina'ya gelmiş ve Platonun öğrencisi olmuş ve 20 yılı aşkın kurucusunun Platon olduğu okulda 20 yılı aşkın süre öğrencilik yapmıştır. Platon öldükten sonra, İskender'in hocalığını da yapmış olan Aristo bir çok farklı bilim dalıyla uğraşmıştır.

“Kuvvetler ayrılığı teorisini ilk tasvir eden düşünürdür. Aristo'nun bu düşüncesinin temelinde ‘danışılan ve yol gösteren’, ‘yöneten’, ‘yargılayan’ güçlerini birbirinden ayırması yatmaktaydı. Bu üç güç belli ve geniş ölçüde birbirlerinden bağımsız olup karşılıklı olarak birbirlerini denetlerler” (Dönmez, 2017, s. 6).

“Aristo'ya göre kuvvetler ayrılığı, Aristoteles'in siyasal toplumun kuruluş şeklini ifade eden anayasa kavrayışı, bugün anayasacılığın iki ilkesinden biri olan kuvvetler ayrılığı fikri ile birlikte iyi yasa fikrine dayanır. Aristoteles'in kuvvetler ayrılığı teorisi, gerçekte mülkiyet hakkına müdahaleyi engellemek üzere ve sınırsız çoğunluk egemenliğine karşı oluşturulmuştur. Çoğunluk kararlarının ötesinde bir meşruiyet kökenine sâhip iyi yasa fikri de farklı bir sınırlamayı oluşturmaktadır” (Çelik İ. , 2011, s. 136-137).

Aristo ‘Politika’ adlı eserinde bir hükümetin üç bölümden oluştuğunu belirtmektedir. İlk kuvvet görüşerek, karar vermektir. İkinci kuvvet verilen kararları yürütmektedir. Üçüncü kuvvet ise oluşan uyuşmazlıkları çözmek için yargılama yapmaktadır (Yüzbaşı, 2015, s. 14).

Şöyle ki Aristo kuvvetler her ne kadar birbirinden ayrılmış olsa da muazzam bir şekilde, güçlerin birbirini denetlediği varsayımını ortaya atmaktadır.

1.1.1.2. John Locke (1632-1734)

İngiliz düşünür, Bristol yakınlarındaki Wrington'da doğmuştur. İnsanın doğuştan hiçbir bilgiye sahip olmadığını, zamanla deneyimler sayesinde bir şeyler öğrenebildiği görüşünü benimsemektedir. Özgürlük konusunda da başkasının özgürlüğünü zarar verildiği noktada özgürlük son bulur, tanımıyla da özgürlüğün günümüzde de kabul edilen anlamına yakın bir tanımlamayı kabul etmiştir.

“Locke, kuvvetler ayrılığı kuramını günümüz anlamına uygun gelecek biçimde ortaya çıkaran ilk düşünürdür. Locke' den önce İngiliz siyasi tarihi, kuvvetlerin

çekişmeleri ve sonunda ayrılmaları deneyimini yaşamış ve parlamenter sistemin kuruluşunu ortaya koymuştur. Locke iktidarın sınırlarının olabileceğini ve monarşi yönetimlerinin yerini parlamenter sistemin alabilmesini, yasama yürütme ve federatif kuvvetlerden oluşan bir ayrıma dayandırmaktadır”.. (Kutlu M. , 2001, s. 100-101).

Locke göre yasama kuvveti, diğer kuvvetlere göre en güçlüsüdür. Yasama kuvveti, devlet iktidarının, topluluğu ve üyelerini korumakla nasıl kullanılacağını yöneltmek hakkı olan kuvvettir (Abadan, 1959, s. 78) .

“Locke göre savaş açma, barış ve antlaşma imzalama gibi devletin dış işlerini yönetecek federatif bir güce gereksinim vardır. Bütün topluluk kendisi dışında başka devlet ve kişilerin hepsi bakımından doğal hal durumuna benzeyen bir bedendir. Bir toplumun üyesine, diğer bütünün üyeleri tarafından bir zarar verilmiş olabilir (Yüzbaşı, 2015, s. 111). Bunun sonucunda üyelerden birine yapılan kötülüğün giderilmesi onun ait olduğu bütüne yüklenebilir. Bu ilişkiler sebebiyle federatif bir kuvvete gereksinim vardır. Federatif gücün herhangi bir yasaya göre yürütülmesi düşünülemez. Yürütme ve federatif kuvvetlerinin yürütülmesi toplumun gücünü gerektirir, dolayısıyla devletin gücünü ayrı ve bağımsız ellere bırakmak, yürütme ve federatif kuvvetlerin ayrı ayrı hareket edebilecek kişilere vermek düzensizliğe ve hatta çökmeye bile yola açabilecektir” (Oktay, 1995, s. 217).

“Yargıyı bir kuvvet olarak kabul etmez. Çünkü yargıçlar yasama organının yapacağı yasalara göre anlaşmazlıkları gidereceklerinden kendilerinin yasaya bağlı olmaları gerekir. Locke ‘a göre toplum parlamento tarafından kullanılan yasama kuvvetini elinde tuttuğu için, yargının da toplumun yasalarına uygun çalışması ve toplumun yarattığı yasalara uygun yargılama yapması gerekir” (Kutlu M. , 2001, s. 101).

“Yargısal korumadan ziyade direnme ve devrim hakkı üzerinde duran düşünür; hukuki, meşru bir güvenceler düzenini ortaya koymaz. Çünkü ona göre yasama gücü kendi başına koruma aracıdır, ancak bu gücün de toplumsal faydaya aykırı kullanılması veya yürütmenin kişi haklarına aykırı tutumları, yurttaşları ve toplumu devamlı bir kargaşayla her zaman karşı karşıya kalmasına yol açar. Sonuçta Locke, yargıyı yasalarla bağlarken, yargılama işlemlerini yürütmenin işlevlerinden biri olarak kabul

eder, çünkü süreklidir ve yasaların yerine getirilmesini içerir. Yürütme, yargı birlikteliğinin kalıntıları bugün de sürmektedir” (Kapani, 1970, s. 25-28).

1.1.1.3. Montesquieu (1689-1755)

Fransız Aydınlanmasının en önde gelen isimlerinden olan Montesquieu, 18 Ocak 1689 yılında Fransa'nın Bordeaux yakınlarında La Brede şatosun da doğmuştur. Yönetim modellerini sınıflandırması ve güçler ayrılığı kuramıyla siyaset bilimi ve çağdaş anayasa hukukunun öncülerindedir (Gürkan, 2015, s. 19)

“Bugünkü anlamıyla ilk kez Montesquieu tarafından en önemli eseri olan *Kanunların Ruhunu* adlı eserinde ortaya konulmuştur. Bağımsızlık alanına vurgu yapan Fransız düşünür özgürlüklerin korunması için bu üç gücün farklı organlara verilmesi düşüncesi temeline dayandırarak tüm düşünceyi ortaya koymaya çalışmıştır” (Sezginer, 2010)

“Kuvvetler ayrılığı prensibi olarak ifade edilen düşünce sistemi de devlet iktidarını ifade eden üç kuvvetin fonksiyonlarının farklı organlarca kullanılmasını ve tüm organların diğer organlara karşı yetki ile donatılmış olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Montesquieu, tarafından hürriyetin oluşması ve korunması bakımından ortaya konan bu görüşler, birçok incelemeye konu olmuş, farklı düşünce sistemleri bakımından farklı bir şekilde algılanmıştır” (Sezginer, 2010, s. 23).

“Montesquieu’ *Kanunların Ruhunu*’ adlı eserinin ‘İngiliz Anayasası’ başlıklı bölümünde, Kuvvetler ayrılığı prensibi ile ilgili açıklamalar yapmıştır. Bu prensibi terim olarak açıkça ifade etmiş olmamakla birlikte, yapmış bulunduğu açıklamalar ‘kuvvetler ayrılığı’ olarak adlandırılmıştır” (Akyılmaz, 2010, s. 48).

“Montesquieu, Anayasanın iki temel amacı üzerinde duruyor. Buna göre Anayasanın birinci rolü, kanunların etkin bir şekilde uygulanması ve istikrarı sağlamasıdır. Bu çerçevede bağımsızlığı garanti edilmiş bulunan bir parlamentonun birinci derecede siyasi bir rol oynayabileceğini ifade ediyor. Anayasa'nın ikinci rolü ise, devlet güçlerinin tek elde toplanmasını önlemektir” (Sezginer, 2010, s. 24).

“Montesquieu ortaya koyduğu haliyle kuvvetler ayrılığı prensibi, birçok eleştiriyle karşılaşmış bulunmakla beraber, hükümet modellerini ortaya koymak

bakımından dayanılan bir ölçüt olma özelliğini korumaktadır. Kuvvetler ayrılığı prensibi totaliter rejimler tarafından tümüyle reddedilirken çoğulcu rejimler bakımından da bir takım itirazlarla karşılaşmıştır. Teori, çoğulcu rejimlerde, yaşanan olaylar sebebiyle, eleştirilmiştir. Montesquieu, kuvvetler arasında bir denge öneriyordu” (Güneş, 1956, s. 74)

“Montesquieu hürriyet fikrinden hareket eder. Ona göre hürriyet; istenmesi gerekeni yapmak istenmesi gerekmeyeni yapmaya zorlanmamaktır. Bu düşünce iki özel tamamlayıcı durumla izah ediliyor. Birincisi ‘Kanunların izin verdiği her şeyi yapabilmek’, diğeri ise ‘ güvenlik içinde bulunmaktır. Hürüz çünkü kanunlar çerçevesinde yaşıyoruz. Bu bakış açısına göre hürriyet, her istediğini yapmak değil, kanunların izin verdiği kadarını yapmaktır. Böylece kanunları kimin, nasıl yaptığı ve nasıl uyguladığı meselesinin önemi anlaşılıyor” (Çağlayan, 2013, s. 123).

1.2.Siyasal Kültür ve Siyasal Sistem Kavramları

Siyasal sistem ve siyasal kültür kavramlarından bahsetmeden önce siyasetin kısa ve kapsayıcı bir tanımını yapmak gerekmektedir.

“Siyaset, en geniş anlamıyla insanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdiği faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Kapani’ye göre siyasete ilişkin yapılan tanımlamalar iki karşıt görüş etrafında toplanır. Bunlardan birincisi siyaset, asıl konusu toplumdaki değerlerin paylaşılması, hedefi ise, iktidarın ele geçirilmesi ve onun sağladığı yararların paylaşılmasından doğan bir çatışma, bir mücadele ve bir kavgadır. Karşıt görüşe görüşü temsil edenlere göre ise, siyasetin amacı her şeyden önce toplumda bütünlüğü sağlamak, özel çıkarlara karşı çıkararak geneler yararı ve insanların ‘ortak iyiliğini’ gerçekleştirme, herkesin yararına olan bir toplum düzenini inşa etme çabası olarak açıklanmaktadır” (Kurtbaş, 2015, s. 42)

“Başka bir açıdan siyaset, farklılaşan çıkarları, iktidardan onlara bütün bir toplumun refahı ve varlığının devamı için taşıdıkları önemle orantılı bir pay vererek, belirli kurallar bütünü içinde uzlaştırılması faaliyeti olarak da tanımlanmaktadır” (Heywood, Siyaset, 2015)

1.2.1.Siyasal Kültür Kavramı

“Siyasetin tanımından hareketle siyasal kültür, toplumların siyasal sisteme yönelik inanç, tutum ve davranışlarının tümüne denilmektedir. Bir toplumun siyasal ideolojisi, kurumsal yapısı, kimliği, halkın köklü değerleri ve siyasal rolleri ile ilgili konuları daha iyi incelemek ve anlamak için ortaya atılmış bir kavramdır” (Nuran, 2013)

“Toplumunu oluşturan bireylerin siyasal sisteme, kurumlara ilişkin ve onları temsil eden sembollere ilgili inançları, değer yargıları, tutum ve köklemiş davranış kalıplarının tümüne siyasal kültür denilmektedir” (Akyol, 2016, s. 315).

“Siyasal sistemlerde, halkın siyasal sisteme olan güveni, tutumu ve siyaset ile ilgili hal ve hareketlerin bütünü siyasal kültürün içinde yer almaktadır. Siyasal kültür vatandaşların yaşadıkları yörenin yönetimiyle ilgili ilgi, algı, değer, bilgi ve eylemler ile bunlara etki eden maddi ve manevi şartların tümü olarak tanımlanmaktadır” (Nuran, 2013).

“Siyasi kültür en küçük kabileden en büyük devletlere kadar tüm toplumda yer alan bir terimdir. Toplumun siyasal kültürü, toplum üyelerinin siyasal nesnelere karşısındaki değerleri ve diğer yönelimleriyle, gösterilen siyasal semboller hakkındaki düşünce ve inançlardan oluşur. Siyasal kültür, bir siyasal sistemin kolektif tarihi ile belirli bir anda sistemi oluşturan bireylerin hayat tarihçelerinden meydana gelir. Siyasal kültürün oluşumunda hem kamusal olayların hem de özel deneyimlerin rolü vardır” (Huntington, 1975, s. 58-59).

Siyasal kültürü genel olarak toplumun yönetim şekli ve yönetime katılım biçimi, yöneticilerin toplum ile ilgili kararları alma süreci, birlikte yaşama biçimleri gibi birçok özelliği kapsamaktadır.

1.2.2. Siyasal Sistem Kavramı

Toplumla birlikte şekillenen, kültür, ekonomik yapı, sosyal yapı, tarihçe gibi kavramların hepsini içinde barındıran bir kavramdır.

“Toplumların tümü varlıklarının devamı için, toplumun tümünü ilgilendiren sıkıntıların çözümü için gerekli hizmetlerin sağlanması için birlik ve beraberlik içinde

bir yönetim örgütlenmesi göstermektedir. Siyasal sistem, toplumlarda kolektif amaçlarını belirlemek ve gerçekleştirmek için geliştirilen ve birbiri ile alakalı bir bütün oluşturan bu örgütlerin tümüne verilen isim olarak tanımlanabilmektedir” (Dinçkol, 2004, s. 64).

“Başka bir açıdan ise siyasal sistem, diğer örgütlemelerden farklıdır. Bir kere, siyasal sistem toplumsal hayatın daha çok sayıda boyutu ile ilgilenir, faaliyetlerin tüm toplum üyelerini etkiler. Sistemin kararları (Sistem ürünü olan kanunlar, kararnameler ve diğer kararlar) toplum üyelerini bağlayıcı nitelik taşır. Siyasal sistem bir çevre içinde vücut bulup faaliyet göstermektedir” (Terkan, 2003, s. 65-66).

“Her siyasal sistem aynı zamanda çatışmayı ve uzlaşmayı içermekte, çatışmanın olmadığı yerde açık ya da kapalı, yumuşak ya da sert uzlaşmadan söz etmek mümkün olmamaktadır. Her uzlaşma mutlaka bir çatışmanın ürünü olduğu gibi her çatışma da, mutlaka ileriye dönük bir uzlaşmaya zemin hazırlamaktadır. En katı baskı rejimleri bile, belir bir düzeyde uzlaşmaya dayanmaktadır. Siyasal sistem, toplumsal güçler arasında uzlaşmanın olduğu yerde var olabilmektedir” (Sartori, 1996, s. 91).

Kısacası siyasal sistem, yöneten ile yönetilenler arasındaki ilişkilerin türü, niteliği

ve kaynağı olarak ifade edilmekte, devlet organları ile halk arasındaki ilişkinin düzenleyicisi olarak tanımlanabilmektedir.

1.2.3.Siyasal Sistemlerin Sınıflandırılması

Siyasal sistemler kuvvetlerin birliğine dayanan siyasal sistemler ve kuvvetler ayrılığına dayanana siyasal sistemler ve kuvvetlerin yasamada toplandığı siyasal sistemler olmak üzere üçe ayrılır.

1.2.3.1.Kuvvetlerin Birliğine Dayanan Siyasal Sistemler

Yürütme ve yasama gücünün, yürütme organında birleşmesiyle mutlak monarşi veya diktatörlük olmak üzere karşımıza iki siyasal sistem çıkmaktadır. Hükümet şekli

ne olursa olsun; Çağdaş hükümet sistemlerinin hepsinde yargı korunmaktadır o yüzden yargıyı bu diğer güçlerden farklı tutmak gerekmektedir.

Kuvvetler birliğine dayanan iki karakteristik sistemden söz edilebilir. Bunlardan ilki mutlak monarşi diğeri ise diktatörlüktür.

Mutlak monarşi; kuvvetler birliği esasına dayanan siyasi sistemlerden biridir. Mutlak monarşi isim benzerliği nedeni ile meşruti monarşi ile karıştırılabilmektedir. Meşruti monarşi kuvvetler ayrılığına dayalı iken; mutlak monarşi kuvvetler birliğini esas almakta ve kuvvetlerin tek elde toplanmasını savunmaktadır.

“Siyasal otoritenin tek kişide toplandığı devlet düzeni olarak tanımlanmaktadır. Monarşiler geçmişten günümüze gelene kadar uygulanan sistemler içerisinde en uzun süre ve en yaygın kullanım alanı bulan sistemlerin başında gelmektedir (Buran, 2009, s. 72).

Bir diğer deyişle mutlak monarşi “Yasama ve yürütme gücünün, iktidarın başında bulunan kişide toplandığı bir hükümet sistemidir. Bu sistemin tek yetkilisi ve tek söz sahibi olarak hükümdar karşımıza çıkmaktadır. Hükümdar bu iki gücün yanında yargı gücünü de elinde bulundurur, bu yüzden ki devletin otoritesinin de tek sahibi konumundadır. Yürütmenin başındaki hükümdar hem kanunu koyan- hem uygulayan hem de uyuşmazlıkları çözen kişidir. Bu yetkilerini bizzat kendi kullanmayıp, bu işler için kendisine yardımcıları seçmektedir” (Dönmez, 2017, s. 11).

“Devletin başında tek kişinin bulunması ve bu kişide hiçbir sınırlama olmadan devletini yönettiği rejim türüdür. Merkezi krallık anlamına da gelen Mutlak Monarşi, Avrupa’da beyliklerin yıkılmasıyla ortaya çıkıp, güçlenmiştir. Mutlak Monarşinin kurucusu olarak Babil Kralı Hammurabi gösterilmektedir. Osmanlı imparatorluğu da mutlak monarşi ile yönetilmiş olup son dönemlerinde Meşruti Monarşiye geçilmiştir” (Akyılmaz, 1995, s. 52)

Diktatörlük ise, bir kişinin veya küçük bir grubun tüm ülkeyi yönetimi olarak tanımlanmaktadır. Diktatör ve demokrasi kavramları birbirinin varlığını kabul etmeyen iki ayrı yönetim şekilleridir. Her ne kadar birbirine dışlayan iki kavram olarak görünse de genelde demokratik toplumlarda olağanüstü hallerde ülke menfaatleri ve halkın çıkarları için diktatörlük uygulamalarına rastlanabilmektedir.

“Tiranlık, despotluk gibi terimlerle tanımlanan diktatörlük, kendisi dışında herhangi bir kurum, yazılı veya yazılı olmayan kurallar, siyasal gelenekler veya başka bir sosyal veya politik bir güç tarafından sınırlandırılmamış bir liderin mutlak yönetimi olarak ifade edilmesinin yanında anayasal olmayan bir yönetim olarak da tanımlanmaktadır” (Buran, 2009, s. 71).

“Üç kuvvetin tek bir elde yâda bir grubun elinde olduğu hükümet modeline diktatörlük denilmektedir. Demokratik bir rejim değildir. Diktatörlük totaliter ve otoriter olmak üzere ikiye ayrılır. Totaliter diktatörlük, toptancı ideolojinin kütesel tek partinin ve baskın terör örgütlerinin olduğu, otoriter diktatörlük ise ideolojiye değil, zihniyete dayanan yoğun bir siyasi katılımın olmadığı siyasal rejimdir. Bu iki diktatörlüğe örnek verecek olursak Totaliter diktatörlüğe en büyük örnek Nazi Almanya’sı ve Sovyetler Birliğini Otoriter diktatörlüğe de Kaddafi’nin Libya’sı ve Saddam’ın Irak’ ı verilebilir” (Dönmez, 2017, s. 10)

Bu çıkarımlar neticesinde, kuvvetlerin birliğine dayanan hükümet sistemleri demokratik olmayan sistemlerdir.

1.2.3.2.Kuvvetlerin Yasamada Toplandığı Siyasal Sistemler

Yasama Organında Birleşme (Meclis Hükümeti Sistemi); Kuvvetler birliğinin bir başka türü olan Meclis Hükümet sisteminde, yasama ve yürütme güçleri yasama organında toplanmaktadır. Yasayı çıkaran ile yasayı uygulayanın aynı olduğu siyasal sistemdir (Ersöz, 2015, s. 5).

“Egemenliğin bölünmez olması onun temsilinin de bölünemez olmasını gerektirir. Bu nedenle yasama yetkisi, tüm hükümet fonksiyonlarıyla birlikte milletin iradesini yansıtacak bir meclise verilmelidir. Meclis tarafından alınan kararların uygulanması için bir yürütmeye ihtiyaç olmakta fakat bu yürütme meclise bağlı bir görevli gibi, meclisten yetki alıp, yetkileri meclis adına kullanmaktadır” (Soysal, 2007, s. 297).

“Meclis Hükümeti sistemi genelde olağanüstü ve krizin olduğu dönemlere has bir yönetim biçimi olmuştur. Yeni bir rejim oluşturulurken başvurulan yöntemlerden biri yeni anayasayı hazırlamak için bir konvansiyonun seçilmesidir. Yeni anayasa kabul edilene kadar tüm iktidarlar mecliste toplanır, nedeni başka seçimle gelen bir kurumun bulunmamasıdır” (Turhan, 1989, s. 58).

“Meclis hükümetinin başkanlık hükümetinden ziyade parlamenter sisteme benzediği, hatta parlamenter sistemden ayırmak oldukça güçtür. En belirgin özelliği yasama ve yürütmenin mecliste toplanmasıdır. Bu sistemin en belirgin örneği 1921 Anayasamızın 2. Maddesi şöyle demektedir; ‘icra kudreti ve teşri salâhiyeti milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisinde tecelli ve Temerküz eder’ İktidarın mecliste toplanmasının bir sonucu, bağımsız ve ayrı bir yürütmenin hukuksal açıdan bulunmaması olmaktadır” (Soysal, 2011, s. 158).

“Günümüzde yalnızca İsviçre’de meclis hükümeti uygulanmaktadır. Bu nedenle de ülkemizdeki anayasa hukuku ders kitaplarında İsviçre meclis hükümetine verilen tek örnek olarak gösterilir. İsviçre’de federal parlamento yürütme görevini yerine getirmek üzere ‘Federal Konsey’i seçer. Federal Konseyin yedi üyesi bir yasama dönemi için seçilir. Federal Konseyin başkanı aynı zamanda sembolik yetkileri olan devlet başkanlığını da yapar. Federal üyeleri bu göreve seçilirken siyasal görüşlerine bakılmaz. Federal Parlamento, Federal Konseye emir verebilir, aldığı kararları değiştirebilir ya da reddedebilir. İsviçre’ de yürütme tamamıyla yasamaya bağlı olarak işler. Federal Konsey ile Federal Meclis arasında bir görüş ayrılığı olursa, Konsey Meclise boyun eğmek zorundadır” (Göze, 1986, s. 576).

1.2.3.3.Kuvvetlerin Ayrılığına Dayanan Siyasal Sistemler

Bu başlık altında güçlerin birbirinden ayrılığı siyasal sistemler yani demokratik hükümet sistemleri anlatılmaya çalışılacaktır.

Başkanlık sistemi, parlamenter sistem e yarı-başkanlık sistemleri kuvvetler ayrılığına dayanan yani yasama ile yürütme arasındaki ilişkinin düzenlenmesine göre birbirinden ayrılan hükümet sistemleridir (Avcı, 2015, s. 11).

“Anayasalar, temel hak ve özgürlüklerin kamu gücüne karşı güvence altına alınması ihtiyacından doğmuşlardır. Anayasa ile oluşturulan siyasal rejim kurgulanırken de bu temel amaç yegâne hareket noktası olmak durumundadır” (Özgür, 2013, s. 96).

“Hükümet sistemleri sınıflandırılırken, yasama ve yürütmenin birbiri ile olan ilişkisi dikkate alınmaktadır. Kuvvetler eğer birbirinden sert bir şekilde ayrılıyor ve sert kuvvetler ayrılığından bahsediliyor ise başkanlık sistemi, yumuşak bir şekilde ayrılıyorsa da parlamenter sistemden bahsedilmektedir” (Eroğul, 2006, s. 67).

Özbudun'a Göre (2015, s. 5-6); "Yargı bağımsızlığı hukuk devletinin vazgeçilmez bir şartı olup hükümet sisteminin ne olduğuna bakmaksızın bütün çağdaş rejimlerde korunmaktadır. Yargıyı bu tablonun dışında tutmak gerekir. Yasama-yürütme ilişkileri bakımından parlamenter rejimle başkanlık sistemi arasındaki en önemli fark; bunlardan birincisinde hükümetin parlamentonun içinden çıkması ve ancak onun güvenine sahip olduğu sürece görevde kalabilmesidir. Parlamentonun hükümeti her zaman güvensizlik oyuyla düşürebilmesine karşılık, hükümetin de parlamentoyu feshederek yeni seçimlere gidebilmesi, klasik anayasa hukukçularının çoğunca parlamenter rejimin asli unsurları arasında sayılmaktadır"

İkinci bölümde demokratik hükümet modellerinden olan Başkanlık sistemi, parlamenter sistem ve yarı başkanlık sistemi daha geniş ayrıntılarıyla aktarılmaya çalışılacaktır.

İkinci Bölüm

KUVVETLER AYRILIĞINA DAYALI DEMOKRATİK SİSTEMLER VE KARŞILAŞTIRILMASI

Kuvvetler ayrılığına dayalı demokratik sistemler Başkanlık sistemi, Parlamenter Sistem ve Yarı Başkanlık Sistemi olmak üzere üç tanedir.

2.1.Başkanlık Sistemi

Kuvvetlerin ayrılığına dayanan demokratik sistemlerden olan başkanlık sistemi, yürütme organının üst düzey yetkilerle donatıldığı fakat denge, fren mekanizması sayesinde tüm güçlerin birbirini kontrol edebildiği bir sistemdir.

2.1.1.Başkanlık Sistemi Kavramı

Devlet yönetiminde, yürütme ve yasama kuvvetinin, birbirinden tamamen ayrı ve bağımsız kurumlar tarafından kullanılmasıyla başkanlık sistemi ortaya çıkmıştır. Kuvvetler ayrılığının kesin ve net olduğu başkanlık sisteminde yürütme organı ve yasama organı birbirinden bağımsız olarak oluşturulur (Durgun G. B., 2013).

Başkanlık sistemi, kuvvetler ayrılığını sert bir tatbik eden, kuvvetleri birbirini kontrol etmekle birlikte icra organının üstünlüğünü sağlayan temsili bir hükümet biçimidir (Kuzu, 2016, s. 20).

“Başkanlık sistemi, yürütme organının olan başkanın, belirli bir süre için halk tarafından seçildiği ve yasama organının başkanı görevden alamadığı, başkanın da yasama organını feshedemediği bir sistem olarak tanımlanmaktadır” (Tunçkaşık, 2017, s. 6)

Başkanlık hükümeti kuvvetlerin sert ayrılığını uygulayan ve kuvvetlerin birbirini kontrol ettiği fakat yürütme organının üstünlüğünü dayanan temsili bir hükümet modelidir (Kuzu, 2016, s. 20).

Başka bir ifadeyle, “başkanlık sistemi, devlet yönetiminin halkoyuyla seçilen kişiye verilmesidir. Yasama ve yürütme arasında katı bir ayırım bulunmakta ve birbirinden bağımsız olmaktadır. Yürütme organı halk tarafından seçilen tek kişi

tarafından meydana gelmekte ve parlamentonun güvenoyuna ihtiyaç duymamaktadır. Yürütme ile görev itibari ile tamamen ayrılan bu iki organ ayrı seçimlerle seçilmektedir” (Yayman, 2016, s. 298).

Bu anlamda, parlamenter sistemde, bakanlar kurulunda olduğu gibi yürütme organı kolektif olarak değil, sadece başkan eliyle tekelci bir şekilde iş görür. Bu sistemde bakanlar (başkanın sekreterleri) yalnızca başkanın politikalarını uygulayabilmektedirler (Kart, 2013, s. 85).

“Şu anda dünya da yaklaşık elli civarında ülkede başkanlık sistemi uygulanmaktadır. Bunlardan en bilinenleri, ABD, Arjantin, Brezilya, Endonezya, Filipinler, Meksika, Nijerya ve Uruguay’dır” (Yayman, 2016, s. 298)

2.1.2. Başkanlık Sisteminin Tarihçesi

Başkanlık sisteminin ortaya çıkışında İngiltere’nin yönetiminden memnun olmayıp oradan koloniler halinde Amerika’ya göç eden göçmenlerin etkisinin olduğu bilinmektedir.

“17. yüzyılda Avrupa’da Protestanlık ve Katolik mezhepleri arasındaki çatışma sonucunda beliren dinsel baskılar, Amerika’ya yapılacak olan göçleri teşvik etmekteydi. Özellikle İngiltere’den kitleler halinde yaşanan göçler sonucu Amerika’da kolonileşme hareketleri başlamış oldu. 1776 tarihine kadar Amerika’da 13 koloni meydana gelmiş bulunuyordu. Bu kolonilerin bir araya gelmesiyle ABD’nin temelleri atıldı. Thomas Jefferson tarafından kaleme alınan Bağımsızlık Bildirgesi, 4 Temmuz 1776 tarihinde ilan edildi. Bu bildiri ile yeni bir milletin doğması ilan edilirken, sonradan düzenlenen 2. Kıta Kongresi ile eyaletler kendi anayasalarını yapmaya çağrılıyordu. Eyaletlerin bu anayasal çalışmaları 1787 Federal Anayasa’nın oluşumuna büyük katkıda bulunmuştur” (Dönmez, 2017, s. 46).

“17 Eylül 1787 de kabul edilen federal Anayasa ile birlikte Başkanlık sistemi kabul edilmiştir. Başkanlık sistemi İngiltere’deki meşruti monarşiyle benzerlik gösteriyor olsa da yürütme organı açısından önemli farklılıklar vardı. İngiltere’de yürütme kralın elindeyken Amerika’da ise kral bulunmadığından yürütme faaliyetleri başkana verilmiştir” (Bal B. , 2001, s. 42).

“Temsili rejimin hükümet şekillerinden başkanlık hükümeti, yazılı anayasaların en eskisi sayılan 1787 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Anayasasının kabul ettiği hükümet şeklidir. Parlamenter sistem gibi tarihi bir gelişmenin ürünü olmayıp, 1787 mayısında Filadelfiya’da toplanan Kurucu Meclisin uzun müzakereleri sonunda meydana gelen bir sistemdir” (Kuzu, 2016, s. 19).

2.1.3. Başkanlık Sisteminin Genel ve Ayırt Edici Temel Özellikleri

Başkanlık sisteminin kendine genel özellikleri ve diğer hükümet sistemlerinden onu ayıran kendine has özellikleri bulunmaktadır.

“Bu sistemde başbakan ve cumhurbaşkanı gibi kavram ve makamlar bulunmamaktadır. Bu kavramların yerini başkanlık makamı almakta ve bu başkan direk halk tarafından seçilmektedir. Hem Meclis hem de Başkan direk halk tarafından seçildiği için bu durum ikisinin de birbirine karşı üstünlük kurmalarını engellemektedir” (Becerren & Kalağan, 2007, s. 166).

“Bu sistemi Amerikalı bilim adamları ve düşünürler icat etmişlerdir. Onlar Avrupa’daki parlamenter sistemin kuvvetleri belli bir merkezde topladığını ve olumsuzluklara yol açtığını düşünmüşler; buna karşılık kuvvetlerin net çizgilerle birbirinden ayrılması çaresini bulmuşlardır. Parlamenter rejimin uygulamada Anayasayı gereksiz kıldığı, Başkanlık Sisteminin ise doğrudan doğruya anayasanın ürünü olduğu sonucuna varmışlardır” (Göksu, 2016, s. 118).

“Başkanlık sisteminde bakan ve bakanlıklar yoktur. Bunun yerine danışman gibi çalışan ve başkanın yasama organı dışından atadığı sekreterler vardır. Bu nedenle bu kişiler parlamenter sistemde yer alan bakanlar gibi başkanın politikasının belirleyicisi değil uygulayıcılarıdır” (Keser, 2013, s. 430).

“Bakanlar yasama organından atanabilir fakat her ikisinde aynı anda görev alamaz, bakan olarak göreve başlayan kişi yasama üyeliğinden çekilmek zorundadır. Bu durumun istisnası ABD’de başkan yardımcısının aynı zamanda senato başkanı olmasıdır” (Gözler, 2016, s. 166)

Amerikan anayasasının fikir babalarından Thomas Jefferson şöyle der; (akt; Erdoğan, 2018, s 52) *“Bizim uğrunda mücadele ettiğimiz hükümet seçimli bir despotizm olmayıp, bir yandan özgürlük ilkelerine dayanan ama aynı zamanda güçlerin farklı organlar arasında bölünmesini ve dengelenmesini gerektiren bir hükümet idi öyle ki, diğerleri tarafından fiilen dengelenip kısıtlanmadan hiçbir güç kendi hukuki sınırlarını aşmamalıdır”*.

“Güçlerin birbirinden bağımsız olması da başkanlık sisteminin temel özelliklerindedir. Kuvvetler ayrılığı kavramının başkanlık sistemindeki en yaygın uygulama alanı başkanlık seçimleridir. Başkanlık sisteminde, başkan direkt veya dolaylı yollarla halk tarafından seçilir. Başkan meşruluğu doğrudan halktan alır” (Efe & Kotan, 2015, s. 71).

Ek olarak Sartori’ye göre (akt. Yaman, 2014 s.86) “Başkanlık sisteminin üç tanımlayıcı kriteri bulunmaktadır. Buna göre devlet başkanının belli bir zaman dilimi için doğrudan doğruya veya ona benzer şekilde halk tarafından seçilmesi zorunlu bir kriterdir. İkincisi ise hükümetin ya da yürütme organının parlamentonun oyuyla atanması ya da düşürülmesinin mümkün olmamasıdır. Üçüncü kriter, başkanın yürütme organına yönlendirilmesidir. Bu üç kriterin birlikte olması şartıyla ancak gerçek bir başkanlık sisteminden bahsedilebilecektir”.

Başkanlık sisteminin bu özelliklerinin istikrarlı bir yürütme organı yaratması ve daha demokratik bir sisteme yol açması gibi bazı avantajları olduğu öne sürülmüştür. Başkanlık sisteminin temel özelliklerine değindikten sonra şimdide en ayırt edici özelliklerini başlıklar halinde aktarılmaya çalışılacaktır.

2.1.3.1.Yasama ve Yürütme Arasında Sert Kuvvetler Ayrılığı

Başkanlık sisteminin en önemli özelliklerinden biri yasama ve yürütmenin keskin bir şekilde birbirlerinden ayrılımlarıdır.

“Başkanlık sisteminde, kuvvetler ayrılığı diğer sistemlere göre sert bir şekilde ayrılmıştır. Yasama ve yürütmenin görev alanları çok net bir şekilde belirlenmiş ve iki organdan herhangi birinin diğerini fesih yetkisi bulunmamaktadır. Bununla beraber kuvvetler arasında kurulan kontrol sistemi sayesinde, organlar yetkilerinde aşırıya kaçmamakta ve belirlenen sınırların dışına çıkamamaktadır. Kuvvetler ayrılığındaki

sert ayırmadan kasıt aslında aşırı sertlik değil parlamenter sistemdeki yumuşak kuvvetler ayrılığına göre daha sert bir ayırım olduğu kastedilmektedir (Kuzu, 2015, s. 21).

Bu anlamda nasıl ki; yasama organının üyeleri halk tarafından seçilirse; yürütme organı olan başkan da halk tarafından seçilir. Yasama meclisi üyeleri, hükümette görev alamaz. Hükümet üyeliği ile yasama üyeliği bir kişinin şahsında birleşemez. (Karatepe, 2013, s. 225).

“Başkanlık sistemlerinde güçler ayrılığı parlamenter sisteme göre daha nettir. Bunun temel iki sebebi vardır. Birincisi parlamenter sistemde hükümet parlamento içinden çıkar, hükümet üyeleri genelde aynı zamanda milletvekilidir yani yasama organının da üyesidir. Oysaki başkanlık sisteminde bir kişinin aynı anda iki ayrı organda görev yapmasını engelleyen katı kurallar vardır. İkinci olarak, başkanlık sistemlerinde yasama ve yürütme organlarının birbirlerinin varlığını onaylama veya sona erdirmeye yetkisi yoktur. Parlamento hükümetin görevini sona erdiremez, hükümet de erken seçim kararı alıp, parlamentonun görevini sona erdiremez. Bu iki nedenden dolayı iki organ arasında en azından üyeler ve görev süreleri bakımından ‘ karşılıklı bağımsızlık’ olduğu söylenebilir” (Bayram, 2016, s. 35).

“Bununla birlikte iki organ arasındaki uyum ve işbirliğini amaçlayan mekanizmalar fren ve denge sistemi olarak adlandırılmaktadır” (Efe & Kotan, 2015, s. 71).

“Yürütme ve yasamanın karşılıklı bağımsız olması mutlak gücün tek elde toplanmasına engel olmaktadır. Bunun yanında yasama ve yürütmenin arasında bir hiyerarşi söz konusu olmaması ikisinin de uyumlu çalışmasını sağlamaktadır” (Akçalı, 2013, s. 406).

Aslında yasama ve yürütmenin birbirinden sert çizgilerle ayrılması, hızların daha hızlı yürütülmesine ve iki organının birbirine karşı değil direk halka hesap vermesi anlamında gelmektedir

2.1.3.2.Yürütme Organının Etkinliği

Yürütme organının tek kişinin olması ve halk tarafından direkt olarak seçilmesi yürütme organının etkinliğini artıran nedenlerin en önemlileridir.

“Parlamenter hükümet sisteminde yürütme organı ikili yapıdadır. Bir yanda sorumsuz devlet başkanı, diğer tarafta sorumlu olan kabine vardı. Kabine de başbakan ve bakanlardan oluşmuş bir organdır. Fakat başkanlık sisteminde yürütme organı tek kişiden meydana gelir. Bu organ da başkan’dır. Bu demektir ki Başkanlık sisteminde yürütme de tek başlılık vardır. Başkan aynı zamanda, devlet başkanıdır. Bütün yürütme organının sahibi tek başına başkandır” (Gözler, 2010, s. 571-572).

“Başkan yürütme organını temsil eder. Dolayısıyla başkan parlamenter sistemdeki gibi sıradan bir cumhurbaşkanı değildir. Eski hükümdarların gücünü ve büyüklüğünü hatırlatacak kadar yüksek otorite ve manevi nüfuz sahibidir. Başkan bu nüfusunu psikolojik ve hukuki olmak üzere ikiye ayırır” (Boyunsuz, 2017, s. 78).

“Seçim sistemi en büyük *psikolojik kaynağıdır*. Direk olarak yetkiyi halk tarafından seçimle alan devlet başkanı parlamenter sistemdeki gibi parlamentoya karşı minnet borcu duymayacaktır, çünkü seçilmesinde parlamentonun herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu sayede başkan parlamentonun politika adamı değil, politikaya sahip ve halkın güvenini kazanan bir partinin ileri gelmiş bir lideri konumundadır” (Kuzu, 2016, s. 22).

Hukuki Kaynak;” Amerikan Anayasası ve kanunları en büyük hukuki kaynakları arasındadır. Amerikan anayasaları merasimlere katılım ve ziyaret soflarında nutuk atan lüksten ibaret bir devlet başkanı istememiş ve İngiltere’nin kral hükümet etmez, saltanat sürer anlayışının tam tersine kral hükümet eder saltanat sürmez anlayışını benimsemiştir” (Kuzu, 2016, s. 27).

2.1.4.Başkanlık Sisteminin Avantaj ve Dezavantajları

Başkanlık sisteminin de, uygulandığı toplumlara göre değişen avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Bu başlık altında avantaj ve dezavantajlarını aktarılmaya çalışılacaktır.

2.1.4.1. Başkanlık Sisteminin Avantajları

Başkanlık sisteminde kuvvetler ayrılığının net olarak uygulanacak olması ve kuvvetlerin bağımsız hareket edecek olması hem yasama hem yürütme hem de yargıda daha demokratik kararların alınmasını sağlayacaktır.

Başkanlık sistemi; “Güçlü ve istikrarlı bir hükümet başkanlık sisteminin en önemli avantajlarından biridir. Başkanlık sisteminin uygulandığı ülkelerde uzun ömürlü hükümetler olur. Bunun en önemli nedeni, başkanın doğrudan halk tarafından seçilmesidir. Yasama organından ayrı bir zamanda ve şekilde yapılan seçimlerle yönetime gelen başkan meşruiyeti güçlü bir şekilde yönetimini yapma imkânına sahip olmaktadır. Doktrinde, istikrar arayışı içerisindeki ülkelerde başkanlık sisteminin uygulanmasının istikrarın yakalamak için yarı başkanlık rejimini tercih ettiği ve başarılı olduğu söylenir” (Efe & Kotan, 2015, s. 74).

“Başkanlık sisteminin bir diğer avantajı, yasama meclisi üyelerinin yasama fonksiyonunu yerine getirirken daha bağımsız bir şekilde hareket edebilme imkânına sahip olmalarıdır” (Becerem & Kalağan, 2007, s. 164) .

Kuzu’ya göre (2013, s. 36) *“Bu sistemde, seçmen partiden çok adayın kalitesine bakacaktır. Bu nedenle de milletvekili seçilen kişi bir sonraki seçimde aday olmak için partinin her icraatını onaylayamayacaktır, parti o kaliteli milletvekilini buna rağmen diğer seçimde de seçmen karşısına çıkaracaktır. Oysaki şimdi uygulanan nispi temsil sisteminin bloke liste usulünün de adayları parti merkezi belirlemekte ve listenin ön sıralarında kimler varsa onlar seçilebilmektedir. Bu yüzden de milletvekili parti merkezinin emir ve talimatlarına göre hareket etmektedir. Aday olmak için biraz seçmenle iletişim ve parti merkezine yakınlık yeterli olacaktır. İşte tam bu noktada kaliteyi ön plana çıkardığını için dar bölgede uygulanan başkanlık sistemi hem yürütme hem de yasamaya kişilik getirecektir”*

“Başkanın yasama organı tarafından görev süresi dolana kadar görevden alınamaması da başkana büyük bir güç kazandırır. Ne olursa olsun görev süresi boyunca görevde kalacağını bilen başkan bağımsız bir şekilde tüm politikalarını rahatlıkla uygular” (Bal B. , 2001, s. 42).

2.1.4.1.1.İstikrarlı ve Güçlü Yönetim

Başkanlık sisteminde belirli dönem için seçilen başkan ve milletvekilleri, görev süreleri dolmadan birbirini görevden alamamaktadır. Bu durumda Parlamenter sistemde ki kısa süreli koalisyonların aksine istikrarlı ve güçlü yönetimlerin oluşmasını sağladığı literatürde birçok bilimci tarafından belirtilmektedir.

“Sert kuvvetler ayrılığının olması ve hükümetin güvenoyu ile düşürülmesinin söz konusu olmaması sayesinde yürütme organı seçim dönemi bitene kadar görevden düşürülme korkusu olmadan icraatlarını yapabilecektir. Buda istikrarı beraberinde getirecektir. Bunun yanında parlamenter sistemde parlamentoda ki partilerin, hükümet düşürme konusunda birlik olabilmesi fakat hükümet kurma konusunda birleşmemesi gibi olumsuzluklar. Başkanlık sisteminde yer almamaktadır” (Tunç & Yavuz, 2009, s. 28-29).

Bu bağlamda bu sistemde başkan gücünü direk halk tarafından almaktadır. Direk halktan yetkiyi alması ve halka hesap verecek olması güçlü ve etkili bir yönetimin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Kuzu, 2000, s. 18).

“Bununla birlikte başkanlık sisteminde başkan ve meclisi iki paralel güç olarak işlev görür. Bu sisteme destek verenlere göre; böylelikle her iki kuvvet birbirini karşılıklı olarak denetleyerek suiistimali ve makamın kötüye kullanılmasının önüne geçilmiş olur” (Göksu, 2016, s. 117-118).

“Başkanlık sisteminde istikrarlı yönetim ve güçlü iktidar vardır. Hızlı ve etkin bir yönetim anlayışının hâkim olduğu bu sistemde yürütme organını tek kişiden ve onun seçtiği ekipten oluşması kararların hızlı alınması ve olası uluslararası tehdit yaya ulusal güvenliği ilgilendiren konularda hızlı karar alınıp uygulanması, yürütmenin direk olarak başkana ait olması sebebiyle sağlanmış olacaktır” (Yayman, 2016, s. 299).

“Yasama ve yürütme kuvvetleri birbirinden bağımsız olması nedeniyle, yasama da alınan kararlarda yürütmenin karışma imkânı olmaması sayesinde yasamanın etkinliği artacak ve devlet reformlarına uygun meclis çalışmalarının çalışmasıyla ülke de çıkarılan kanunlarla, ülke istikrarına katkı sunulacaktır” (Göksu, 2016, s. 48)

Başkanlık sisteminde belirli bir süre için seçilen başkan, görev süresi bitmeden istisnai durumlar dışında görevden düşürülemediği için hükümet krizlerinin görülmesi çok zor olacaktır. Buna paralel olarak hükümet tek bir kişiden meydana gelmesi

nedeniyle koalisyon hükümetlerinin varlığı da söz konusu olmayacaktır. Bu sayede parlamenter sistemde yaşanan koalisyon hükümetinin getirdiği olumsuzlukların görülmeyecek olması da bu sistemde istikrarı sağlayan özelliklerdendir.

2.1.4.1.2.Doğrudan Temsili Sağlayabilmesi

“Başkanlık sisteminde başkan direkt olarak halk tarafından seçilir. Kimilerine göre bu özellik başkanın gücünü diğer uygulanan modellerdeki dolaylı yollardan göreve getirilen liderlere göre daha meşru kılar. ABD’de devlet başkanı, halk oylamasından hemen sonra toplanan seçiciler kurulu tarafından seçilir” (Göksu, 2016, s. 117).

“Başkan halk tarafından seçildiği için temsil ilişkisi diğer sistemlere göre doğrudandır. Zira halk oy verirken, kimin yürütme yetkisine sahip olmasını istediğini açık bir şekilde ifade etmiş olacaktır. Halk kimi seçtiği konusunda, yürütme organının kim olacağı konusunda direkt belirleyici olduğu için yapılan icraattan kimin sorumlu olacağını net olarak bilecektir ve memnun olmadığı icraatın cezasını diğer seçimde oy vermeyerek kesecektir” (Ergül, 2005, s. 49-50).

Şöyle ki başkanlık sisteminde hem yasama organı hem de yürütme organı direkt halk tarafından seçilmektedir. Bu sayede yetkiyi direkt halktan alan başkan ve milletvekilleri, direkt yaptıklarından halka karşı sorumlu olacaklardır. Bu da sistemin hem demokratikliğini hem de doğrudan temsili sağlayabilmek adına olumlu özelliklerindedir.

2.1.4.1.3.Yasamada Kaliteyi Artırması

Yasama kuvvetinin, yürütme organından bağımsız hareket etmesi özellikle ülkemizde uygulanan parlamenter sistemiyle karşılaştığımızda, yasamanın bağımsız olması ve kuvvetler ayrılığının net olarak uygulanması yasama da kaliteyi artıracaktır.

“Yasama organı ile yürütme organı arasında sert kuvvetler ayrılığının söz konusu olmasından dolayı, başkanlık hükümeti sisteminde yasama organı sadece kendi görev alanı ile ilgili konularda faaliyet yürütecektir. Yasama organı üyeleri bakan olma beklentisine girmediklerinden dolayı yasama faaliyetlerinde daha şahsiyetli bir tutum takınacaklardır” (Kuzu, 2000, s. 37).

“Başkanlık hükümeti sisteminde yasama fonksiyonunda kaliteyi artıran asıl etken belki de disiplinli siyasi partilerin mevcut olmamasıdır. Siyasi partiler disiplinli parti olmadığı için yasama faaliyetlerinde parlamenterin kendi başına hareket etmesi, kendi fikrinde doğru olan tarafta oy kullanması mümkündür. Ayrıca, başkanla aynı partiye mensup bir parlamenterin yeri geldiği zaman Başkanın aleyhinde görüşler ileri sürebilmekte ve bazen de aleyhte oy kullanabilmektedir” (Özbudun E. , 2015, s. 22).

Şöyle ki yasama organının da direk halk tarafından seçilmesi ve bakanlık beklentisi olmayan milletvekillerinin yalnızca kendi asli işleri olan kanun çıkarma ve meclis işlerine yönelmesiyle birlikte mecliste kalite standartları artacaktır.

2.1.4.1.4. Hesap Sorulabilirliği ve Önceden Öngörülebilirliği Sağlama

“Hesap sorulabilirlik ve önceden öngörülebilirliğin halk nezdinde daha kolay olması bu sistemin avantajlarından. Politik süreçlerin hesabını bir kişiye sormak daha kolay olacağı düşünülmektedir” (Efe & Kotan, 2015, s. 71).

Bunun yanı sıra, başkanın halk tarafından seçiliyor olması, başkanlık sistemine tartışmasız olarak bir demokratik nitelik kazandırır. Farklı bir ifadeyle yürütmenin doğrudan halk tarafından belirleniyor olması, yürütmenin yasama tarafından belirlenmesinden daha demokratik olacağı bilinen bir gerçektir (Arslan T. N., 2013, s. 87).

“Bu anlamda başkanlık sistemi hesap sorulabilirlik bakımından, diğer sistemlere göre karşılaştırıldığında daha demokratik bir sistemdir. Başkanlık sisteminde görevin ve sorumluluğun kimde olduğu nettir. Yürütmenin tek kişide olması ve bu yüzden işlerin iyi gitmemesi halinde halkın hesap soracağı kişinin net olarak bilmesini ve halkın seçtiği kişiden yeri geldiğinde hesap sorabilmesi, parlamenter sistem ile karşılaştırıldığında daha demokratiktir” (Gözler, 2016, s. 165-166).

“Başkanlık sisteminde seçildiği dönem sona erene kadar yürütme organının başında kalıp görevden alınamayacağına göre, o denemdeki sorumluluğun sahibi açıkça teşhis edilebilecek ve hesabı izleyen seçimde sorulabilecektir. O halde başkanlık sisteminde hesap sorulabilirliğin oranı oldukça yüksektir” (Tunç, 2008, s. 97).

Başkanlık sisteminde hesap sora bilirlilik ve öngörülebilirliği sağlama, “Halkın oy verdiği adayın kazanması durumunda hükümeti kimin idare edeceğini bilmesini de ifade etmektedir. Bu sayede seçmenler geleceği düşünerek geleceğe yönelik tercih yapabilirler. Parlamenter sisteme göre önceden biline bilirlilik oranı oldukça yüksektir. Parlamenter sistemde, parti temsilcilerine oy veren seçmen, partisinin kimi başbakan olarak destekleyeceğini bilmemektedir. Bunun yanında oy verdiği partinin tek başına hükümeti kuramadığı durumlarda hangi partilerle koalisyon kuracağını tahmin edememektedir. Oysa başkanlık sisteminde, hükümeti kuracak parti bellidir ve koalisyon sorunu seçim sonrası olmamaktadır. (Uluşahin, 1990, s. 111-112).

2.1.4.2. Başkanlık Sisteminin Dezavantajları

Literatürde yer aldığı üzere başkanlık sisteminin olumlu özelliklerinin yanında bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Hükümet sistemi ne kadar kusursuz olursa olsun, diğer siyasal faktörlerin, seçimlerin, ekonomik özelliklerin, parti sistemlerinin de kusursuz olması gerekir sistemlerin kusursuz işlemesi için. Sayılan özellikleri kusursuz olarak işlemediği ülkelerde, başkanlık sisteminde rastlanılacak dezavantajlar bu başlık altında aktarılmaya çalışılacaktır.

2.1.4.2.1. Başkanlık Sisteminde Katılık Sorunu

Aslında bu sorun başkanlık sisteminin avantajı olarak gösterilen, parlamentonun iki seçim arasında düşürülememesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır

Başkanlık sisteminde başkanın belirli bir dönem için seçilmesi ve bu süre içinde vatana ihanet gibi çok istisnai suçlar dışında yasama tarafından görevine son verilememesi, bu sisteme diğer sistemlerde söz konusu olmayan bir katılık vermektedir (Özbudun E. , 2015, s. 65).

“Yürütmenin kuvveti ve yasama meclisinin ayrı ayrı seçilmesi ve birbirlerinin görevlerini sonlandırma yetkisine sahip olmamaları nedeni ile siyasi süreç yeni seçimlere kadar donuklaşır. Meclisin ve başkanın karşılıklı restleşmeleri ile sistem tikanır. ABD’de 2014 yılı içinde başkan ile kongre arasındaki bütçe krizi bu duruma örnektir. Ayrıca seçilen başkanın seçmen desteğini kaybetmesine rağmen görevine son

verilememesi ve seçmenlerin çok beğendiği, icraatlarını desteklediği başkanın ise yeniden seçilme kısıtı nedeni ile seçilememesi katılık sorununa örnek olarak gösterilmektedir” (Efe & Kotan, 2015, s. 76)

“Parlamentar sistemde bulunan güven oyu ve fesih mekanizmaları, başkanlık sisteminde yoktur, başkanlık sisteminin bu gibi yollarla görev süresi dolmadan görevden alınamaması sisteme bir katılık getirmektedir. Halk tarafından seçilen yasama ile yürütme yani parlamento ile başkan muhalif olursa sistem kilitlenebilir. Bunun yanında başkanın bir görev döneminden sonra tekrar seçilememesi gibi özellikleri her şeyin iyi gittiği bir sistemin bir anda yeni dönemle başa sarması anlamı taşımaktadır. Diğer yandan yürütme de bahsettiğimiz katılık yasama meclisleri bakımından da geçerlidir. Uzlaşmaz ve kötü çalışan bir meclisin görev süresini sona erdirmek mümkün değildir” (Saran, 2004, s. 47).

2.1.4.2.2. Başkanlık Sisteminde Çift Meşruluk Sorunu

Başkanlık sisteminin en önemli sorunlarından biri olarak çift meşruluk sorunu gösterilmektedir.

“Bu sistemde hem yasama hem de yürütme halk tarafından ayrı olarak seçilmektedir. Ayrı seçimlerle seçilen başkan ve yasamanın ayrı partilere veya ayrı siyasi eğilimlere mensup olmaları bir meşruluk bir krizine neden olabilmekte ve bu krizi çözebilecek demokratik bir mekanizma bulunmamaktadır. Başkanlık sisteminin en iyi uygulandığı ülke örneği olan ABD’de bu tarz krizlerin yaşanmaması, Amerikan siyasal kültürünün ve özellikle de siyasal partilerin kendilerine özgü benzersiz özellikleriyle açıklanabilir” (Eroğul, 1996, s. 77-78).

Bu mana da “ABD’de ‘bölünmüş yönetim’, Fransa’da ‘kohabitasyon’” olarak adlandırılan bu gibi durumlarda yasama ve yürütme organlarının uyumlu bir şekilde çalışması mümkün olmayabilir. İki organ arasında çatışma ve anlaşmazlıklar olduğunda, devletin işleyişinde tıkanmalar görülebilir” (Bayram, 2016, s. 36).

“Dolayısıyla başkanlık sisteminde hem yürütme hem yasamanın halk tarafından seçilmiş olması her iki organın da ayrı ayrı meşruluk iddiasına yol açabilmektedir. Özellikle iki organın ayrı siyasi eğilimlere sahip olduğu dönemlerde meşru olduklarını

ileri sürerek işbirliği yapmaktan kaçınmaları dönem dönem sistemin kilitlenmesine neden olmaktadır” (Yazıcı S. , 2002, s. 134).

Diğer bir deyişle “Yürütme ile yasamanın fikir ayrılığına düştüğü durumlarda özellikle de her iki organın başında bulunanlar farklı siyasi eğilimlerin temsilcileri ise sistem tıkanabilmektedir. Başkanın görevden alınmasında ki zorluğu yasamanın feshinin imkansızlığı demokrasinin yönetemez hale gelmesine neden olmakta bu çıkmazlar başkanlık sisteminin en iyi uygulayıcı ülkesi olan ABD de bile bazen olabilmektedir” (Efe & Kotan, 2015, s. 77).

2.1.4.2.3. Başkanlık Sisteminde Kazanan Her Şeyi Alır Anlayışı ve Çoğunlukçu Demokrasi Sorunu

Başkanlık sisteminde bir kazanan vardır ve bu kazanan hükümeti kurma hakkına sahiptir. Kazanan başkanın diğer partilerle koalisyon kurmaya ihtiyacı olmadığından yürütme organının tek sahibi konumundadır

“Başkanlık seçimleri, kazananın her şeyi kazandığı bir sıfır toplam oyunudur. Bu sistemde yürütme yetkisi tümüyle tek bir kişiye ait olduğuna göre, kazanan her şeyi elde etmiş olacak, muhalefet ise iktidarda hiçbir pay sahibi olamayacaktır. Buna karşılık parlamenter rejimlerde muhalefet partilerinin hükümet koalisyonlarına katılarak iktidarı paylaşma şansları mevcuttur” (Özbudun E. , 2015, s. 66).

“Devletin şekli de başkanlık sisteminin kazan veya kaybet özelliğine etki eder. Başkanlık sisteminin uygulandığı ülke federal bir devlet ise kazananın her şeyi kazandığı kaybedenin de her şeyi kaybettiği başkanlık seçimleri federe devletlerdeki seçimlerin seyrine göre dengelenebilir. Federe devlette kaybedenler federal devlette kazanabilirler veya tersi de olabilir. Bu durumda sistemin riskleri azalır. Kaybeden yerelde kazanabildiği için her şeyi kaybetmiş olmaz. Öte yandan, üniter devlet yapılarında başkanlık sisteminin kaybedenin her şeyi kaybettiği kazananın da her şeyi kazandığı toplam sıfır oyunun zafiyeti daha büyük kırılmalara yol açabilir” (Efe & Kotan, 2015, s. 78).

“Başkanlık sisteminin bir ‘ sıfır toplam’ oyunu taşıdığı iddiasına karşı en ikna edici cevap pek çok siyasal bilimcinin ifade ettiği gibi, disiplinli bir parti çoğunluğunun

desteğine sahip bir parlamenter başkanının bir başkandan çok daha güçlü olduğudur” (Ergüder, 2015, s. 128).

2.1.4.2.4. Başkanlık Sisteminde Yönetiminin Kişiselleşebilmesi ve Kutuplaşma Sorunu

Üstün yetkilerle donatılan başkanın, bu yetkilerle kendini devletin sahibi gibi hissedip yönetimi kişiselleştirebilme ihtimal bulunmaktadır.

“Başkanlık sistemin yürütme de tek kişi bulunmaktadır. Başkan hem yürütmenin başı hem de devletin başıdır. Halkın seçtiği ve görev süresi sabit olan başkan, görev süresi bitmeden görevden alınamayacağını bildiği için kendi düşüncelerinin sürekli doğru olduğunu düşünülebilir. ve başkalarının fikirlerine ihtiyaç duymayabilir” (Efe & Kotan, 2015, s. 78).

“Başkanlık sistemine ülkemiz açısından yöneltilen diğer bir eleştiri, sistemin iktidarın kişiselleşmesine yol açacağı, hele hele Türk insanında lidere itaat kültürünün olması sebebiyle sultanlığa yeniden dönülebileceğidir. Bu eleştiri abartılı bir eleştiri de olsa, iktidarın kişiselleşmesi sorunu sadece başkanlık sisteminin değil bütün hükümet sistemlerinin ortaya çıkarılabileceği bir sorundur. Gerçekten de günümüz demokrasileri, partiler demokrasisidir ve partiler olmaksızın işleyememektedir” (Döner, 2013, s. 676)

“Seçim yarışını kaybedenler, siyasal mücadeleden dışlanmaktadır. Kazananın kaybedenle, kaybedeninde kazananla ilişki kurma ihtiyacının ve nedeninin olmadığı bu sistemde siyasal yaşam kutuplaşmış durumdadır” (Göksu, 2016, s. 170).

“Bu çerçevede “Başkanlık seçimleri ister tek ruhlu ister iki ruhlu olsun, genellikle başlıca iki aday arasında cereyan eden ‘iki kutuplu bir süreçtir ve bu durumun ciddi ölçüde bir kutuplaşmaya yol açabilir” (Özbudun E. , 2015, s. 67).

Bu anlamda literatürde Başkanlık sistemine karşı çıkan kesime göre, bu sistem iktidarın kişiselleşmesine yol açabilir. Zira bu sistemde, yürütme organı tek kişiden oluşmaktadır. Bu kişi halk tarafından belli bir süre için seçilmekte ve görev süresi boyunca görevden alınamamaktadır. Hem yürütmenin hem devletin başı olan başkan, kendine has sarayıyla birlikte kendini kral, imparator gibi hissetmesi ihtimal dâhilindedir (Göksu, 2016, s. 170).

Öte yandan başkanlık sisteminin darbelere yol açabileceği ve diktatörlüğe dönüşebileceği endişesi bu sistemin aslında en korkulan dezavantajlarından fakat bu iki endişe de parlamenter sistemde de olabilecek olumsuzluklardır. Nitekim Parlamento da oldukça kuvvetli bir çoğunluğa dayanan hükümeti ve onun başbakanını sert tedbirler almaktan kim alıkoyabilir sorunu akıllara gelebilmektedir (Kuzu, 2015, s. 108)

2.2.Başkanlık Sisteminin Uygulamaları

Hükümet şekli olarak bu sistem, ilk kez 1787 tarihinde kabul edilen Amerika Birleşikleri Devleti Anayasası ile ortaya çıkmıştır. Başkanlık sistemi deyince akla iki sistem yani başkanlık sistemi ve yarı-başkanlık sistemidir.

2.2.1.ABD'de Başkanlık Sistemi ve Özellikleri

İngiliz sömürgesinden kurtulmak üzere, Avrupa'dan Amerika'ya giden kolonilerin kendi aralarında birleşerek, İngiltere'ye karşı verilen bağımsızlık mücadelesi ve kendi aralarındaki mücadeleden sonra Amerika Birleşik Devletleri kurulmuştur.

“ABD Anayasası dünyadaki en eski yazılı anayasa olarak kabul edilmektedir. 17 Eylül 1787 tarihini taşıyan bu anayasa toplam 7 maddeden oluşmaktadır. İlk üç madde, yasama, yürütme ve yargı güçlerini dördüncü madde merkez eyalet ilişkilerini beşinci madde anayasa değiştirme yöntemini, altıncı madde borçların ödenmesini ve anayasanın üstünlüğünü, yedinci madde ise ilk anayasa metninin oylanmasını düzenlemektedir” (Gül C. , 2013, s. 27).

Şimdi de Amerikan Başkanlık Sisteminin özelliklerine maddeler halinde bakalım (Öztürk O. , 2013, s. 97-98)

a. “Amerika'yı oluşturan birleşen devletler(eyaletler) hükümlerlik haklarının bir kısmını muhafaza etmiş, bir kısmını merkezi devlete devretmiştir.

b. Birleşen devletlerden her biri kendi yasama organına sahip olup, sınırları içinde geçerli kanun yapabilmekte, vergi koyabilmektedir.

c. Birleşen her devlet, merkezi devletin yasama organı olan Senato'da iki senatörle, Temsilciler Meclisinde ise nüfusları oranında temsil edilmektedir.

d. Başkan yürütme organının başıdır.

e. Birleşen her devletin seçmenleri Senato ve Temsilciler Meclisine verdikleri üye sayısı kadar başkanı seçecek delegeleri seçme hakkına sahiptir.

f. Başkan, Bakanlar Kurulunu yasama organı dışından atar. Bakanlar aslında başkanın sekreteri gibidir, başkanın politikasını uygularlar, kendileri politika üretemezler”.

2.2.1.1.ABD’de Yürütme Organı

Yürütme organı, federal hükümetin en büyük organıdır ve başında dört yıl görev yapan devlet başkanı bulunmaktadır.

“Yürütme yetkisi tamamen başkana aittir. Halk tarafından iki dereceli seçimle iş başına gelen başkan dört yıllık süre göreve gelir ve en çok iki dönem başkan seçilebilir. Kongre güvenine ihtiyaç duymayan başkan görev süresi dolmadan güvensizlik oyu ile düşürülemez. Yürütmenin başında olan başkan, bunun yanında yasaların yürütülmesini, dış politika işlerini ve ordunun komutasını da sağlar. Yürütmede güçlü birinin olması yönetimin tek sesli olmasını kararların hızlı alınıp koordineli şekilde direk uygulamaya dökülmesini sağlayacaktır” (Keser, 2013, s. 434-435)

Bu konuda ilgili literatürde, güçlü, etkin ve isabetli yürütme, milli birliği hızlandırmada en önemli etkenler olarak görülmektedir. Başkanlık rejiminin de en temel gayesi budur. Başkan yürütmenin tam ve tek başıdır.

“Yürütme sürecinde, başkan kendine yardımcı olmak üzere sekreter atar. Bu atamalar senatonun onayına tabidir. Bunlar bakanlıkların başında bulunurlar. Fakat başkan istediğinde görevlerine son verebilir. Bu yüzden başkanın emir ve görüşlerine büyük bir itaat ile bağlıdırlar” (Eroğul, 2006, s. 92)

ABD’de devlet, sert kuvvetler ayrılığının yanında denetimin ve denge sistemi aracılığı ile yürütülmektedir. Bunun getirisi olarak kongre üyeleri sekreter olamaz, eğer olursa da seçim dönemi boyunca kongre üyelikleri sona ermektedir

2.2.1.1.1.ABD’de Başkanın Seçimi

Başkanın seçimi başkanlık sisteminin en temel özelliklerindedir. Başkanın halk tarafından seçilmesi sistemin zorunlu kuralıdır. Başkanın halk tarafından seçilmesi yapacağı faaliyetlerinde özgüven ve meşruluk kazanmasını sağlar (Özkul, 2016, s. 7).

“Başkan adaylığı için yasal olarak adayın minimum 35 yaşında olması ve 14 yıldan beri Amerikan vatandaşı olma zorunluluğu bulunmaktadır. Başkan dört yıllığına halk tarafından seçilmektedir” (Ergüder, 2015, s. 128)

“Başkan dan söz etmişken başkan ile aynı zamanda ve aynı koşullar altında seçilen başkan yardımcısının çok silik bir rolü olmasına rağmen ondan da bahsetmek gerekir. Seçimlerde güçler dengesini ayarlama ve çekmede işe yaraması için başkan yardımcısının seçiminde başkan sağ da ise başkan yardımcısı solda, başkan solda ise başkan yardımcısı sağdadır. Başkan kuzeyde ise yardımcısı güney bölgesindedir. Bu taktikteki amaç seçmenlerin çoğunluğunu sağlayabilmektir. Başkan yardımcısının önemli bir rolü, başkanın ölmesi, istifa etmesi veya görevini yerine getiremeyecek hale gelmesi durumunda başkanlık görevini yüklenmektedir” (Kuzu, 2016, s. 28).

ABD’de başkanın seçimi aslında, ABD dışındaki neredeyse tüm devletler tarafından da takip edilmektedir.

2.2.1.1.2.ABD Başkanlık Sisteminde Başkanın Görev ve Yetkileri

Başkanlık sisteminde, başkan meşruluğunu halktan alması nedeniyle, halka karşı da direk sorumlu olmaktadır. Bu sorumluluk yetkilerini ve görevlerini halkının ve ülke çıkarlarının yönünde kullanmasına dikkat etmesini gerektirmektedir

“Parlamentar sistemde kanunların büyük bir çoğunluğu hükümet tasarısı olarak gelirken başkanlık sisteminde, başkanla kongrenin farklı siyasi eğilimlere sahip olduğu durumlarda kongre başkanın ihtiyaç duyduğu konuları kabul etmemekte direnebilmektedir” (Avcı, 2015, s. 117).

“Başkanlık sisteminin lehinde ileri sürülen en büyük iddia yürütmede istikrarın sağlanacak olmasıdır. Başkan halkça sabit bir süre için seçildiğine, bu süre içinde parlamento tarafından düşürülmeyeceğine ve yürütme yetkisinin tek sahibi olduğuna göre, bu iddia elbette doğrudur. Ancak yürütmede, istikrar tek başına sistemin sorunsuz

işlemesini ya da yönetilebilirliğini sağlamada yeterli değildir” (Özbudun E. , 2015, s. 17).

“Halka verilen sözlerin yerine getirilmesi için yeni kanunlara, bu nedenle de yasama organına ihtiyacı sürekli vardır. Başkan elinde bulundurması gereken en büyük ihtiyacı olan bütçe içinde yasamaya ihtiyaç duymaktadır. Yasamadan, yürütmenin ihtiyacı olan bütçenin onayı çıkmaması durumunda faaliyetler durur ve devlet kilitlenir, yakın dönemde ABD’de bu tür durumlara rastlanmış olup, yasama ve yürütmenin farklı siyasi eğilimlere sahip olduğu dönemlerde ise bu bütçe sorunu çok daha büyük sorunları beraberinde getirebilmektedir” (Yılmaz C. , 2013, s. 14).

“Anayasayı oluşturan kurucu liderler güçlü bir yürütme organının gerektiğine inandıkları için Başkanın yetkilerini geniş tutmuşlardır. Bununla beraber başkanın Kongre ve Federe devletlere ait yetkileri kullanmasını önlemek için kendisine tanınan yetkiler anayasada geniş bir şekilde açıklanmıştır. Fakat günümüzdeki başkanın yetkileri 1787 Anayasası ile başkana verilen yetkilerden çok fazladır. Teoride ki ve uygulamadaki gelişmeler başkanın gücünün artmasına neden olmuştur. Zamanla başkan öyle güçlenmiştir ki sistem onun adıyla anılmıştır. Amerikan sistemi adeta Başkanlık kurumuyla özdeşdir” (Yanık, 2016, s. 42).

“Başkan ülkenin başıdır; üstlendiği bu rol ile sembolik bir işlev olarak ulusu ve ulusal birliği bünyesinde somutlaştırmaktadır. Bu rol gereğince yabancı devlet başkanlarını ve önemli kişileri karşılar; ulusal bütünleşmeye hizmet eden tören ve kutlamalar gibi sembolik görevlerini yerine getirir. Bunun yanında anayasa başkana yürütme yetkisi verirken, baş görev olarak yasaların sadakatle uygulanmasını gözetme görevini yüklenmiştir” (Avcı, 2015, s. 89).

“Amerikan başkanlık sisteminde başkan aynı zamanda başkomutan görevindedir. Bu durum askeri bir diktatörlüğü engellemek adına, bir sivilin idareye ele alması bakımından bir tür güvence niteliği taşımaktadır. Başkan çok önemli olan bu reel işlevi kullanmakta ve en önemli stratejik kararlar başkan tarafından alınmaktadır. En küçük rütbeli subaydan, en büyük rütbeli subaya kadar hepsi başkan tarafından atanmaktadır” (Kuzu, 2012, s. 32).

“Yürütme gücünün tek yetkilisi olan başkan bu özelliği ile monark’a benzetilmekte olup, bunun yanında gücünün yürütme ile sınırlı olması nedeniyle de

uygulayıcı pasif başkanlara da benzetilebilmektedir. Yürütme gücünü tamamen eline alan başkan bu sayede yasaların en iyi şekilde uygulanmasını ve senatonun onayıyla birlikte devlet memurlarının atanmasını sağlamaktadır” (Kuzu, 2016, s. 29)

Amerikan başkanlık sisteminde başkanın görevlerini genel hatlarıyla madde madde inceleyelim.

Başkanın Devlet Başkanı Oluşu; “Amerika Birleşik Devletleri’nin sembolü ve temsilcisidir. Bu bakımından çeşitli çevrelerden gelen ziyaretçileri kabul eder, resmi yemeklere katılır. Başkanlar evrak incelemekten, imzalamaktan ve törenlere katılmaktan diğer işlere zaman bulmaya zorlanırlar” (Özer, 1981, s. 64).

Başkanın Hükümet Başkanı Oluşu; “Her şeyden önce başkan yürütme organının bütünü, şahsında somutlaştırmak suretiyle temsil etmektedir. Yürütme gücü tamamen ve bizzat başkanın eline verilmiştir fakat yetkileri sadece yürütme ile sınırlandırmıştır” (Yanık, 2016, s. 43).

Başkanın Bazı Cezaları Af Yetkisi; “Başkanın Birleşik Devletlere karşı işlenmiş suçları itham etmek hali dışında erteleme ve affetme yetkisi vardır. Bu durum çok eleştirilmektedir. Aslında başkanın bu yetkisi yargısal kararları hiçe indirmekte e yargı gücünü zayıflatmaktadır” (Duverger, 1986, s. 8).

Milli Birliğin Temsili Olması; “Amerika gibi eyalet bölgeciliğinin ve özel çıkarıcılığın çok kuvvetli olduğu bir ülkede kamu menfaatinin koruyucusu olarak başkan geniş yetkileri vardır. Kuvvetli başkanlar nutukları, basın toplantıları, radyo ve televizyon konuşmaları ile bu rolü oynamakta, kamuoyunun oluşturulmasını ve yönlendirilmeyi sağlamaktadır” (Tunaya, 1982, s. 158).

2.2.1.1.3. ABD Başkanlık Sisteminde Yürütme Organının İşleyişi

Amerikan başkanlık sisteminde, yürütme başkanın kontrolünde olsa da, başkanın yetkileri geniş olsa da sınırları anayasa ile çizilmiş ve yapabilecekleri ve görevleri açık olarak gösterilmiştir.

“Amerikan başkanlık sisteminde, “Yürütme organını kişiliği ile somutlaştıran başkan, kendisine verilmiş olan yetkileri gerektiği gibi yürütebilmek için güçlü bir organizasyona sahiptir. Başkan geniş çapta yürütme bürolarına sahiptir. Beyaz saray

ofisi, bütçe ofisi, iktisat danışmanları konseyi, bilim ve teknoloji ofisi, özel temsil edilme ofisi, milli güvenlik konseyi, iktisadi sorunlar ofisi, planlama ofisi bunlardandır” (Kuzu, 2016, s. 28).

“Başkana yardımcı olma görevinde on iki bakanlık mevcuttur. Kabine, siyaset yapan bir mekanizma olmayıp önerilerde bakanın isteklerine göre hareket etmek zorundadır. Kabinenin rolünü başkanın tutum ve davranışı belirlemektedir. ABD tarihinde kimi başkanlar bakanlarla toplu görüşmeyi, kimi başkanlar da her bakanla bire bir görüşmeyi tercih etmiştir. Kabinenin etkisi ve rolü toplu görüşme yapan başkanlar döneminde daha ağır ve etkindir” (Başgil, 2016, s. 17).

“Bakanlar ve her bakanlığın üst kademelerine atamalar bizzat başkan tarafından yapılır. Başkan otoritesine zarar verebileceği tüm kurumlarda atamalarla bizzat kendi ilgilenir böylesi üst düzey yetkilerle donanmış bir başkanın da bu tür önlemleri otoritesinin sağlamlığı için alması gayet normal karşılanmaktadır” (Gürbüz, 2007, s. 79).

Yürütme organın başındaki başkan sürekli kamuoyu baskısıyla karşı karşıya kalmaktadır. Oturduğu koltuğun ihtişamı çok olsa da bir o kadar da zorluğu bulunmaktadır. Denge fren mekanizmasıyla diğer organlarla uyumlu çalışması halinde yürütme organının işleyişinde bir sorun olmasına imkan verilmemektedir.

2.2.1.2. ABD Başkanlık Sisteminde Yasama Organı

“ABD Anayasasına göre yasama organı iki meclisten oluşmaktadır. Bunlar senato ve temsilciler meclisidir. Başkan bir yasayı imzalamadan önce yasanın bu iki meclisten de geçmesi gerekmektedir. ABD ‘de yasama ve yürütme birbirinden sert kuvvetler ayrılığı özelliklerinde göre ayrılmış olsa da ikisinin arasında ki ilişki çok kuvvetli olmaktadır. Yürütmenin tüm faaliyetlerinde ihtiyaç duyduğu bütçe kongre tarafından onaylandığı için başkan ile kongre genelde iyi geçinmek zorunda kalırlar. Kongrenin bütçeyi kısımaya gittiği veya onaylamadığı dönemlerde çözülmesi zor krizlere rastlanılabilmektedir. Bu durumda başkanı, kongre ile iyi geçinmek zorunda bırakılmaktadır” (Arı, 2013, s. 770)

“Amerika Birleşik Devletleri’nde yasama yetkisi ‘Kongre’ye aittir. Kongre, Temsilciler Meclisi ve Senatodan oluşur. Temsilciler Meclisi, federal devletin halkını temsil eder. Senato ise federe devletler, eşitlik esasına göre temsil edilir. Kanun teklif etme hakkı temsilciler meclisi ve senato üyelerine tanınmıştır. Başkanın ve sekreterlerin kanun teklif etme hakkı yoktur” (Gözler, 2010, s. 570).

“ABD Başkanı ile kongre arasında, başkanın kongreyi tatil zamanında bile toplayabilmesi ve gerektiğinde toplantı süresini uzatabilmesi, başkanın af yetkisini elinde bulundurması, başkanın ve kongrenin her ikisinin de birbirini feshedememesi, başkanın veto yetkisinin bulunması ve kabul etmediği kanunları tekrar kongreye gönderebilmesi, başkanın suçlanması temsil meclisinde olurken yargılanması senato tarafından olmakta fakat başkan yalnızca vatana ihanet suçundan görevinden alınabilmektedir” (Keser, 2017, s. 434).

2.2.1.2.1.ABD Başkanlık Sisteminde Kongrenin Seçimi

“Kongre üyeleri tek turlu basit çoğunluk esasına göre seçilmektedir. Senatörlerin seçimi için her federe devletin sınırları bir seçim bölgesi sayılarak altı yıl için iki senatör seçilmektedir. Fakat her iki yılda bir üçte biri yenilenmektedir. Dar bölge seçim sistemi esas alınmaktadır” (Kuzu, 2016, s. 31)

“Başkanlık Sistemi’nin diğer erki olan Kongre, Senato ve Temsilciler Meclisinde oluşmaktadır. Kongre 438’i Temsilciler Meclisi ve 100’ü Senato üyesi olmak üzere 538 üyeden oluşmaktadır. Her federe devlet nüfusuna bakılmaksızın Senatoya iki üye gönderir. Temsilciler meclisi üyeleri ise nüfusla orantılı olarak seçilir. Başlangıçta Temsilciler Meclisinin üye sayısı 65 iken zamanla bu sayı 438 e ulaşmıştır” (Çam, 2014, s. 28).

2.2.1.2.1.1.ABD Başkanlık Sisteminde Temsilciler Meclisinin Seçimi

“Temsilciler Meclisi için her federe devlet çıkaracağı temsilci sayısı kadar seçim bölgesine ayrılır ve her seçim bölgesinden basit çoğunluğu sağlayan bir aday temsilci olarak seçilir. Temsilcilerin kuruluşundan beri üyeler halk tarafından seçilmekte, seçilen

temsilcilerin iki yıl görev yapmakta ve iki yılın sonunda seçimler yenilenmektedir” (Yanık, 2016, s. 57).

“Anayasaya göre, Temsilciler Meclisine üye seçilebilmek için 25 yaşını doldurmuş olmak, yedi yıldan beri ABD vatandaşı olmak, seçileceği sırada temsil edeceği eyalette ikamet etmek ve hizmeti sırasında resmi bir işte çalışmamak şarttır” (Yayman, 2016, s. 299).

Halkın evi olarak nitelendirilen temsilciler meclisinin her temsilcisi eyaletteki seçim bölgesinden seçilmektedir. Temsilciler meclisinin başkana ve yüksek mahkeme hakimlerine karşı suçlamada bulunma hakkı bulunmaktadır (Kuzu, 2016, s. 21).

2.2.1.2.1.2.ABD Başkanlık Sisteminde Senatonun Seçimi

“ABD Senatosu, ABD Kongresini oluşturan iki yasama organından biridir. ABD'nin 50 eyaletinin her birinden seçilen 2 senatörden oluşan 100 üyesi bulunur. ABD Senatosu'nun üçte biri her iki yılda yapılan seçimlerle yenilenir. Her senatörün bir sonraki seçime kadar olan görev süresi 6 yıldır” (Örgün, 1999, s. 82).

“Senatoya seçilmenin koşulları 30 yaşından küçük olmamak, 9 yıldır ABD vatandaşı olmak ve aday olunan eyalet de ikametgâhı bulunmalıdır. Senatörler iki yılda bir 1/3 oranında yenilenirler. Böylece sirkülasyon sağlanmış olur. Senato da eşit temsil kuralı geçerlidir. Her eyalet senatoya iki temsilci gönderir” (Avcı, 2015, s. 81).

“Senatörlerden birinin görevdeyken vefat etmesi ya da iş yapamaz hale gelmesi durumunda, sonu tek sayıyla biten bir yılda veya sonu çift sayıyla biten bir sonraki yılda bir özel seçim düzenlenebilir. Seçilen yeni senatör, yerine geldiği senatörün görev süresinin bitimine dek görev yapar. Bazı eyaletlerde asıl görev süresinin bitimine dek görev yapacak kişi vali tarafından atanır” (Akbay, 1951, s. 276).

“Eyaletlerin aralarındaki nüfus sayısı ne kadar farklı olursa olsun senatodaki temsil sayıları değişmez. Öte yandan anayasa seçim yönetimini eyaletlerin kendine bırakmıştır. Ancak bununla birlikte kongre seçimlere ilişkin olarak genel düzenlemeler yapmaktadır. Geçmişte senatörler eyalet yasama organları tarafından seçilirken bugün onlar da temsilcilere benzer bir yöntemde seçilmektedir” (Ergül, 2005, s. 50).

2.2.1.2.2.ABD Başkanlık Sisteminde Kongrenin Görev ve Yetkileri.

“Kişilerin ve federe devletlerin anayasa ile tanınmış hak ve yetkilerine dokunmadan kanun yapma yetkisini anayasa sınırları içinde serbestçe kullanabilir. Kongrenin yasama yetkisine girmeyen federe devletlerin yasama yetkisine dâhil olan yetkiler de vardır. Aile hukuku, eğitim ve öğretim ve her türlü güvenlikle ilgili federe devletlerin yasama yetkisindedir” (Yanık, 2016, s. 63).

“Temsilciler meclisi, mali konularda tam yetkilidir. Mali konuları içeren kanun tasarılarını sadece Temsilciler Meclisi verir. Bunun sebebi vergiyi federe devletlerin değil, vatandaşların ödemesidir. Senatonun bu konuda önerme yetkisi yoksa da, senato kendisine gönderilen tasarımı kabul edip etmemekte özgürdür” (Çam, 1993, s. 87).

“Temsilciler meclisinin diğer bir yetkisi de, başkanı seçecek ikinci seçmenlerin oyları, belirleyecek çoğunluğa ulaşmazsa üç aday arasından başkanı seçmektir. Üst dereceli memurları bakan olmamak şartıyla itham edebilir. Bu memurları da yargılama yetkisi senatoya verilmiştir” (Yazıcı S. , 2002, s. 58) .

“Senato başkanın atadığı bakanların, elçilerin ve üst derece memurların atamalarını onaylar. Ancak bu yetki teoride kalmakta, pratikte Senato Başkanın tüm atamalarını onaylamaktadır. Atamalarda atamanın yapıldığı eyaletin senatörünün veto yetkisine benzer bir hakkı vardır. Çünkü atamalar hakkında onun görüşüne diğer senatörler ‘Senato nezaketi’ gereği uyarlar” (Başgil, 1998, s. 321).

Başkanın yaptığı antlaşmalar, Senatoda üçte iki çoğunlukla uygun bulunmalıdır (Gürbüz, 2007, s. 32).

2.2.1.2.3.Kongrenin İşleyişi

Kongre’de görüşmeler sırasında kongre üyelerinden herhangi biri söz aldığımda konuşma sürelerinde sınır bulunmamaktadır. Bir yasa tasarısının kabul edilmesini önlemek için sayıca az ol kesim bu yola sıkça başvurabilmektedir. (Kuzu, 2016, s. 34).

“Kongre işleyişinde önemli faktörlerden biride kongre üyeleri tarafından sürekli hissettirilen bölgecilik hususudur. Senatör ve temsilci ilk olarak kendi federe devletlerinin sorunları ile ilgilenmekte bu yüzden federal sorunlar ihmal edilmektedir. Bu durum özellikle ABD’nin dünya çapında güç olması ve batı bloğunun lideri gibi

görünmesiyle biraz hafiflemiş öncelik federe devletlerden ziyade federal devlet sorunlarına verilmek başlanmıştır” (Çelik K. , 2016, s. 95)

“Kongrede görüşmelerde genelde zengin, tanınmış ve yetenekli kişiler bulunmaz. Seçkinlerin siyasetten uzak durmak istemeleri ve görev süresinin kısa olması bunun nedenidir. Kongrenin işleyişindeki önemli konulardan bir diğeri de kongre üyelerinin güçlü bir biçimde hissettirdikleri bölgecilik anlayışıdır. Tüm üyeler önce kendi seçtikleri bölgelerin sorunlarıyla ilgilenmekte ve federal sorunları ihmal etmektedirler” (Kuzu, 2015, s. 78)

2.2.1.3.Yargı Organı

1787 Anayasasıyla kurulan ve 1789 adliye kanunuyla görev ve yetkileri belirlenen Yüksek Mahkeme, ABD’de en yüksek yargı organıdır. Anayasa yapıcılarını sadece yüksek mahkemeyi kurmakla yetinmemişler onun yanında kanunla kurulacak bir yargı örgütünün de yer almasını benimsemişlerdir (Yanık, 2016, s. 70).

“Yargı organı Senatonun onayı ile başkan tarafından ömür boyu görev yapmak üzere atanan dokuz üyeden oluşan Yüksek Mahkeme ve federal sistemin özelliklerine göre daha alt dereceli mahkemelerden meydana gelir” (Bal F. , 2013, s. 91).

“Yüksek mahkeme bütün federal yargı örgütünü denetlediği için Amerikan sisteminin bir yargıçlar yönetimi olarak tanımlamaktadır1 (Yüzbaşı, 2015, s. 56).

“Yüksek mahkeme, bulunduğu konum ve üstlendiği görevler nedeni ile yüksek bir yargı makamı olmasına rağmen, siyasal içerikli kararlarda vererek siyasal hayatın gidişatını yönlendirebilmektedir” (Yavuz, 2000, s. 206).

“Yargı örgütü ikiye ayrılır; Federal Mahkemeler ve Federe Mahkemeler. İkisi arasında çok karışık bir ilişki vardır. Bütün bu karışıklığa ve kompleksliğe rağmen ABD anayasası için iki yorum vardır. Birincisi Tocqueville ‘dünyada hiçbir millet şimdiye kadar Amerika’daki gibi bir yargı kuvveti tesis etmedi’. Ve J Bryce ‘ bu karışık sistem çok iyi işlemekte ve dört nesillik bir tecrübeden sonra pürüzsüz çalışmaktadır’ demektedir” (Yanık, 2016, s. 82).

“Hâkim’ler Amerika da büyük bir siyasi güce sahiptirler. Bunun sebebi, hâkimlerin hüküm verirken, kanunlardan ziyade anayasaya dayanma haklarının

olmasıdır. Başka bir deyişle, hâkimlerin anayasaya aykırı buldukları kanunları tatbik etmeme hakkı vardır. Bu durum büyük bir siyasi nüfus doğurmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki, bir kanunun uygulanmaması, o kanunun iptal edildiği anlamına gelmez” (Kubalı H. N., 1971, s. 89-90).

“Yüksek mahkeme aynı zamanda temyiz organıdır. Mahkemenin Anayasaya aykırılık konusunda son merci oluşu anayasa değil daha çok teamüllere dayanmaktadır. Yüksek Mahkeme hâkimlerinden Huges ‘Yüksek Mahkeme nasıl anlarsa anayasa odur’ diyerek yetkisinin büyüklüğünü ortaya koymuştur. Bu yüzden bazı hukukçular ABD’yi ‘ Hâkimler Hükümeti’ diye nitelendirmiştir. Fakat Duverger bu nitelemeyi abartılı bulmaktadır.’ Yüksek mahkeme yargıçları bir karara karşı çıkabilirler, ama karar alamazlar; denetlerler ama yönetemezler’ der” (Çam, 1993, s. 116).

2.3.Parlamenter Sistem

Bu kısımda Parlamenter sistemin tanımı, tarihçesi yanında olumlu ve olumsuz özelliklerinden bahsedilmektedir.

2.3.1.Parlamenter Sistem Kavramı

Kuvvetlerin yumuşak ayrılığına dayanan sistemin adıdır parlamenter sistem. Yürütmenin yasamadan çıktığı ve göreve devam edebilmesi için yasamanın güvenine her an ihtiyaç duyduğu sistem olarak bilinmektedir.

“Parlamenter sistem, halkın seçtiği temsilcilerin oluşturduğu Parlamentonun(meclisin) yasama organı olarak görev yaptığı, yürütme organının meşruiyet kaynağını meclis iradesinden aldığı hükümet sistemidir” (Bal F. , 2013, s. 84)

“Kuvvetler ayrılığına dayanan fakat kuvvetlerin ayrılmaktan ziyada iç içe geçtiği ve yürütme ile yasamanın karşılıklı birbirlerinin varlığını sona erdirebildikleri sisteme parlamenter sistem denir” (Gözler, 2010, s. 587)

“Parlamenter sistem, kral ile toplumsal sınıflar arasında yüzyıllarca süre iktidar mücadelesinin ürünü olarak 18. Yüzyılda İngiltere’de doğdu. 1789 Devrimi’nden sonra temsili sisteme geçen Fransa’da ilk parlamento açıldı. Avrupa’da 19. Yüzyılda, mutlak

monarşilerden anayasalı meşruti monarşilere geçildikçe, halkı temsil eden parlamentolar güçlendi. Güçlenen parlamentolar ile gücünü kaybeden hükümdarların aralarında uzlaşarak, devlet yetkilerini paylaşmalarıyla parlamenter sistem doğmuştur” (Karatepe, 2013, s. 229).

“Parlamenter sistem, mutlak krallıkların yıkılması ve siyasal özgürlüklerin kabul edilmesiyle doğduğu için liberaldir. Buna karşılık, ilk parlamentolarda temsil edilmek, zenginlik, kariyer ve erkek olmak gibi şartlara bağlandığı için, parlamenter sistem doğuşu itibariyle seçkin bir sistemdir” (Güzel, 2014, s. 197).

“Başkanlık sisteminin aksine yumuşak kuvvetler ayrılığına ve kuvvetlerin işbirliğine dayanan sisteme parlamenter sistem denilmektedir. Hukuken birbirinden bağımsız olan yasama ve yürütme arasında büyük bir iş birliği ve etkileşim bulunmaktadır” (Avcı, 2015, s. 31).

“Parlamenter sistemi diğer hükümet sistemlerinden ayıran başlıca iki temel özellik; yürütmenin yasamadan doğması ve yine yürütmenin yasamaya karşı sorumlu olmasıdır. Parlamenter sistem, kuvvetlerin yumuşak ayrılığına dayanır ve kuvvetler arasında eşitlik ve denge kurmak ister. Parlamenter sistemlerde yasama ve yürütme kuvvetleri arasında ılımlı ve dengeli işbirliği bulunur. Bu yüzden parlamenter sistemin bir diğer adı yumuşak kuvvetler ayrılığı olarak geçmektedir” (Alaca F. , 2012, s. 5).

“Anayasa öğretisinde parlamentarizm, hükümetlerin ortaya çıkmasının ve varlıklarını devam ettirmesinin parlamento çoğunluğunun, seçim yolu ile açıkça beyan edilen onayına veya sessiz kalması suretiyle toleransına bağlı olduğu bir hükümet sistemidir. Çünkü Parlamenter demokrasilerde parlamento çoğunluğu hükümeti ya desteklemekte ya da tolere etmektedir” (Erdoğan, 2009, s. 15).

2.3.2.Parlamenter Sistemin Tarihçesi

“İngiltere’de doğup gelişen parlamenter hükümet sisteminin temeli ‘ikili rejime’ dayanmaktadır. Yani bu sistemde, yürütmenin başlarından biri sorumsuz ve tarafsız olan Devlet Başkanı ‘Cumhurbaşkanı’, ikincisi ve diğeri ise sorumlu ve kolektif bir organ olan Bakanlar Kurulu’dur. Ancak hemen belirtmek gerekir ki Devlet Başkanı, İngiltere örneğinde olduğu üzere veraset yoluyla işbaşına gelmiş bir kral veya kraliçe

olabileceği gibi, yasama organı tarafından seçilmiş bir kişi de olabilir” (Parsak, 2012, s. 7-8).

“Parlamente sistem önceden tasarlanmış olup; siyasi, toplumsal gelişmelerden etkilenecek İngiltere’ de meydana gelen bir hükümet rejimidir. Parlamente sistemi İngiltere’den Kıta Avrupası ülkelerine yayılmış ve halen günümüzde geçerliliğini koruyan ve birçok ülkede kullanılan bir rejimdir” (Yücel, 2009, s. 61).

“İngiltere içinde doğup gelişen parlamente sistemde, İngiltere’nin sosyo-kültürel yapısını görmek mümkündür. Başkanlık sisteminden bu yönde de ayrılmaktadır. Başkanlık sistemi insan aklının bulup geliştirdiği bir sistem olup her ülke kendi şartlarını iyice analiz edip kendi ülkelerine has bir başkanlık sistemi ortaya çıkarabilmektedir” (Kuzu, 2010, s. 17-18)

“Çağdaş İngiliz rejiminin; taht, kabine, parlamento ve bağımsız yargı olmak üzere dört temel öğeden oluştuğu görülür. Kabine yönetir, parlamento denetler. En büyük gücü elinde bulunduran parlamentodaki çoğunluğa dayanan kabinedir. Sistemde partiler ve liberal eğilim alt yapıyı besler” (Yılmaz H. , 2012, s. 27).

2.3.3.Parlamente Sistemin Genel ve Ayırt Edici Temel Özellikleri

Parlamente sisteminde her sistemde olabileceği gibi onu diğer sistemlerden ayıran kendine özgü özellikleri bulunmaktadır.

“Parlamente sistem, yasama, yürütme arasındaki güçler paylaşımıdır. Bu sistemde, halklarıyla vekilleri seçer. Meclis içinden ise yürütme organı yani hükümet oluşturulur. Dolayısıyla hükümet meclise karşı siyasal olarak sorumludur. Dolayısıyla hükümet meclise karşı siyasal olarak sorumludur. Süreç incelendiğinde kuvvetler ayrılığı vardır, fakat bu kuvvetler ayrılığı, diğer sistemlerden farklı olarak yumuşak olmakta ve bir denge unsuru sağlanmaya çalışılmıştır” (Karasoy, 2013, s. 277).

“Parlamente sistemde, yasama organı ile hükümet arasındaki işbirliği, önemli devlet kararlarının alınmasında açıkça görülür. Örneğin, kanunların hazırlanma sürecinde, yasama (parlamento) ve yürütmenin(hükümet), birbirini tamamlayan görev ve yetkileri vardır. Parlamento kanunları görüşerek kabul eder. Hükümet ise, kanun tasarılarını hazırlar, teklif eder ve kabul edildikten sonra da yayımlar. Oysa başkanlık

sisteminde yürütmenin (başkan) kanun teklif etme yetkisi yoktur. Başkanın yasamayla ilgili yetkisi, yasaları yayımlamak ya da veto etmekten ibarettir” (Karatepe, 2013, s. 228).

“Cumhuriyeti benimseyen parlamenter sistemlerde devlet başkanı(cumhurbaşkanı) parlamento tarafından seçilir. Temsili nitelikte görevleri vardır. Yetkileri semboliktir. Bu sebeple sorumluluğu yoktur” (Kart, 2013, s. 84).

“Parlamenter sistemde yürütme, parlamentodaki çoğunluğa dayanır. Bu nedenle, devletin yasama ve yürütme fonksiyonlarını yerine getiren organlar arasında katı bir ayrılık söz konusu değildir” (Karatepe, 2013, s. 228).

“Devlet başkanının hiçbir siyasi sorumluluğu olmayıp tüm siyasi sorumluluk hükümettedir. Kabine ile yasama organı arasında hakem rolü gören devlet başkanı ile parlamentonun arasında bir sorunun olmaması devletin geleceği adına önemlidir” (Teziç, 2012, s. 482).

Hükümet, parlamento arasından seçilen vekillerden oluşturulur. Bazen hükümete(kabineye) dışarıdan bakan atanabilmektedir. Başbakanın parlamento üyesi olması zorunludur. (Erdoğan, 2009, s. 116).

“Hükümet yasamadan güvenoyu almak zorundadır. Bu bir çeşit siyasi denetim mekanizması oluşturur. Hükümetin, parlamentonun güvenine sahip olması ve bunu taşıması iktidarda kalması anlamına gelir, bu da bu sistemin aslında en ayırt edici özelliklerindedir” (Turhan, 1989, s. 55).

Yasama organı, yürütmeyi yani hükümeti anayasal yetkilerden kaynaklanan güvenoyu ve gensoru mekanizmaları vasıtasıyla denetleyip, göreve devam etmesine karar verir (Yücel, 2009, s. 59).

“Günümüz parlamenter sistemlerinde güçlenen başbakan, kabineyi yöneten ve parlamento önünde hükümetin sorumluluğunu tek başına yüklenen etkili bir makam haline gelmiştir. İlk dönemlerde başbakanlar bu kadar güçlü değildi ve kabinedeki diğer bakanlardan üstünlükleri yoktu. Parlamenter sistemin gelişme sürecinde güçlenen başbakan, kabineyi yöneten ve hükümetin politikalarını tayin eden, etkili bir siyasi konum kazandı. Artık başbakan siyasi iktidarın en güçlü temsilcisi ve yürütme gücünün neredeyse tek başına sahibi konumuna gelmiştir” (Karatepe, 2013, s. 229).

“Hükümetin koltukta kalması yasama organının çoğunluğunu elinde bulundurmasına bağlıdır. Çoğunluğun desteğini kaybeden hükümet kaybetmeye mahkûmdur. Bu yüzden ki yasama da çoğunluğu bulunduran partini başkanı başbakan olur ve bu sayede yasama ile yürütme uyumlu çalışır” (Gözübüyük, 2000, s. 112).

“Parlamente sistemin en önemli özelliklerinden birisi de, demokrasinin uygulanma olanağının olmasıdır. İktidara gelen parti, her ne kadar icracı da olsa, her şeyi değiştiremez. Bir sonraki seçimde halkın desteğine göre devam edebilmesi içinde yasamanın güvenine ihtiyaç duyar. Bunlar demokratik geleneğin oluşmasına ve devamına katkı sunar” (Karasoy, 2013, s. 278).

“13. Yy da mutlak monarşiden meşrutlu monarşiye geçilmiş, 19 yy da son hali olan parlamente demokrasi oluşturulmuştur. 19.Yüzyılda Sanayi Devrimi neticesinde yoğun nüfuslu şehirler oluşmuş ve toplumsal baskı sebebiyle seçim çevreleri yeniden düzenlenmiş ve 20. yüzyıla genel oy sistemine geçilmesiyle güç dengesi bütünüyle el değiştirmiştir. Bu dönemden sonra parlamente sistem birçok ülkeye yayılmış ve farklı uygulamaları da beraberinde getirmiştir” (Kama, 2016)

2.3.4. Parlamente Sistemin Avantaj ve Dezavantajları

Her sistemde olduğu gibi Parlamente sisteminde avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Bu başlığın alt başlıklarında bu durum sıkça ele alınmaktadır.

“Demokrasi ile yönetilen ülkeler anayasal sistemlerini, yönetim şekillerini oluştururken genellikle denenmiş hükümet modellerinden birini tercih etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu tercih de siyasal, sosyal kültürel ve tarihsel koşullar önemli birer değişkendir. Bütün hükümet sistemlerinin demokrasi kalitesi ve siyasi istikrar açısından nasıl bir karaktere sahip olduğu, bünyesinde taşıdığı avantaj ve dezavantajlar teorik analizlerde hükümet sistemlerini tercih etmede önemlidir” (Hurma, 2017, s. 18-19).

Bu kısımda önce parlamente sistemin avantajları devamında da dezavantajları aktarılmaya çalışılacaktır.

2.3.4.1. Parlamenter Sistemin Avantajları

Günümüzde kullanım alanı en geniş olan sistem olan parlamenter sistemin de doğru uygulanmasıyla birlikte ortaya çıkacak avantajları bulunmaktadır.

“Parlamenter sistemler sahip oldukları güvenoyu ve fesih mekanizmaları ile sistemin tıkanıdığı süreçlerde seçim yoluna gidilerek halkın hakemliğine başvurulur. Fesih ve güvenoyu mekanizmaları parlamenter sistemin devamını sağlayan araçlardır. Demokratik krizlerden çıkış yolu ve halkın eğilimlerinin sisteme hızlı bir şekilde yansımalarının aracı parlamenter sistemlerde güvenoyu ve fesih mekanizmalarıdır” (Asilbay, 2015, s. 18).

“Parlamenter sistemde, sayısız siyasi aktör, parti, parti liderleri seçimlerin olmadığı herhangi bir zamanda ciddi değişiklikler yapma ve hatta başbakanı değiştirme imkânına sahiptir. Hükümet istikrarsızlığı olarak görülen bu dalgalanmalar, büyük sistem krizlerinin önlenmesini sağlayan araçlardır” (Hurma, 2016, s. 42).

“Parlamenter sistem siyasi gerilimi yumuşatıcı bir niteliğe sahiptir. Seçimi kazanan yürütme gücünü ele geçirmekte, kaybedenler ise sistemden dışlanmamakta, muhalefet görevini parlamento içinde seçimi kazanan rakiplerini dengelemekte ve denetlemektedir. Bu sebeple siyasi gerginlik ve kutuplaşma hallerini yumuşatıcı niteliktedir” (Kart, 2013, s. 84).

“Parlamenter sistemde, yasama ve yürütme arasındaki ayrılığın eşitlik ilkesine dayanması, bu iki kuvvet arasındaki ilişkilerde bir denklik bulunmasını gerektirir. Bilindiği gibi, yürütme organı (hükümet), yasama organına (parlamento) karşı sorumludur. Parlamento hükümete karşı daha üstün konumdadır ve hükümet parlamentonun güvenini taşıdığı sürece iş başında kalır. Parlamentonun güvenini kaybeden hükümet görevden çekilir. Parlamenter sistemde, parlamentonun hükümet karşısında sahip olduğu bu üstün konumun dengelenmesi için, yürütme organının parlamentoyu feshetme yetkisi tanınmıştır” (Zengin, 2013, s. 334).

“Parlamenter sistem esnek; yani hükümet ile parlamento arasındaki süreç sürekli olarak gelişime açıktır. Parlamenter sistemde görevini yerine getiremeyen hükümeti değiştirmek için başkanlık sisteminde ki gibi dört, beş yıl beklemek

gerekmemektedir. Bu sistem açısından krizler ve tıkanmalar diğer sistemlere nazaran daha az risk taşır. Sahip olduğu mekanizmalar ile sistem çoğunluğa elverişli hale gelmiştir. Bu özellikleri ile parlamenter sistem çoğunluğu değil çoğulculuğu, kişisel iktidar değil kolektif iktidarı teşvik eder” (Dönmez, 2017, s. 17).

Parlamenter sistem her şeyden önce demokratik bir sistemdir. Kuvvetlerin yumuşak ayrılığına dayanan parlamenter sistemin yukarıda sayılan avantajların sağlanabilmesi diğer siyasal sistemlere etki eden faktörlerin yerine getirilmesi halinde mümkün olabilecektir.

2.3.4.2.Parlamenter Sistemin Dezavantajları

Parlamenter sisteminde bütün sistemlerde olabileceği gibi avantajlarının yanı sıra dezavantajları da olabilen bir sistemdir.

“Seçim sonucunda, hükümet için yasama organından yeterli desteği alacak tek parti olmadığında, koalisyon hükümetleri kurulur. Bunun sonucu güçsüz olan hükümetlerdir. Bu durumlarda, koalisyon üyeleri, bir sonraki seçimde yine rakip olacaklarından radikal çözüm ve kararlar alınamaz” (Karasoy, 2013, s. 278).

“Hükümet sistemi krizlerinin yaşanması olasılığı birçok partinin parlamentoda bulunması nedeniyle yüksektir. Hükümetin ihtiyaç duyduğu parlamento desteğinin garantisi olmadığından sürekli risk altındadır” (Kubalı N. H., 1971).

“Parlamenter sistemde koalisyon hükümetleri ve sürekli istikrarsız hükümetlerinin olma zafiyeti, sistemin özelliğinden ziyade seçim döneminde seçmen eğilimlerinin iç ve dış konjonktürel sebeplere bağlı olarak değişmesinden kaynaklanmaktadır. Parlamenter sistemlerin koalisyonlara açık olmalarının yanı sıra tek parti hükümetleri de çıkarabildikleri bir gerçektir” (Bal F. , 2013, s. 85).

“Parlamenter sistemin özelliklerinden iki başlı idare, bazen de işleyişte sıkıntılara yol açmaktadır. Devlet başkanı ile başbakan arasında önemli politik kararlarda ve uygulamada anlaşmazlıklar görülebilir. Özellikle bu durum gelişmekte olan ülkelerde büyük krizlere neden olabilir” (Döner, 2013, s. 170).

“Koalisyon hükümetleri her zaman istikrarsızlığa sebep olarak gösterilemez. İstikrarlı koalisyon hükümetleri de kurulabilmektedir. Yürütme gücünü birden fazla

partinin paylaşması, yürütme organı içinde denge ve denetim mekanizması oluşturması ve farklı siyasi görüşleri hükümet içinde buluşturması açısından değerlendirdiğinde koalisyon hükümetlerinin daha demokratik olduğunu söylenebilir” (Bal F. , 2013, s. 85).

Seçmenin oy pusulasını atarken oy verdiği adayın kazanması halinde kimin hükümet olacağını bilmesi anlamına gelen ‘önceden biline bilirlik’ açısından parlamenter rejim düşük değerdedir. Parlamenter rejimde, bir partinin temsilcileri için oy kullanan seçmen oy verdiği milletvekilinin başbakan olarak kimi destekleyeceğini bilemez (Alaca Ö. , 2013, s. 14).

“Parlamenter sistemde hükümetin güçsüz olmasının nedenleri, hükümetin her zaman parlamento çoğunluğunun desteğine muhtaç olması, devlet başkanını hükümetle siyasi rekabete girişme ihtimali, hükümet kararlarının kolektif nitelik taşıması ve koalisyon hükümetlerinin kurulmasıdır. Bunun temel sebebi farklı fikir ve görüşlerden gelen koalisyon partilerinin üretilen politikalarda ortak bir fikir arayışı uzun siyasi pazarlıklara ve bu pazarlıklardan hükümetin çok yavaş işlemesine neden olacaktır” (Dönmez, 2017, s. 14).

Bu kısımda Hükümet sistemlerinden Başkanlık Sistemi ve Parlamenter sistemi belirli yönleriyle değerlendirilmiştir. Bir sonraki başlıkta ise Yarı başkanlık Sistemi genel hatlarıyla çok ayrıntıya girmeden incelenecektir.

2.4.Yarı Başkanlık Sistemi

“Ülkelerdeki istikrarsız hükümetler, çok partili siyasal yapı, ekonominin kötüye gitmesi gibi koşullar ülkeleri farklı formüller aramaya yöneltmiştir. Daha önce söz edildiği üzere yürütme organında özellikle güçlü bir devlet başkanı yaratılarak bu sorunlar aşılmaya çalışılmıştır” (Alkan, 2013, s. 287).

“Yarı-başkanlık sistemleri, siyasal partilere güvensizliğin beslediği parlamenter sistem istikrarsızlıklarına bir tepki olarak formüle edilmiştir. Fransa örneğindeki gibi çatışma halinde olan uzlaşamayan partilerin oluşturduğu hükümet sorunları; seçimle göreve gelen ve daha güçlü bir meşruiyete sahip Cumhurbaşkanı ile çözülmeye çalışılmıştır” (Yüzbaşı, 2015, s. 70).

Dünyada yarı-başkanlık sistemini ortaya çıkaran bir diğer dinamik, krallıkla yönetilen ülkelerin, cumhuriyete geçmesi ile ülkede kralın yerini seçilmiş cumhurbaşkanını almasıdır. Fakat bu ülkelerde yarı-başkanlık sisteminin işleyişi diğerlerinden daha farklıdır ve genellikle sistemin işleyişi parlamenter sisteme benzemektedir (Alkan, 2013, s. 287).

“Yarı-başkanlık Sistemi, 1958 Anayasası ile Fransa’da uygulamaya geçmeden önce, 1919 Weimar Anayasası ile Almanya’da ve yine aynı dönemde Finlandiya’da uygulanmıştır. Fakat sistemin ilgi çekici hal alması 1958 de Fransa hayata geçmesinden sonradır” (Yücel, 2009, s. 64).

“Yarı-başkanlık kavramını ilk yoğun şekilde kullanıp akademik ve siyasi dünyaya taşıyan Maurice Duverger’e göre ise (akt. Yüzbaşı, 2015, s.71) “yarı başkanlık rejimi devlet başkanının genel oyla doğrudan halk tarafından seçildiği ve normal bir parlamenter rejimdeki devlet başkanını yetkilerini aşan belirli yetkilere sahip olduğu bir rejim olarak tanımlamaktadır”.

“Yarı başkanlık sistemi, yasama ve yürütme organlarının uyum içinde çalışmasını kolaylaştırmak için geliştirilmiştir. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ve geniş yetkilere sahip olması, parlamenter sistemden önemli bir farkıdır. Ancak, parlamento çoğunluğuna dayanan ve yasamaya karşı sorumluluğu bulunan bir hükümetin olması yürütmeyi iki başlı hale getirmektedir” (Kart, 2013, s. 233).

Yarı başkanlık sisteminin üç temel unsuru vardır.

“Bunlardan birincisi Cumhurbaşkanının genel oyla seçilmesi, Başkanlık sisteminde olduğu gibi halk tarafından seçilmektedir. Bu sistemde Devlet Başkanı’nın halk tarafından seçilmesi, Devlet Başkanı’na demokratik meşruiyet kazandırmakta ve bu husus devlet başkanına sistem için özel bir ağırlık tanımaktadır” (Parsak, 2012, s. 16).

“Bunlardan ikincisi Parlamento’ya karşı sorumlu bir başbakan ve bakanlar kurulunun varlığı, “Yarı-başkanlık sistemleri parlamenter sistem ile başkanlık sisteminin birtakım özelliklerini içerisinde barındırmaktadır. Yarı-başkanlık sisteminde, parlamento içerisinden çıkan bir hükümet, parlamentodan aldığı güvenoyu ile görevine başlamakta, görevde kaldığı sürece soru, meclis soruşturması, meclis araştırması ve

gensoru gibi parlamenter parlamenter sistemin denetim yollarına tabi olmakta ve güvensizlik oyu ile de görevden uzaklaştırılabilmektedir” (Okşar, 2011, s. 376).

“Bunlardan üçüncüsü ise, Cumhurbaşkanının, başbakan ve ilgili bakanların karşı imzaları olmaksızın tek başına kullanabileceği önemli anayasal yetkilere sahip olması ve bu yetkileri kullanabilmesi, “Bir sistemin, yarı-başkanlık sistemi olabilmesi için sadece cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi yeterli bir unsur değildir. Ayrıca genel oy ile seçilmiş cumhurbaşkanının hatırı sayılır yetkilerle donatılmış olması gerekmektedir. Başka bir deyişle, yarı-başkanlık sisteminde, halk tarafından seçilen cumhurbaşkanı, hükümetin yetkilerine ortak olmakta ve devlet başkanı bu yetkilerini iktidarla paylaşmaktadır” (Vergin, 2013, s. 453).

“Yarı Başkanlık sistemi parlamenter ve başkanlık hükümeti özelliklerini bir arada taşıdığı için, bu sistemin melez bir sistem olduğu da iddia edilmiştir. Bu görüşe göre, bu rejim, cumhurbaşkanının halkoyu ile seçilmesi ve oldukça önemli anayasal yetkilere sahip olması açısından başkanlık rejimine, parlamentoya karşı sorumlu bir başbakanın ve bakanlar kurulunun varlığı açısından da parlamenter rejime yaklaşmaktadır” (Yazıcı S. , 2002, s. 92).

Aşağıdaki başlık yarı başkanlık sisteminin avantaj ve dezavantajlarından bahsedilmiştir.

2.4.1.Yarı başkanlık Sisteminin Avantajları

Diğer sistemlerde olduğu gibi yarı başkanlık sisteminin de kendine özgü avantajları bulunmaktadır. Bu kısımda bunlardan bahsedilecektir.-

“Yarı-başkanlık sisteminde yürütme gücü, başkanlık sisteminden farklı olarak tek elde toplanmamaktadır. Sistemin yürütme gücünü ikiye bölmesi bu anlamda önemli bir avantajdır. Cumhurbaşkanının yürütme kuvveti içindeki gücü, halkın seçtiği parlamento içinden çıkacak olan bakanlar kurulu aracılığı ile dengelenir ve cumhurbaşkanının sahip olduğu demokratik meşruluğa bakanlar kurulu sahip olur” (Abdülhakimoğulları, 2013, s. 221).

“Yarı-başkanlık sistemi parlamenter sistemde rastlanılan yürütmenin istikrarsızlığı sorunu ile başkanlık rejimindeki yasama ile yürütmenin kilitlenmesi

sorununa çözüm üreten bir sistemdir. Önemli ve geniş yetkilere sahip devlet başkanı iktidar yetkilerini hükümet ile paylaşmaktadır. Fakat devlet başkanının siyaseten sorumsuz olma özelliği devam etmektedir. Çünkü Parlamente'ya karşı devlet başkanı hesap vermez, hesabı veren hükümettir. Yasama ile yürütmenin arasında zorunlu bir uzlaşma ve kilitlenmenin önüne geçilir böylelikle. Anlaşmaları sağlanamadığı takdirde, devlet başkanı yasama organını feshedebilir. Devletin başkanında olan bu yetki, parlamenter sistemde ki yürütmenin istikrarsızlığının çözümü olmaktadır” (Demir, 2013, s. 458-459).

“Yarı-başkanlık sistemi ile birlikte istikrarın sağlanacağı öngörülür. Bunun en büyük nedeni Fransa'nın yarı-başkanlığı kabul ettiği 5.Cumhuriyet ile birlikte hükümet istikrarının elde edilmesidir. Fransa'da 1958'den günümüze kadar gelen sürede hükümette hiç istikrarsızlığa rastlanılmamıştır. Bunun nedeni de hükümet istikrarı ile yarı-başkanlık sistemi arasındaki korelasyondur” (Yüzbaşı, 2015, s. 130).

“Sistemin, başkanlık sistemi kadar katılığa yol açmayacağı da ileri sürülmektedir. Çünkü başkanlık sisteminde, katılığa yol açan bir sebep, başkanın yeniden seçilemeyeceğine ilişkin konulan yasaklardır. Bu yasaklar, toplumun başarılı bir başkandan mahrum kalmasına sebep olmuştur. Yarı-başkanlık sisteminin merkezi olan Fransa'da bu katılık probleminin ortaya çıkması mümkün değildir. Çünkü Fransız Anayasasında başkan için art arda yeniden seçilme yasağı veya birden çok kez seçilememe gibi bir yasak yoktur” (Yazıcı S. , 2005, s. 109).

“Sistemin bir diğer olumlu özelliği de halk tarafından seçilen başkanın, sistemin demokratik olma özelliğini artıracığı, doğrudan halk tarafından seçilen bir devlet başkanının sistem içinde meşruluğunun güç kazanacağı, halkın kimi seçtiğini bileceği ve dönem sonunda tekrardan seçmeyerek hesap sorabileceği belirtilmiştir” (Onar, 2005, s. 80).

Yarı başkanlık sisteminin avantajlarını genel hatlarıyla aktarmaya çalışılmıştır, diğer başlıkta da yarı başkanlık sisteminin dezavantajları aktarılmaya çalışılacaktır.

2.4.2. Yarı Başkanlık Sisteminin Dezavantajları

Tüm hükümet sistemlerinin olduğu üzere yarı başkanlık sisteminin de avantajlarının yanında dezavantajları da bulanabilmektedir.

“Sistemde Cumhurbaşkanı ve parlamentonun halk tarafından seçilmesi, başbakan ve kabinesinin halkoyuyla oluşması, çifte meşruiyet fikrine yol açmaktadır. Doğrudan halk tarafından seçilen cumhurbaşkanı güçlü bir demokratik meşruiyet iddiasına ve önemli bir temsil yeteneğine sahiptir. Dolayısıyla gücünün halktan almış ve önemli yetkiler ile donatılmış iki kurumun karşı karşıya gelme ihtimali vardır” (Yüzbaşı, 2015, s. 131).

“Yarı-başkanlık sistemlerinde meşruiyet fikri yasam ve yürütme organları arasında değil, yürütme gücünü bölüşen başbakan ve kabinesi arasında çıkmaktadır. Bu sistemlerde meşruiyet iddiası, cumhurbaşkanını seçen çoğunluk ile parlamentoya hâkim olan çoğunluk farklı siyasi eğilimleri temsil ettiklerinde ortaya çıkmaktadır” (Yazıcı S. , 2005, s. 111).

“Cumhurbaşkanına tanınan meclisi fesih yetkisi yürütmenin iki faktörü arasında bu tür çatışmaları rejimi tehdit edecek boyutlara ulaşmadan çözme imkânı sağlamaktadır. Ancak fesih yetkisinin kullanılmasından sonra yapılan seçimler de aynı meclis senaryosunun çıkması da muhtemel olup, böyle bir durumda cumhurbaşkanı meclis çoğunluğuna boyun eğmek zorunda kalacaktır” (Demir, 2013, s. 64).

“Yarı-başkanlık sisteminde, siyasetin toplam sıfır oyununa dönüşme ihtimalide mevcuttur. Bu sistemlerde, cumhurbaşkanını destekleyen çoğunluk ile parlamentoya hâkim olan aynı görüşe sahip olduklarında, kazanan yürütme kuvvetinin her iki kanadını aldığı gibi, yasama organının da çoğunluk teşkil etmenin avantajlarını kullanır” (Yüzbaşı, 2015, s. 132).

“Sistemin bir dezavantajı da hesap sorulabilirlik noktasındadır. Yarı-başkanlık rejimlerinde halk kimi seçtiğini bilir, fakat milletin oyuyla seçilmiş cumhurbaşkanı ile yasama organındaki çoğunluğa göre oluşmuş hükümet farklı siyasi eğilime sahip olduklarında, halkın kimseden hesap soramamasını meydana getirmektedir” (Onar, 2005, s. 94).

“Yarı-başkanlık sisteminde yürütme içi çatışmanın sıklıkla yaşanan bir durum olduğu ve yarı-başkanlık sisteminin çatışmaları yumuşatıcı olduğu iddiasını destekleyecek yeterli verinin olmadığıdır. Parti sisteminin parçalanmış olması, bu bağlamda cumhurbaşkanının daha fazla aktif ve müdahaleci olmasına sebep vermekte ve cumhurbaşkanının elini güçlendirmektedir” (Yüzbaşı, 2015, s. 133).

“Yarı-başkanlık sisteminin demokratik olduğu fikrîde eleştirilir. Halkoyuyla seçilen bir başkan ya da cumhurbaşkanı, toplumun geniş kesimlerinin tercihlerini yansıtmayabilir, dolayısıyla halk tarafından seçilmek, her zaman, parlamenter rejimde parlamento içinden bir hükümet oluşturulmasından daha demokratik sayılmaz. Halk tarafından seçilen başkan veya cumhurbaşkanı, halkın sadece bir kısmının tercih ettiği bir kişidir” (Onar, 2005, s. 88).

Üçüncü Bölüm

TÜRKİYE'DE DÜZEN ARAYIŞI VE BAŞKANLIK SİSTEMİ

Osmanlı Devleti'nin yıkılıp, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulduğu dönemden bugüne kadar Türkiye' de hükümet yönetimi ve düzen arayışı sürekli devam etmektedir. Bu konu akademisyenler ve siyasiler arasında günümüzde bile tartışılan bir konu olma özelliğini kaybetmemiştir. Bu çalışmada ülkemizdeki bu düzen arayışı 1876 Kanuni Esasi'den başlayıp günümüze kadar incelenecektir.

3.1.Türkiye' de Uygulanan Hükümet Sistemleri

Bu bölüm de Cumhuriyet öncesi dönem anayasalarımız olan 1876, 1921 anayasalarından başlayıp günümüze kadar gelip uygulanan hükümet sistemlerinin çeşitlerini ve özelliklerini işleyip 150 yıllık parlamenter sistem sürecinden neden vazgeçip başkanlık sistemine geçme ihtiyacı duyduğuna cevap aranacaktır.

“Türkiye yaklaşık 150 yıllık bir parlamenter demokrasi tecrübesine sahiptir. Ancak bu uzun sayılabilecek süre içerisinde Türkiye' de hükümet sistemine ilişkin oldukça değişik ve sorunlu bir deneyim yaşadığını söylemek mümkündür. Çok uzun ve tarihi kökleri olan bir monarşi geleneğine sahip bu siyasi birikim içerisinde 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan hükümet sistemi tartışmalarının bugün hala aynı hararetle devam ediyor olması kurgulanan modelin problemliliği ile ilintilidir” (Tekin, 2015, s. 40).

3.1.1.Cumhuriyet'ten Önceki Dönemlerdeki Hükümet Sistemi (1876 Anayasası'na (Kanuni Esasi) Göre Sistem: Meşrutî Monarşi)

“Türkiye'nin bugünkü anlamı ile ilk parlamentosu, 1876 Anayasası ile 1.Meşrutiyet döneminde kurulmuştur. Geleneksel Osmanlı siyasi yapısında mutlak yetkili olan Padişah, 1876 Anayasası'nda hem hükümete karşı, hem de devletin siyasi hayatına yeni giren parlamentoya karşı üstünlüğünü korumuştur” (Yokuş, 2013, s. 238).

“Ancak, 1876 Anayasasında, hükümet yalnızca padişaha karşı sorumlu olup yasa önerilerinin görüşülmesi padişahın onayıyla olabilmekteydi. Padişah itibarlı ve saygın

statüsü ile gelişmiş parlamenter sistemlerde görülen güçlü devlet başkanlığı uygulamalarını da aşan niteliklere sahipti” (Tunç, 2013, s. 284)

“Bu yönüyle Osmanlı Devletinin 1876 yılındaki meşrutiyetin ilanı ile parlamenter monarşik bir hükümet yapısına kavuşmadığı açıktır. Ancak bu adım ile hükümet sistemi pratiğinde bir değişikliğin başladığını, en azından buna yönelik adımların atıldığını rahatlıkla ifade edebiliriz. Nitekim yapılan bu başlangıç meşrutiyetin ikinci kez ilan edilmesini müteakip 1909 yılında yapılan Kanun-i Esasi nihayete ermiş ve klasik modelleriyle birebir uyumlu bir parlamenter monarşi, en azından anayasal temelli olarak kurgulanmıştır” (Tekin, 2015, s. 42).

“Kanuni Esasinin yapısına bakıldığında, “Kanuni Esasi’de iki meclis vardır. Yasama sorumluluğu Mebusan ve Ayan meclislerinde olacaktır. Mebusan meclisi üyelerini 4 yıllığına halk seçerken, Ayan meclisi üyelerini padişah ömürlük seçecektir. Padişah istediği zaman Mebusan meclisini süresiz olarak kapatabilecek görevden alabilecek bu da demokrasi yönünden zayıflığını gösterir” (Karaca, 2009, s. 76) .

“1876 Anayasasının ilk şekliyle parlamenter sistemlerde olduğu gibi bir yanda devlet başkanının(padişah) diğer yanda bakanlar kurulunun (Heyet-i Vükela) bulunduğu iki başlı bir yürütme öngörse de 1876 anayasası ilk şekliyle tam olarak bir parlamenter sistem getirdiği söylenemez. Bazı yetkileri anayasayla sınırlandırılmış olsa da hem yasama hem de yürütme konusunda devletin hâkim unsuru hala padişaktır” (Döner, 2013, s. 110).

Bu çerçevede 1876 Kanuni Esasinin genel özellikleri şöyle özetlenebilir (Aygün, 2018, s. 8-9).

“Türk tarihinin ilk anayasasıdır Yapımında Genç Osmanlılar etkili olmuştur

Bütçenin yıllık olması, hâkimlerin azledilemeyeceği hükmü, kanuni hakim güvencesi ve vergilerin kanuniliği ilkesi ilk kez anayasaya girmiş oldu

Yasama dokunulmazlığı ilk defa bu anayasada yer almıştır

Yetki genişliğinden bahsedilmiş ve yerel yönetimlerden söz edilmiştir

Bakanları ve yüksek yargı üyelerini yargılamak için otuz kişiden oluşan yüce divan oluşturulmuştur

Olağanüstü hal rejimine ilk kez yer verilmiş, ihtilalin ortaya çıkacağı düşünüldüğü her yer de olağanüstü hal direk devreye girecektir kararı alınmış

Padişahın muhalifleri sürgüne gönderme, meclisi feshedebilme, meclisin padişahın izin almadan kanun teklifi yapamaması, kanunların yürürlüğe girmesi için padişahın onayının şart olması, hükümetin siyasi sorumluluğunun padişaha karşı olması, bakanların atamasının ve görevden alınmasının direk padişah tarafından yapılıyor olması, padişaha verilen yetkilerdendir”.

Yukarıdaki özelliklerinin yanında Kanuni Esas-i Osmanlı tarihinin ilk ve son anayasasıdır. İslam ülkesinde uygulanan batılı nitelikteki ilk anayasası olması ve mutlak monarşiden, anayasal monarşiye geçişi sağlayan bir anayasa olması en temel özelliklerindedir.

“Heyet-i Vükelanın oluşum şekli de değiştirilmiştir.1909 da yapılan değişikliklere göre, sadrazam padişah tarafından atanacak ve sonra bakanları belirleyecektir. Heyet-i Vükela artık padişaha karşı değil, Meclis-i Mebussan’a karşı sorumludur. Meclis-i Mebussan, Heyet-i Vükelayı güvensizlik oyuyla düşürebilecektir. Bakanların kolektif ve bireysel sorumlulukları açıkça kabul edilmiştir. 1909 değişiklikleri ile birlikte yürütmenin asli unsuru padişah değil Heyet-i Vükela olmuştur. Bu değişimle beraber Osmanlı devleti hükümet sistemi olarak parlamenter sistemi seçmiştir” (Gözler, 2011, s. 21).

3.1.2. 1909 Değişikliği

Padişahın yetkilerinin azaltılması ve padişaha karşı meclisin güçlendirilmesi ve halkın haklarının genişletilmesi üzerine yapılan ayaklanmalar sonrasında kanuni esasi de 1909 değişiklikleri adı verilen değişiklikler yapılmıştır

“30 yıllık baskıcı yönetimden, memnun olmayan çok sayıda insan, padişahın haklarını ve yetkilerini sınırlandırmak amacıyla bir araya gelmiştir. Hedefleri, meşruti yönetime tekrardan dönmektir. 1908 yılına gelindiğinde, bu toplanış bir ‘ayaklanma’ ya dönüşmüştür. Dönemin padişahı Abdülhamit, bu ayaklanmayı bastırmak için zor ve şiddet kullanmayıp esnek bir tutum ile seçimlerin yeniden yapılmasını ve iktidarın Meclis ile paylaşılmasını kabul etti. İkinci Meşrutiyet dönemi de böylece başlamış oldu.

Anayasa da önemli değişiklikler yapılmaya çalışılarak, demokratikleşme yönünde önemli adımları atıldı. Padişahın yetkileri büyük ölçüde sınırlandırılırken, Meclisin yetkileri artırılarak, ülke idaresinde söz hakkı olması adına değişimler yapıldı” (Gülsoy, 2013, s. 258-259).

1909 yılında yapılan değişikliklere bakıldığında şunlar söylenebilir; (Aygün, 2018, s. 10)

“Padişaha Kanun-i Esasi ile verilen muhalifleri sürgün yetkisi kaldırılmıştır.

Mebusların kanun teklif ederken, padişahın izin alma zorunluluğu kaldırılmıştır.

Bakanlar kurulu artık padişaha karşı değil meclise karşı sorumlu olacak ve bakanlar kuruluna karşı güven oylaması getirilmiştir.

Padişahın meclisi feshetmesi, Ayan Meclisinin fesih kararını onaylaması ve üç ay içinde yeni seçim yapılması zorunluluklarıyla sınırlandırılmıştır.

Padişah yasaları onaylamayıp geri gönderse bile meclis kanunu 2 ay içinde 2/3 çoğunluk ile kabul ederse padişah kanunu yayınlamak zorunda olacaktır.

Basında sansür yasaklanmıştır.”

3.1.3.1921 Anayasası'nın Uyguladığı Hükümet Sistemi

Egemenliğin Türk ulusuna verildiği ilk anayasa olan 1921 Anayasası, Ülkenin çoğu yerinin düşman işgaline uğradığı dönemde kararların daha hızlı alınabilmesi adına, ülkemizde uygulanmış ilk ve tek yumuşak anayasasıdır.

1921 Anayasasının kurduğu hükümet sistemi, kuvvetlerin yasama organına birleştii meclis hükümeti sistemidir (Abdülhakimoğulları, 2013, s. 25).

“Hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu ve bu yetkinin millet adına TBMM tarafından kullanılacağını hükme bağlıyordu. Millet iradesinin temsilcisi en üst organ olan TBMM, yasama, yürütme ve yargı güçlerini kendisinde toplamıştı. Meclis kanun yapıyor, kendi üyeleri arasından seçtiği Bakanlar Kurulu eliyle yürütme yetkisini kullanıyor, gerektiğinde de olağanüstü mahkemeler aracılığıyla hüküm veriyordu.

Güçler birliği ve meclis hükümeti sisteminin bir gereği olarak yasama organının üstünlüğü açıkça kabul edilmiştir” (Demir, 2013, s. 466).

“Yasama ve yürütme yetkilerinin mecliste toplanması ve egemenliğin kayıtsız şartsız millete verilmesi ile bakanların meclis tarafından istenildiği gibi yönlendirilmesi ve bunun yanında bakanlar kuruluna meclise karşı kullanabileceği caydırıcı bir yetkinin tanınmamış olması meclis hükümeti sisteminin ortaya çıkışını sağlamıştır. Devlet başkanı kavramına bu anayasa da rastlanılmamaktadır” (Avcı, 2015, s. 15).

“Meclis hükümet sistemini uygulayan bu anayasada, bu sistemin uygulanmasının ana nedeni kurtuluş savaşının olmasıdır. Bu rejim belirlenirken J.J.Rousseau'nun egemenliğin bölünmezliği ilkesinden de esinlendiğini söylemek gerekir. Kuvvetler birliğinin esas alındığı ve egemenliğin tek sahibinin meclis olduğu bu dönemde. TBMM hem yasama hem de yürütme yetkilerinin ikisini de elinde bulundurmıştır” (Dönmez, 2015, s.28).

“1921 Anayasası'nda, kuvvetler birliği ve meclis hükümeti sisteminin gereği olarak, yasama organının üstünlüğü açıkça kabul edilmişti. Ancak dikkati çeken nokta, yetkilerin meclisten çok meclis başkanında yani hem yasamanın, hem de yürütmenin başı olan kişide toplanmasıydı. Yürütmenin de başı olan meclis başkanının bu kadar fazla yetkilerle donatılmasının, meclis hükümeti sisteminden çok, bir süre sonra uygulamaya konulan ‘şeflik sistemine’ geçiş için hazırlık olduğu söylenebilir” (Karatepe, 2013, s. 234).

“Anayasa açık bir şekilde yasamanın üstünlüğü ilkesine dayanmasına karşın anayasanın 9.maddesinde bu ilkeyi bozan hükümler bulunmaktadır. 9. Maddeye göre büyük millet meclisinin kendine seçtiği başkan aynı zamanda vekiller heyetinin de başkanıdır, meclis adına imza koymaya ve vekiller heyetinin kararlarını da onaylama yetkili olduğu için yetki topluluğu yasama organında değil, yasama organının başında gerçekleşir. Bu da yasamanın üstünlüğü ilkesinden ziyada yürütmenin üstünlük göstergesidir” (Ergün N. , 2013, s. 51).

29 Ekim 1923 te bazı hükümler eklenmiş ve bu anayasanın benimsediği meclis hükümet sistemi, parlamenter sistem yönünde değişmiştir. Eklenen maddelerden biri; “Türkiye Devletinin şekli hükümeti Cumhuriyettir” hükmüdür. Cumhurbaşkanı, TBMM Genel Kurulu tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir ve

tekrar seçilmesi caizdir'. Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından ve meclis üyeleri arasından seçilir. Diğer bakanlar, başbakan tarafından yine meclis üyeleri arasından seçildikten sonra, tümü cumhurbaşkanı tarafından meclisin onayına sunulur' hükmü de bu değişiklikte yer almıştır" (Yazıcı S. , 2002, s. 115).

1921 anayasası tamamen TBMM'de birleşen güçler birliğini tamamen kaldırıp, güçler ayrılığına dayalı bir demokratik rejim ortaya koyamamıştır. Anayasanın kurduğu sistem aşırı tipte bir parlamenter demokrasidir (Hekimoğlu M. M., 2009, s. 180).

1921 Anayasası genel özellikleri hakkında şunlar söylenebilir (Ergün N. , 2013, s. 51)

"En devrimci ilkesi milli egemenlik ilkesidir. Yerinden yönetim ilkesini kabul etmiştir.

Meclis hükümet sistemi örneğidir. Türkiye'nin tek yumuşak anayasasıdır.

Cumhuriyet ilk kez anayasaya girdi ancak değiştirilemez hüküm olması 1924 anayasasıyla eklenecektir.

Bakanlar kurulu meclis tarafından kendi üyeleri arasından seçilecektir. Hükümetin doğal başkanı TBMM başkanıdır ve hükümet TBMM 'nin denetimi altındadır. Valiler meclis tarafından atanacaktır.

Türkiye devletinin hükümet şekli Cumhuriyet, dini İslam, resmi dili Türkçe olduğu hükmü getirilmiştir.

Cumhurbaşkanı milletvekilleri tarafından bir seçim dönemi için seçilir.

Başbakan direk cumhurbaşkanı tarafından, Bakanlar başbakan tarafından meclis üyeleri içinden seçilecek ve tüm seçilen bakanlar cumhurbaşkanınca meclisin onayına sunulacaktır."

Yukarıdaki tüm özelliklere baktığımızda aslında, anayasada kabul edilen tüm maddelerin ülkenin topraklarının tamamının düşman işgali tehdidinde olduğu dönemde alınacak ve uygulanacak kararların daha hızlı olması ve alınan kötü sonuçlar sonrası kurtuluş savaşına hazırlanan milletin meclisinin üstün yetkilere sahip olması adına alınmıştır.

3.1.4.1924 Anayasası'nın Uyguladığı Hükümet Sistemi

1924 anayasası toprakları emperyalist güçler tarafından işgale uğrayan bir milletin topyekûn kurtuluş mücadelesi verdiği dönemden sonra kuruluş aşamasında olan Türkiye Cumhuriyetinin ilk anayasası olmakla birlikte bu anayasa ile ilgili objektif bir değerlendirilme yapılabilmesi için o dönemin şartlarını en ince ayrıntılarına kadar incelemek gerekmektedir.

1924 Anayasası hem meclis hükümetine hem parlamenter sisteme uygun hükümlere yer vermiş ve parlamenter sisteme geçişi sağlamıştır (Yüzbaşı, 2015, s. 144).

“Cumhuriyet ilanı sonrasında yapılan ilk anayasa 1924 Teşkilat-i Esasidir. Bir anlamda meclis hükümeti ile parlamenter sistem arasında bir pozisyonda olduğu söylenebilir. Anayasanın 4. Ve 5. maddeleri millet adına egemenliği kullanma yetkisinin meclise ait olduğunu, meclisin hem yasama hem de yürütme yetkisini kullanma hakkına sahip olan yegâne kurum olduğunu belirtir. Bu iki madde yeni anayasanın meclis hükümeti sistemine oldukça yakın bir sistem olduğunu gösterir” (Tekin, 2015, s. 44).

“Bu anayasa ile yasama ile yürütme belli bir oranda da olsa birbirinden ayrılmıştır. Fakat yürütme, bağımsız bir organ niteliği kazanmasını sağlayacak yetkilerle donatılmadı. Bu nedenle, 1924 Anayasası ile kurulan siyasi rejimin, ‘meclis hükümet sistemi’ ile ‘parlamenter sistem’ in karışımı olduğu kabul edilir. Yasama ve yürütme yetkililerinin parlamentoda toplanması; egemenlik yetkisinin, millet adına meclis tarafından kullanılması, meclis hükümeti sistemine yaklaşan hükümetlerdir. Yürütme yetkisinin, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından kullanılması; Meclisin hükümeti denetlemesi ve gerektiğinde güvensizlik kararı vererek düşürebilmesi ise, parlamenter sisteme yaklaşan özelliklerdir” (Karatepe, 2013, s. 234).

“1924 Anayasası dönemi, hükümet sistemi açısından değerlendirildiğinde, Anayasa hükümetleri ile uygulama arasında farklılık olduğu görülür. Önceleri parlamento, yürütmenin sorumlu kanadı olan hükümete karşı daha üstündü. Ancak daha sonra, Atatürk’ün karizmatik kişiliği etkili olmaya başlayınca, hem hükümete, hem de meclise karşı güçlü olan otoriter başkanlık sistemi geçerli oldu. Çok partili dönemde, Demokrat Parti’nin üstün çoğunlukla Meclis’e hâkim olmasıyla kuvvetler arası ilişkide

güç ve üstünlük, meclis çoğunluğuna dayanan yürütmenin eline geçmiş oldu” (Gönenç, 2013, s. 271).

Anayasanın meclis hükümetini çağrıştıran yanları şunlardır; (Gözler, 2011, s. 231)

“TBMM, Türk milletini temsil eder ve millet adına egemenlik yetkisini sadece TBMM kullanabilir.

Yasama ve yürütme yetkisi TBMM’de toplanır.

Meclis hükümeti her zaman denetleme ve düşürme imkânına sahiptir, ancak hükümetin meclisi feshetme yetkisi yoktur”

Parlamber sistemi çağrıştıran yönleri ise şunlardır; (Gözler, 2011, s. 234); “TBMM, yasama yetkisini kendi eliyle kullanır, ancak yürütme yetkisini cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulu aracılığı ile kullanır. Yani TBMM yürütme yetkisine sahiptir, ancak bunu bizzat kendi eliyle yerine getirememektedir. Hükümetin kuruluş usulü de, parlamber sisteme tamamı ile uygundur”

3.1.5. 1961 Anayasası’nın Uyguladığı Hükümet Sistemi

27 Mayıs 1960 askeri darbesi ile birlikte bir grup genç subayın yönetime el koymasıyla birlikte, Türkiye’nin ilk darbe anayasası olan 1961 anayasası oluşturulacaktır.

“Bu anayasa öncesi, diğer anayasaların hiçbirinde kuvvetler arasında denge aranmamıştır. Bütüncül bir siyasi egemenlik anlayışı ile parlamento ulusal egemenliğin tek ve hâkim temsilcisi sayılmıştır. Bu durum, ulusal iradenin, parlamento çoğunluğu ile karışmasına, daha doğrusu, iktidar çoğunluğunun kendisini ulusal irade ile özdeş görmesine yol açmıştır. Nitekim 1924 Anayasası’na göre parlamento ‘milletin yegâne ve hakiki temsilcisi’ olarak, egemenlik hakkını millet adına kullanan tek organdır” (Karatepe, 2013, s. 235).

1961 Anayasası’nı 1909 değişiklikleri sonrası ortaya çıkan Kanun-i Esasi ile birlikte klasik parlamber hükümet modeline en yakın anayasa olduğu söylenebilir. İki

anayasanın monarşi/cumhuriyet tercihleri dışında birbirine çok yakın hükümler içerir. (Kuzu, 1988, s. 40)

“Anayasa hükümet sistemi tercihi olarak, parlamenter sistemi benimsemiştir. 1961 Anayasası’nın benimsediği sistem, monarkın yerine seçilmiş; ancak onun gibi sembolik yetkilere sahip bir cumhurbaşkanının geçirilmiş olduğu, İngiliz tipi parlamenter sistemin neredeyse aynısıdır” (Erdoğan, 2009, s. 150).

“Klasik parlamenter sistem özelliklerinin neredeyse tümünü barındıran 1961 Anayasası, sembolik bir Cumhurbaşkanı yanında parlamentonun içinden çıkıp onun güveniyle göreve başlayan ve sadece onun denetiminde ve ona karşı sorumlu olarak çalışan bir hükümet modeli uygulamaya koyulmuştur. Meclisin yetkilerini kısıtlayan anayasa bir yandan yürütmeyi bütün faaliyetlerinde yasamaya bağlı bir organ olarak düzenlerken; getirdiği çoğulcu ve özgürlükçe devlet anlayışıyla yasama ve yürütmenin yetkilerini oldukça daraltmıştır” (Demir, 2013, s. 466)

“Yasama, yürütme ve yargı güçlü organlarının farklı organlara verilmesiyle parlamenter hükümet sistemi tam olarak benimsenmeye başlanmıştır. Yürütme yetkisini, devlet başkanı, başbakan ve bakanlar kurulu arasında paylaştırılmış ve ikisindedir birbirini denetleyecek ve frenleyecek yetkiler vererek ve bu tüm organların parlamento tarafından seçilmesi ile tam bir parlamenter sistem meydana getirilmiştir” (Avcı, 2015, s. 17).

“Bu anayasaya yönelik Türkiye’de ki genel düşünce hükümet sistemini parlamenter sisteme yakın anayasa olarak görürken, demokratik teamüllerle çelişen vesayet kurumlarına yer vermesidir. Darbe yapan subayların daimi senatör olarak görev yaptığı, içinde atanmışların da bulunduğu Senato; kuruluşu, işleyişi ve kararları itibarıyla tartışmalı bir oluşum olarak Anayasa Mahkemesi, sivil siyasi iktidara müdahale imkânını gündeme getiren Milli Güvenlik Kurulu gibi yeni kurumlar vesayet çerçevesinde tartışma konusu olmuştur” (Ortaylı, 1979, s. 96).

“1961 Anayasası hazırlanırken, 1924 Anayasası’nın meclis çoğunluğuna dayanan güçlü yürütme ve bütüncül egemenlik anlayışına tepki niteliği taşıyan düzenlemeler yapıldı. Genel oyla seçilen ve meclis çoğunluğuna dayanan iktidarın gücü, çoğulcu toplum anlayışı ile sınırlandı. Egemenliğin kullanılmasına, Senato, Milli Güvenlik Kurulu, Yüksek mahkemeler, özerk kamu kurumları ve idareye bağlı devlet

organları ortak edilerek, Parlamento, egemenliği millet adına kullanan tek organ olmaktan çıkarıldı” (Karatepe, 2013, s. 235).

“Bir önceki anayasadan farklı olarak cumhurbaşkanı seçilme durumu ile ilgili olarak seçilen kişinin iki defa üst üste cumhurbaşkanı seçilemeyeceği, partisiyle tüm ilişkisinin kesileceği ve cumhurbaşkanı seçildiği anda Meclis üyeliğinin ortadan kalkacağı gibi hükümler getirilmiştir” (Gören, 2006, s. 28).

“Cumhurbaşkanını tarafsızlığını sağlamaya çalışan düzenlemelerden biride süresiyle ilgilidir görev süreleri beş yıl olan hükümetlerle ve partilerle pazarlığa girmemesi adına görev süresi 7 yıl olarak belirlenmiş ve bu sayede farklı görüşten olan siyasi partilerle de yakın ilişkiler kurabilmesi amaçlanmıştır. Hükümetlerin görevi son bilse bile göreve devam edecek olan cumhurbaşkanının bu sayede parti üstü bir tutum sergilemesi amaçlanmıştır” (Batum & Yüzbaşıoğlu, 1999, s. 74-75).

1961 Anayasası'nın egemenlik yetkisini meclis dışı güçlere bölüştürmesi, meclis çoğunluğunun kendini ulusal irade ile bütünleştirerek, azınlıkta kalanları etkisiz hale getirmesine karşı tepkidir (Karatepe, 2013, s. 236).

“Gensoru önergesi verme yetkisi, önceden milletvekili ve siyasi parti gruplarına ait olduğu halde, değişiklikle birlikte, bu yetkinin en az on milletvekili tarafından veya bir siyasi parti adına kullanacağı belirtilmiştir. Değişiklik, gensoru mekanizması ile hükümetlerin düşürülmesini güçleştirmiş, yönetimde istikrarı sağlamayı amaçlamıştır. Ancak, parti sisteminin parçalandığı, bu parçalanmaların uygulanan seçim sistemi nedeni ile parlamentoya yansıdığı, bu yüzden mevcut partilerden hiçbirinin tek başına çoğunluğu sağlayamadığı 1970'lerin ikinci yarısında hükümet istikrarı korunamamıştır” (Yazıcı S. , 2005, s. 120-122).

“Siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların belirgin bir biçimde öne çıktığı hükümet bunalımlarının yaşadığı toplumsal çatışmalarının normal hal aldığı ve hepsinden önemlisi siyasal sistemin vesayetçiler tarafından manipüle edildiği bir süreç söz konusudur. Nitekim bu ortam 12 Eylül darbesine gerekçe teşkil etmiş ve darbe sonrası anayasa yazıcılarının güçlü yürütme argümanlarına da referans teşkil etmiştir. Özellikle anayasa tartışmalarının yapıldığı Milli Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisi çalışmalarına ilişkin tutanaklarda bu sürekli dile getirilmiştir” (Tekin, 2015, s. 48).

“Hazırlanan yeni anayasa göre yapılan 1961 seçimlerinde, yasama hiçbir parti gerekli çoğunluğu sağlayamamıştır. İlk defa bu anayasa sonrasında TBMM’de koalisyonlar dönemi başlamış ve tek başına hiçbir siyasal parti iktidar olmamıştı. Bu dönemde de, parlamenterlerin parti disiplininden uzak bir şekilde parlamento içinde aktivitelerden söz etmek mümkün değildir. Farklı bir ifadeyle yasama organında, parlamenterlerin aktiviteleri partiler tarafından, parti disiplini aracılığıyla denetim altında tutulmaktaydı” (Durgun Ş. , 2013, s. 352)

Sonuç olarak bakıldığında 1961 anayasası kuvvetler ayrılığını benimsemiş ve yasama, yargı ve yürütme güçlerini farklı organlara vererek, cumhurbaşkanını tarafsız ve sorumsuzluğu konusunda getirdiği yeniliklerle ülkemiz tam olarak parlamenter sistemi benimsemiştir.

3.1.6.1982 Anayasası’nın Uyguladığı Hükümet Sistemi

Darbe sonrası oluşturulan anayasanın temel argümanı meclisin yetkilerini tamamen azaltıp yürütmeyi güçlendirmek adına oluşturulmuştur.

12 Eylül Askeri Darbesi ‘nden sonra hazırlanan 1982 Anayasası, hem vesayetçi kurumların sayı ve etkinliğini artırması açısından ve hem de getirdiği hükümet sistemi açısından oldukça yoğun tartışmalara konu olmuştur (Tekin, 2015, s. 48).

Bu anayasayı hazırlayanların en önemli gerekçeleri darbe öncesi Türkiye’de yaşanan siyasi istikrarsızlık ve zayıf yürütme olmuştur. Bu gerekçe ile de istikrarsızlığı ve zayıflığı önleyici tedbirler alınmıştır (Yanık, 2016, s. 42).

“Siyasi partilere karşı duyulan güvensizlikten dolayı askerlerin elindeki en iyi araç yasal zemindi. Tasarlanan yeni anayasa ve seçim kanununda parti problemleri çok daha fazla dikkate alınmıştı. Nitekim 1960-1961 askeri darbesinde olduğu gibi siyasi partilerle ilgili yeni bir kanun yürürlüğe konuldu. Bu kanunun en önemli karakteristiği, son derece detaylı olması ve 1980 öncesi bir türlü yapılamayan değişiklikleri gerçekleştirerek, ayrıca siyasi krizlere yol açtığı düşünülen konularda yeni düzenlemeler içerdiği olmasıydı. Bundan dolayı siyasi partilerle ilgili kısıtlamalar 1980 sonrasında 2000’li yıllara kadar fazlasıyla mevcuttur” (Durgun Ş. , 2013, s. 355).

“Bu anayasada amaçlanan yürütmenin yasama karşısında güçlendirilmesidir. 1961 anayasası meclis çoğunluğunun ulusal irade ile bütünleşerek azınlık durumunda olanların ezilmesine tepki olarak doğmuşken bu anayasa da hükümet ve meclisin otoritesinin güçsüzleştirilerek devlet otoritesinin sarsılmasına karşı bir tepki olarak meydana gelmiştir. Bu özelliği nedeniyle 1982 Anayasası'nın hazırlanışında devlet otoritesinin tekrardan sağlamaştırılması için yürütme organının güçlendirilmesi mantığıyla hareket edilmiştir” (Demir, 2013, s. 467).

“1982 Anayasası, kuvvetler dengesini değiştirerek, yürütmeyi de yasama ve yargı gibi yetkili konuma yükseltmiştir. 1961 Anayasası'nın yürütmeyi düzenleyen 6. Maddesinin başlığı 'yürütme görevi' şeklinde yazılmıştı. Buna karşılık 1982 Anayasası'nda yürütmeyi düzenleyen 8. Maddenin başlığı 'yürütme yetkisi ve görevi' olarak değiştirildi. Madde başlığında ifadesini bulduğu gibi, yürütme sadece 'görevli' değil aynı zamanda 'yetkili' haline getirilerek güçlendirilmiştir. Yürütmenin sorumlu kanadı, parlamentoya karşı güçlendirilirken, yürütmenin sorumsuz kanadını oluşturan Cumhurbaşkanı'nın da görev ve yetkileri artırılmıştır” (Karatepe, 2013, s. 235).

“Hükümet sistemi olarak parlamenter sistem benimsinmiş, parlamenter sistemin en genel niteliği olarak yürütmenin yasamadan bağımsız ve ayrı olması ilkesi getirilmiş ve cumhurbaşkanının yetkiler üst düzey artırılarak güçlü bir yürütme organı meydana getirilmiştir. 1961 anayasasındaki temsili ve sorumsuz cumhurbaşkanının yerini olağanüstü yetkilerle donatılmış ve sorumsuz bir cumhurbaşkanı almıştır. Bu özelliği itibari ile yarı başkanlık sistemine benzediğini de söylemek mümkündür” (Avcı, 2015, s. 19).

“Yeni anayasa tartışmaları, son dönemin en önemli gündem konularından biridir. Türk siyasal hayatına bakıldığında, bütün anayasaların, olağanüstü koşullarda hazırlandığı söylenebilir. 1982 Anayasası da, darbe yönetiminin çıkardığı yasalarının anayasallaştırılmasına dayanır. 1982 Anayasası, bugüne kadar, birçok değişiklik geçirmesine rağmen; hala, ülkede yeni anayasa ihtiyacını inkâr eden herhangi bir kişi/taf yoktur. Tartışmalar, anayasaya ihtiyaç olup olmamasından ziyade; 'nasıl bir anayasa' olacağı üzerinedir. Çünkü anayasalar, modern siyasal sistemlerin işleyişi başta olmak üzere, bir toplumun sosyolojik, kültürel ve hatta ekonomik yapısı üzerinde

yaşamsal rol oynama kabiliyetine sahip temel metinler ve yol haritalarıdır” (Soysüren ve Kurtbaş, 2017: 63).

“1980 askeri müdahalesiyle mevcut siyasal partilerin başlangıçta faaliyetleri yasaklanmış ve bir müddet sonrada sona erdirilmişti. TBMM’nin faaliyetleri de,1982 Anayasasının hazırlanıp, benimsenene kadar askıya alınmıştı. Askerler hükümeti devir aldıklarında önce Milli Güvenlik Konseyi’ni kurarak tekrar demokrasiye döneleceğini beyan etmişlerdi. Bu dönemde askeriye, önceki darbe dönemlerinden farklılık göstererek, diğer elit gruplar ile herhangi bir koalisyona girmemişlerdi. Çünkü 1960’lardaki darbenin aksine 1980’de sivil bürokrasi parçalanmış ve devlet farklı ideolojik çizgilere ayrılmıştı. Askerlerin herhangi bir önemli devlet eliti kesiminden müttefiki yoktu. Bu yüzden devletin gerçek temsilcileri gibi hareket etmeleri sürpriz değildi”

3.1.7.2007 Anayasa Değişikliği

Cumhurbaşkanı seçimlerinde sorunların yaşanması ve çift başlı yürütmenin olduğu parlamenter sistemde başbakan ile cumhurbaşkanı arasında yaşanan sorunlar 1982 anayasasında değişikliğe gidilmesini zorunluluk haline getirmiştir.

“On birinci Cumhurbaşkanının seçilmesi için TBMM seçim yapmıştır. Ancak seçimler Anayasa Mahkemesinin 367 kararı ile geçersiz sayılmıştır. Yargıtay Onursal Cumhuriyet Başsavcısı Sabi Kanadoğlu tarafından ortaya atılan TBMM’nin üye tam sayısının 2/3’üne karşılık gelen 367 milletvekili hazır olmadan cumhurbaşkanı seçimine ilişkin oylamanın yapılacağı oturumun açılmayacağını, oturumun açılrsa bile sandıktan çıkan oy sayısının 367’nin altında kalması durumunda toplantının yapılmamış sayılacağını iddia etmiştir. Bu iddia şaşkıncu bir biçimde, akademik çevrelerden de destek almış ve ana muhalefet partisi ‘Cumhuriyet Halk Partisi’ oturumun iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur” (Yüzbaşı, 2015, s. 157).

Bu şekilde 2007 yılında baş gösteren Cumhurbaşkanlığı krizinin adı ‘367 Krizi’ olarak konulmuştur. TBMM de ilk seçim ayaklarının yapıldığı günün gecesinde Genel Kurmay Başkanlığı’nın internet sitesine konulan bir bildiri süreç üzerinde önemli etkilerde bulunmuştur. Bildiride

“Türkiye Cumhuriyeti devletinin, başta laiklik olmak üzere, temel değerlerinin aşındırmak için bitmek bilmeyen bir çaba içinde olan bir kısım çevrelerin, bu gayelerini son dönemde arttırdıkları gözetilmekte; bu tür olaylara müdahale etme ve engel olması gereken mülki makamların müsaadesi ile bilgisi dâhilinde yapılması meseleyi daha vahim hale getirmektedir’ ifadelerine yer verilerek hükümetin sorumluluk alanına giren konularda hükümete açık bir suçlama yapılmaktadır” (Eroğul, 2009, s. 90-91)

“Genel Kurmay Başkanlığı tarafından yayınlanan bu bildiri ilk tura karşı çıkıp boykot eden muhalefet partilerini de destekliyordu. Bu desteği de arkasına alan CHP sorunu Anayasa Mahkemesine taşınmıştı. Bu döneme bazı akademik çevrelerce ‘nayasa Savaşı’ ismi verilmiştir. Anayasa mahkemesi 1 Mayıs 2007 tarihinde cumhurbaşkanlığı seçimlerinde toplantı yeter sayısının karar sayısı ile aynı olması kararını açıklayarak ilk tur seçimlerini iptal etti. Mahkeme ayrıca, Anayasada olmayan bir yetkiyi kullanarak TBMM’nin ara karar niteliğinde olan ikinci tur oylamaya geçme kararının yürütülmesini gerekçeli karar açıklanıncaya kadar durdurdu” (Alkan, 2013, s. 316).

“İdari işlem ve kararlar hakkında ara karar niteliğinde verilen bu nitelikteki bir kararın bir meclis işlemine karşı, hem de nihai karar yokken bir ara karar hakkında verilmiş olması yetki aşımı tartışmalarını ortaya çıkarmıştır” (Erdoğan,2007).

“Anayasa Mahkemesi, Avrupa ülkelerinde ve Türk hukuk sisteminde o güne kadar daha önce hiç uygulanmayan nitelikli toplantı yeter sayısı gibi yeni bir kavramı bu şekilde getirmiş olmaktadır” (Gözler, 2010, s. 17).

“Siyaset bilimi açısından bakıldığında Anayasa Mahkemesi’nin bu kararı, TBMM çatışı altında 183 milletvekilinin bir araya gelerek cumhurbaşkanlığı seçimlerini bloke edecek bir güce ulaşmaları gibi bir sonuç ortaya çıkarıyordu. 1982 Anayasası döneminde sürekli kriz konusu olan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin kalıcı bir krize dönüşmesine neden olabilecekti” (Göksu, 2016, s. 37).

“3 Mayıs 2007 tarihinde TBMM iki önemli tepki ile bu sürecin yönünü değiştirecektir. Meclis 22 Temmuz 2007 tarihinde erken seçim kararı aldı. Onuncu

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer anayasa değişiklikleri sürecinde Anayasa’da kendisine verilen bütün stratejik yetkileri kullandı. İlk olarak değişiklikleri tekrar görüşülmek üzere meclise geri gönderdi. Meclis değişiklikleri aynen kabul etmesi üzerine bu kez halk oylamasına yetkisine başvurdu.22 Temmuz’da yapılan seçimlerde Ak Partinin %48 oranında oy alarak tekrar çoğunluğun partisi olarak meclise girmesi, demokratik güçlerin tekrardan öne çıkmasını sağladı” (Alkan, 2013, s. 318).

3.2. Parlamenter Sistemden Başkanlık Sistemine Geçiş ve Bunun Gereklilikleri

Bu başlık altında, geçmişten günümüze kadar, parlamenter sistemin uygulamada ortaya çıkardığı mevcut sorunlar aktarılmaya çalışılacaktır

“Türkiye’nin mevcut sisteminin tarihi, demokrasinin işleyişini kesintiye uğratan muhtıra ve darbeler tarihidir. Bu dönemde yürürlüğe giren Anayasa ve yasalarla siyasal sisteme, vesayet kurumları egemen oldu. 1982 Anayasası ile daha da güçlenen vesayet kurumları, demokrasi ve hukuk devleti ilkeleriyle çelişen uygulamalara imkân vermektedir. Millet iradesini temsil eden kurumlara yönelik hukuk dışı müdahaleler, siyasi ve ekonomik krizlere sebep olmaktadır. İstikrarsız ve kısa süreli koalisyon hükümetleri ile çift başlı yürütmenin sorumlu ve sorumsuz kanatları arasındaki görüş ayrılıkları, toplumu sarsan ekonomik ve siyasi krizlerin kaynağını oluşturmaktadır” (Memur-Sen, 2017, s. 210).

“Ülkemizde yumuşak kuvvetler ayrılığına dayanan parlamenter sistem 16 nisan 2017 tarihine kadar uygulanmıştır. Bu hükümet sistemi kendi içindeki bazı çıkmazlarıyla istenilen verimi verip düzgün bir şekilde işletememiştir. Yürütmenin çift başlılığından kaynaklanan başbakan, cumhurbaşkanı arasındaki çelişmeler, partilerin hükümet kuracak çoğunluğu bulamamaları ve diğer partiler ile de anlaşılabilmesi, parlamento ile hükümet arasındaki uyumsuzluk ve anlaşmazlıklar bu sistemin hala çözümü bulunamayan çıkmazlarından” (Yanık, 2016, s. 116).

Çalışmanın bu kısmında, Türkiye’de parlamenter sistemden, farklı bir sisteme geçiş çalışmaları ve bunun gerekliliklerini 1950 den bu yana kısaca Türkiye siyasal tarihine bakmak faydalı olabilir.

“1950-1960 arasında Menderes döneminde ciddi gelişmeler olmuş ve ülke tam ayağa kalktı derken; 27 Mayıs 1960 darbesinin kötü tablosunu yaşanmıştır. Ardından 1964- 1970 Demirel döneminde özellikle barajlar ve ekonomi konusunda ciddi adımlar atılmıştır. Fakat ardından gelen koalisyon hükümeti dönemi 1970-1980 arasında ülke zor zamanlar yaşamıştır. 12 Eylül 1980 de yeni bir darbe ile yine demokrasi sendeye uğramış ve ülke yine her alanda gerilemeye itilmiştir. 1983-1990 Özal döneminde çok ciddi ataklar yapılmış. Ardından 1990-2002 yılları arasında ülke 12 yıl yine kaosa sürüklenmiştir. Bu tarihten sonra Ak Parti ve onun genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan ile başlayan kalkınma hamlesi neticesi, ülke ekonomik alanda, komşularla ilişkilerde ve dış politika da görülmemiş yeniliklere imza atmıştır” (Kuzu, 2016, s. 92-93).

Aslında Türkiye’nin Ak Parti dönemi öncesi 50 yıla kısaca bakıldığında tek partili hükümetlerin başarılı olduğunu koalisyon hükümetlerinin siyasal istikrara ve ülkeye felç etkisi yarattığını söylenebilir.

“Bir türlü çözülemeyen ve koalisyondan koalisyona aktarılan iç ve dış sorunlar karşısında partiler sorumluluk almaktan kaçınmakta ve koalisyonlara dışarıdan destekleme sözünde bulunmaktadırlar. Bu şekilde kurulan azınlık hükümetleri, ipleri başkasının elinde olan bir role düşmekte ve vatandaşlara açıklanan vaatleri yerine getirememektedir” (Hakyemez, 2012, s. 96).

“Bu bahsedilen olumsuzluklar gelişmiş ülkeler için büyük bir sorun teşkil etmese de ülkemiz gibi gelişmek te olan ve ekonomik, sosyal ve dış sorunları olan ülkeler için telafisi mümkün olmayan olumsuzluklar meydana getirebilmektedir. Avrupa Birliği ile ilişkilerinde, Balkanlarda, Kıbrıs’ta, Güney Doğu da ciddi sorunlarla karşı karşıya olan Türkiye için parlamenter sistemin sebep olduğu, koalisyon ve darbe hükümetlerinin bu sorunların içinden çıkması oldukça güçtür” (Kuzu, 2015, s. 96).

“Dış politika da zamanında alınamayan cesur ve isabetli kararlar, fırsatların kaçırılması ülkemiz için büyük kayıplara neden olabilir. Öyle ki dünya da gerçek dostumuz çok az sayıda olduğu da hesaba katılırsa istikrarlı hükümetlere olan ihtiyaç daha da önem arz etmektedir” (Yılmaz H. , 2012).

“Bu olumsuzlukların yanı sıra “Bakanlarının bir kısmı bir daha böyle fırsatın gelmeyeceğini düşünerek her an yapılma ihtimali olan seçim için yatırım yoluna gidebilmektedir. Kendi bölgesini savunma ve bakanlığına bağlı kuruluşlarda iş imkânları araştırmaktadır. Böylece gittikçe gizli işsizlik artmaktadır. Bakanlıklar adeta KİT'lere dönüştürülebilmekte, uzun vadeli değil kısa vadeli yatırımlara öncelik verilmektedir. İcraat yapmak zorunda ve durumunda olan Bakan vatandaşın şikâyet ve talepleri arasında boğulmakta ve bakanlık bir belediye teşkilatı görüntüsü kazanmaktadır” (Kuzu, 2015, s. 97).

“Bu dönemde tüm bu olumsuzlukların bitmediği, seçimde verilen vaatlerin yerine getirilmediği ve kendilerine sunulan programın gerçekleştirilemediğini gören halk karamsarlığa düşmüştür. Denetlenmesi de çok zor olan hükümetlerin 1961 anayasasından bu yana gensoru ile denetlenmeye çalışılsa da başarısız olunmuştur. Hükümetler meclisi adeta noter pozisyonuna sokmuş ve o şekilde kullanmıştır” (Yücel, 2009, s. 65).

“Öte yandan, mevcut anayasamız olan 1982 Anayasası 1980 Askeri Darbesi sonrası darbeyi gerçekleştirenlerin gözetiminde onların istek ve menfaatlerine yönelik hazırlanan bir anayasadır. Ve o anayasaya göre mutlak sorumsuz olan bir cumhurbaşkanı vardır. Ve bu cumhurbaşkanı üstün yetkilerle donanmıştır. Darbecilerin bu anayasayı hazırlarken tek gayeleri yasama, yürütme ve yargı bu 3 alanda da etkin ve egemen olmaktı. Cumhurbaşkanına bu üst düzey yetki ve sorumsuzluğun verilmesinin nedeni de kendi içlerinden birini cumhurbaşkanı yapmak istemeleriydi. Yani aslında eleştirilen ve artık ortadan kaldırılması gereken anayasa böyle bir anayasa ve böyle bir sistemdir” (Toprak, 2017, s. 80).

“Türkiye’de mevcut sistemi tam olarak yerleştiren 1961 Anayasasının yürürlüğe girmesinden 2002’de Ak Parti’nin tek başına iktidar olmasına kadar geçen 41 yıllık dönemde 32 farklı hükümet kurulmuştur. Başkanlık sistemiyle yönetilen ABD’de 228 yılda 45 hükümet kurulurken, Parlamenter sisten ile yönetilen Türkiye’de 95 yılda 65 hükümet kurulmuştur. Bazılarının parlamentodan güvenoyu bile alamadığı Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin ortalama görev süresi 1,5 yılın altındadır. Yine aynı dönemde, hükümet krizleri, siyasi anlaşmazlıklar nedeniyle parlamento tarafından

Cumhurbaşkanının ve Meclis Başkanının seçilememesi, milletvekili transferi, kısa süreli koalisyonlar siyasal hayatımızın kronik sorunları haline gelmiştir” (Memur-Sen, 2017).

Karşılaşılan bu ve benzeri sorunlar başkanlık sistemine geçişi bir gerekliliğe dönüştürmüştür.

3.2.1.Parlamenter Sistemde Karşılaşılan Sorunlar

Ülkemizde uzun yıllardır uygulamada olan parlamenter sistem, gerek koalisyonlara neden olması gerekse de çift başlılık gibi özellikleri nedeniyle bir çok sorunla karşılaşılmasına neden olmaktadır.

“Dünyada krallıklar yıkılmış, monarşi tarihe gömülmüş ve parlamentonun oluşmasıyla İngiltere’de uygulamaya koyulup sonrasında diğer ülkelere yayılan ve ülkemizde de 60 yıldan fazla süredir uygulamada kalan parlamenter sistem artık ülkemizdeki tarihi misyonunu tamamlamıştır” (Kuzu, 2013, s. 29)

“Klasik parlamenter sistemde, cumhurbaşkanları prensip olarak sorumsuz ve sembolik yetkilere sahiptir. Ancak 1982 Anayasası hazırlanırken askeri vesayetin sivil dönemde etkisini sürdürmek amacıyla Cumhurbaşkanlığı makamı güçlendirildi. Bu güçlendirilme yapılırken cumhurbaşkanlarının 1961 darbesiyle başlatılan ‘asker kökenli cumhurbaşkanı’ geleneğinin sürdürüleceği hesaplanmıştı. Fakat 1989’da ilk defa bir sivilin, Turgut Özal’ın cumhurbaşkanı seçilmesiyle bu kurgu demokrasi lehine bozulmuştur. Ayrıca Cumhurbaşkanı 2014’de halk tarafından seçilmesi ile birlikte siyasal sistemin en güçlü organı olmuştur” (Memur-Sen, 2017, s. 211).

“Vesayet kurumlarının baskı ve denetimi altında işleyen parlamenter sistemin temel özelliği istikrardan yoksun siyasal sistem, kısa süreli, hükümetler, askeri müdahaleler, ekonomik ya da mali krizler olmuştur. Yetkili fakat sorumsuz Cumhurbaşkanı ile Başbakan ve bakanlar kurulundan oluşan çift başlı yürütme erki arasında çok sık uyumsuzluklar yaşanmıştır. Yürütmedeki çift başlılık, bundan sonra da

kriz üretme potansiyeli taşıyordu. Bu sistemin bazı ender dönemler dışında, gelişen Türkiye'nin ihtiyaçlarına ve çağın gereklerine ayak uyduramadığı açıkça ortadaydı. Yeni anayasanın kabul edilmesinde mevcut sistemin sürekli istikrarsızlık ve kriz üreten sistem olmasının rolü büyüktü” (İpek A. , 2013, s. 493).

“Parlamente sistemin gereği olarak, Meclis çoğunluğuna dayanıp, Meclis'ten güvenoyu alan seçilmiş Başbakan da siyasal sistemin güçlü organlarından biridir. Yürütmenin hem sorumlu hem sorumsuz kanadının seçilme gelmesi ve geniş yetkilerle donatılmış olması, parlamente sistemin niteliğini değiştirmiştir. Bu düzenlemelerden sonra Türkiye'de parlamente sistemin uygulandığı söylenemez” (Parlak, 2014, s. 25).

“Türkiye'de parlamente sistemi tam olarak yerleştiren 1961 Anayasasının yürürlüğe girmesinden 2002'de Ak Partinin tek başına iktidar olduğu sürece kadar geçen 41 yıllık dönemde 32 farklı hükümet kurulmuştur. Başkanlık sistemi ile idare edilen ABD'de 228 yılda 45 hükümet kurulmuşken, parlamente sistemle yönetilen Türkiye Cumhuriyeti'nde 95 yılda 65 hükümet kurulmuştur. Bazı hükümetlerin parlamentodan güvenoyu bile alamadığı Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin ortalama görev süresi 1,5 yıldan azdır. Bu dönemlerdeki hükümet krizleri, siyasal anlaşmazlıklardan dolayı parlamento tarafından Cumhurbaşkanı ve meclis başkanını seçilememesi, kısa süreli koalisyonlar siyasal hayatımızın kronik sorunları haline gelmişti” (Abur, 2017, s. 482)

“Klasik parlamente sistemde, cumhurbaşkanı sorumsuz ve sembolik yetkilere sahiptir. Fakat 1982 Anayasası hazırlanırken, askeri vesayetın sivil dönemde etkisini sürdürmek amacıyla Cumhurbaşkanlığı makamı üst düzey yetkilerle güçlendirilmişti. Bu güçlendirmeler yapılırken 1961 darbesi sonrası ele geçirilen cumhurbaşkanlığı makamının sürekli asker kökenli kendilerine yakın biri tarafından idare edileceği düşünülmüştü. Oysaki 1989'da ilk defa bir sivil olan, Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte bu düşünce demokrasi lehine bozulmuştur” (Özdağ, 2017, s. 352)

“Somut örnekleri açısından, “İç politikadaki cumhurbaşkanları ile başbakanlar arasındaki sürtüşmeleri unutmamak gerekir. Süleyman Demirel, Tansu Çiller ile Turgut Özal, Mesut Yılmazla, Ahmet Necdet Sezer, Bülent Ecevit ile büyük tartışmalar yaşamıştır. Hatta Türkiye, bir gecede Ahmet Necdet Sezer'in zamanın başbakanı Bülent

Ecevit'e fırlattığı Anayasa kitapçığı nedeniyle 5 milyar dolar kaybetmiş, Türkiye ekonomik krize girmiştir" (Günay, 2013, s. 125).

"Parlamente sistemde yürütme organı ve bütçe, yasama da çoğunluğa sahip parti tarafından belirlenmektedir. Bu durumda yürütme erki popülizm yapmak adına ülke kaynaklarını israf edebilmektedir" (Aldan, 2013, s. 169).

Sistemde hem yasama hem yürütme de bulunan bakanlar iktidar partisinin üyesi oldukları için, bakanları denetleme mekanizması olan gen (Yazıcı H. , 2013, s. 510).

"Milletvekillerinin partisinden bakanlık beklentilerinin olması alınan kararların partiyle aynı doğrultuda olma zorunluluğunu getirmekte bu yüzden yasama ile yürütmenin farklı kişilerden oluşması sistemin daha tutarlı ve işlevli olacağı savunulmaktadır" (Gül C. , 2013, s. 58).

"Türkiye'deki mevcut sistem seçimle işbaşına gelen, fakat muktedir olamayan, daha doğrusu olmasına izin verilmeyen hükümetler çıkarmıştır. Seçimle oluşan parlamentodan güçlü hükümetlerin çıkmamasından kaynaklanan krizlerin sebep olduğu siyasi boşluklar vesayet kurumları tarafından doldurulmuştur. Mevcut parlamente sistemden kaynaklanan hükümet istikrarsızlığının ürettiği ekonomik ve sosyal krizler demokratik rejimin kesintiye uğratan darbe ve muhtıraların bahanesi olmuştur" (Öztürk O. , 2013, s. 97)

"Mevcut parlamente sistemde Meclisin itibarı, olması gereken seviyede değildir. Başkanlık sisteminde, meclis içindeki komisyonlar gerektiğinde yargı organı gibi bile davranabilirken, bizim sistemimiz içerisindeki Meclis, Susurluk Soruşturması sürecinde, araştırma komisyonunun bilgi almak için çağırdığı bazı subayları meclise bile getirememiştir. Kısacası, Türkiye'deki parlamente sistemde devlet, daha zor yönetilir, daha bürokratik ve daha fazla manipülasyona açık hale gelmiştir" (Parlak, 2014, s. 24).

"2014'te Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmesiyle birlikte de, cumhurbaşkanı, siyasal sistemin en güçlü kurumu haline geldi. Parlamente sistemin gereği olarak mecliste oy çoğunluğuna dayanan ve meclis 'ten güvenoyu alarak seçilmiş başbakan da siyasal sistemin güçlü organlarından. Yürütmenin hem sorumlu hem de sorumsuz kanadı olan Başbakanın seçimle gelmesi ve her iki organında geniş yetkilere sahip olması, parlamente sistemin niteliğini değiştirmiş ve parlamente sistemin

dinamikleri ile uyuşmamaktadır. Bu gibi değişimlerden sonra Türkiye'nin hala parlamenter sistem ile yönetildiğini söylemek güçtür" (Atar, 2017, s. 88)

3.2.1.1. Türkiye'de Parlamenter Sistemde Koalisyon hükümetleri ve Siyasal İstikrarsızlık

Sistemin başta gelen olumsuzluklarından olan kısa süreli koalisyon hükümet sistemleri istikrarsızlığın ana nedeni olarak gösterilmektedir.

Parlamenter sisteme yöneltilen eleştirilerin başında, sistemin çok partili sistemlerde, siyasal istikrarsızlığa neden olmasıdır. Tabii ki tek başına neden bu değildir, bunun yanında seçim sistemi ve bazı faktörlerde siyasal istikrarsızlık nedenidir (Yanık, 2016, s. 116).

"Türkiye'de özellikle 1960-1980 tarihleri arasında parlamentoda olan seçimlerin neredeyse tamamında herhangi bir parti hükümet kurabilecek çoğunluğa ulaşamamıştır. Partiler arası diyaloglar, sadece rakip olma, iktidarı ele geçirme üstüne olduğundan hükümet kurmada çok başarılı olunamamıştır. Kurulsa bile bu şartlarda kurulan koalisyon hükümetleri kısa dönemli olmuş ve meclislerde bu dönemde işlevini yerine getirememiştir. Meclis başkanının seçilemediği ve hatta cumhurbaşkanı seçiminin dahi olmadığı dönemler olmuştur" (Erdoğan, 1985, s. 226)

İstikrarsızlığın nedeni 1980 yılında Demirel tarafından şöyle açıklanmıştır.

"Türkiye'de istikrar, ülkenin 1961 Anayasası ve seçim kanunu ile idare edilmeye başladığından bu yana sağlanamamıştır. İktidar muallakta kalmış, kazananı olmayan seçimler ülkenin kayıp yıllar geçirmesinin yol açmıştır. Bu sebeple 1961 Anayasası'nın Türkiye'nin şartlarına uygun bir duruma getirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Artık Anayasa istikrarsızlık unsuru olmaktan çıkarılmalı, gerekli bazı noksanlıklar giderilmelidir" (Yanık, 2016, s. 117).

"Koalisyonlara sebep olan 1961 Anayasası ile kurulan sistem Fransa'daki Anayasasına çok benzetilmekteydi. Fransa'da bu anayasa uygulandığı dönemde 12 yılda 24 koalisyon hükümeti kurulmuştur" (Aldıkaçtı O. , 1973, s. 206).

"Aslında koalisyonlar, siyasal istikrarsızlığın tek nedeni değildir, örneğin Almanya 20 yıla yakın bir süredir koalisyonla yönetilmektedir ve bu sorun

yaşanmamaktadır. Gerçekte, siyasal istikrarsızlığın temel nedeni seçim sistemi ve demokratik kültür gibi kavramlarla da ilişkili olmaktadır. Mevcut seçim sistemimizin amacı, anayasanın 67. Maddesinde ‘temsilde adalet ve yönetimde istikrar’ olarak açıklansa da bu ilkenin aynı anda ve birlikte gerçekleştirilmesi çok zor olduğu söylenebilir” (Gürbüz, 2007, s. 80).

“Bununla birlikte başkanlık sisteminde kuvvetler ayrılığının net olması, devletin yönetiminin her alanında uzmanlaşma artacaktır. Milletvekilleri sadece yasamaya odaklanacak, yürütmenin emirleriyle değil devletin çıkarına göre ileriye dönük düşünülerek devlet menfaatleri doğrultusunda yeni yasalar çıkarılacaktır. Bakanların yasama da yer almaması ve sadece yürütmeye odaklanması kendi alanlarında uzmanlaşmalarını ve seçmenlerin baskısından uzak bir şekilde daha popülist kararlarla bakanlıklarını idare edeceklerdir” (Bayram, 2016, s. 35)

“Parti yönetimi ile siyasal istikrar yakın ilişkidirler. Çok partili sistemler koalisyon ve azınlık hükümetlere yol açması ve bu durumda güçsüz ve istikrarsız hükümetleri oluşmasına neden olacağı düşünülür. Parti liderine bu konuda çok iş düşmektedir. Siyasal elitlerin böyle koalisyonlar kurmak için istekli ve anlaşmaya açık olmaları gerekir. Siyasal elitler ülkede kamu yararını ve toplum sorunlarının çözümü konusunun üzerinde dururlarsa istikrarlı hükümetler oluşturulabilir” (Şıvgın, 1997, s. 157)

“Parlamente sistemde yürütme istikrarını garanti eden bir mekanizme yoktur, oysaki başkanlık sisteminde yürütmenin istikrarı garanti altındadır. Demek ki, çok parti sisteminin dolayısıyla koalisyon hükümetinin görüldüğü parlamente sistemlerde hükümet istikrarsızlığı potansiyelinin yüksek olduğunu söylemek doğru bir kanı olacaktır” (Gözler, 2010, s. 574)

3.2.1.2. Türkiye’de Parlamente Sistemde İkili Yapıdan Oluşan Yürütme

Parlamente sistemin karakteristik özellikleri arasında yer alan ikili yapıdan oluşmada bu sistemin temel sorunlarından biri olarak gösterilmektedir.

“Parlamente sistemde başbakan ve cumhurbaşkanından oluşan çift başlı yürütmenin yerini başkanlık sisteminde yalnızca başkan alacaktır. Yürütme de çift

başlılık sona erecek, yürütmede kararların daha kızılı alınması sağlanmış olacaktır” (Yanık, 2016, s. 118).

Ülkemizin şuan ki tablosunu Amerikan sisteminin kurucularından Hamilton 200 yıl önce şöyle anlatmış;(Hamilton, Madison, & Jay, 1962, s. 70)

“İki veya daha çok kimsenin ortak bir işe giriştikleri veya ortak bir şeyi idare ettikleri hallerde, daima görüş ayrılığı tehlikesi vardır. Eğer bunlar bir kamu görevinde veya makamında bulunuyorlarsa eşit itibar ve otoriteye sahip iseler, kişisel yarışma ve hatta düşmanlık tehlikesi çok büyük olur. Bu sebeplerden biri veya hepsi yüzünden en sert anlaşmazlıkların çıkması muhtemeldir. Anlaşmazlık ortaya çıkınca da, araları açılanların gördükleri saygı azalır, otorite zayıflar, planları ve işleri aksar. Bir ülkenin en yüksek yürütme makamı birçok kişinin elindeyse ve bu makama böyle bir anlaşmazlık girerse, devletin en nazik bir durumda bulunduğu sırada, hükümetin en önemli tedbirleri alması engellenmiş veya imkânsızlaşmış olabilir. Asıl kötüsü, bu anlaşmazlıklar, topluluğu, yüksek makamda bulunan çeşitli kimseleri bağlanmış zümreler haline getirip, şiddetli ve uzlaşmaz bölümlerin ortaya çıkmasına yol açabilir”.

“Türkiye’de parlamenter sistemin uygulandığı özellikle bu son dönemlerde yasama ve yürütme kuvvetleri faaliyetleri iktidar partisi yoluyla aynılaştırılmıştır. Bütün siyasal yapılar aynı iktidar partisi içinde teke inmiş ve yasama yürütme ikiliği ortadan kalkmıştır” (Yıldırım, 2017, s. 84-85)

Kuvvetler ayrılığı da aslında bu açıklanan nedenlerden ötürü anlamını yitirmiştir. Seçimleri kazanıp hükümeti kuran parti çoğunluğa sahip olduğu için yasama hâkim iken, hem de hükümeti kurup yürütme yetkisine sahip olmaktadır. Böyle bir yapılanma da kuvvetler ayrılığından bahsetmek yanlış olacaktır.

“Başkanlık sisteminde, başkanın kongre üyesi olmaması ve bakanlarını da kongreden seçmemesi nedeniyle, yasama yürütme arasındaki ilişkiler yazılı hukuk kuralları dahilinde işleyebilmektedir. Fakat Parlamenter sistemle yönetilen ülkemizde genel seçimler yapıp meclis oluşturulduktan sonra, hükümet bu meclis içinden genelde en çok oy alan parti tarafından kurulmaktadır”(Oruçlu,2008,s.55)

“Bu konuda ortaya çıkan diğer bir sorunda milletvekillerinin eğitim, vizyon ve bakış açısı konusundan eksikleri ile alakalıdır. Genel anlamda siyasi güçleri olan yerel liderlerden oluşan meclis, gelişen çağdaki teknoloji ve çağın gerekleriyle uyumlu olan,

devlet yönetimi, uluslararası ilişkiler, politika gibi konularda donanım açısından yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle kurulan komisyonlarda profesyonel kişilerden oluşmasına duyulan ihtiyaç çok fazladır. Bu yüzden vekillerin demokrasi kültürleri siyasi ahlak ve bilgileri çok önemlidir” (Yancı, 2014, s. 267)..

3.2.1.3. Türkiye’de Parlamenter Sistemde Lidere Dayanan İstikrar ya da İstikrarsızlık ve Bürokratik Hantallık

Bu başlık altında parlamenter sistemin, olumsuzluklarından olan lidere dayalı istikrar ya da istikrarsızlıktan bahsedilecek olup, bunun yanında parlamenter sistemde yapılan faaliyetlerin erken sonuç alamamasının en önemli nedeni olan bürokratik hantallıktan bahsedilecektir.

“Parlamenter hükümet sisteminde yaşanan istikrar dönemlerinde, tek partinin Meclis çoğunluğunun bulunduğu, o partinin ise güçlü karizmatik bir lider etrafında örüldüğü gözlenmektedir. 1950’den sonra ülkemizde Menderes dönemi, 1983’ten sonra Özal dönemi, 2002’den sonra da Recep Tayyip Erdoğan dönemi dışında koalisyon dönemlerinde, istikrarın yakalanamadığı ve kısa süreli hükümetlerin kurularak ülkenin gelişimine dair kararların alınmadığı görülmektedir” (Gül A. , 2017, s. 143).

“Parlamenter hükümet sisteminde hükümetler Meclis’e karşı sorumlu olarak çalışmaktadır. Yürütmenin ihtiyacı olan kararnameler meclis iznine bağlıdır. Ayrıca ihtiyaç duyulan kanunlar her zaman istenilen zamanda istenilen nitelikte meclis tarafından kanunlaştırılmamaktadır” (Kılıç, 2017, s. 171).

“Üst bürokraside atamalarda müşterek kararname zorunluluğu, hükümetin kendi içindeki dengeleri gözetme zorunluluğu hükümetin elini bürokrasiye karşı zayıflatmakta ve kararların geç alınmasına neden olmaktadır. Ayrıca, yürütme istikrarını sağlayamayan sistem nedeniyle sıklıkla seçim yapılması, seçimler sonrasında hükümet kurma çalışmalarının uzun sürmesi bürokrasiyi yavaşlatmaktadır. Başkanlık sisteminde ise seçim akşamı sonuçlar sayıldıktan hemen sonra hükümet kurulmuş olacaktır” (Gül A. , 2017, s. 142).

“Başkanlık sisteminde ise, yürütme halka karşı sorumlu olup, yürütmenin ihtiyaç duyduğu üst kademe yöneticileri Başkan’ın tek imzasıyla yapılabilecektir. Bu alanda da

idari yargı yönünden, yürütmenin her türlü iş ve eylemi yargı denetimine tabi olacaktır” (Tosun & Tosun, 1999, s. 52).

3.2.1.4. Türkiye’de Parlamenter Sistemde Güçlenen Vesayet Kurumları, Seçimsiz İktidar ve Siyasetin Baskılanması

Geçmiş darbe hükümetleri ve koalisyonlar ile yoğun olan ülkemizde, özellikle de darbe dönemlerinde askeri vesayetın baskın hal almasıyla birlikte ülkemizde parti dışı kurumlar ve bireyler yönetimde aktif olmaya başlamıştır.

“Güç boşluk kabul etmez’ temel bir fizik kuralıdır. Bunu siyasete uyguladığımızda da aynıdır. Siyasette de güç boşluk kabul etmez. Geçmiş parlamenter hükmet sistemi tecrübemiz göstermiştir ki, vatandaşın doğrudan hükümetini seçmemesi, seçilen hükümetlerin başarısız olması halinde hesap sorulamaması siyasi partilerimizin tek başına iktidar olabilecek sayıya kavuşamaması yürütmede hep istikrar boşluğu oluşturmuştur” (Kuzu, 2010, s. 21).

“Parlamenter sistemde yaşanan istikrarsızlıklara çözüm olarak askeri müdahaleler yapılmış ve birbirini sarmal olarak etkileyen siyasi istikrarsızlık, ekonomik istikrarsızlık, sosyal istikrarsızlıklar sonrası yaşananlar beka sorunu olarak algılanmış ve demokrasi rafa kaldırılarak, partiler kapatılarak, vatandaşların temel haklarını kısıtlayarak ara rejim uygulamalarına gidilmiştir. 1960 İhtilali ve 1961 Anayasası, 1971 muhtırası, 12 Eylül 1980 darbesi ve 12 Eylül 1982 Anayasası sonrası yaşanan istikrarsızlar ve son olarak 15 Temmuz 2016 darbesi bu duruma örnektir” (Gül A. , 2017).

“Darbelere sonra oluşturulan anayasalarda millet iradesine dayanmayan yapılar devlet idaresine kazandırılmış ve millet iradesi üzerinde bir vesayet aracı kılınmıştır. Ayrıca darbe ve ara rejim ürünü ‘ Anayasal organlar’ millet iradesi önünde set, partiler üzerinde baskı aracı olarak tutulmuştur. Bunun yanı sıra halkın yürütmeyi doğrudan belirleyememesi nedeniyle oluşan boşluktan yararlanan baskı grupları, iç ve dış çıkar odakları; milli irade, halk iradesi dışındaki iradeler, hükümetin iktidar ortağı olmuşlardır. Yani seçilmişler dışında millet iradesi dışında ‘ seçimsiz iktidar’ sürdüren anayasal organlar ve vesayetçi aygıtlar oluşması sistem sorunu olarak sürekli devam etmiştir” (Aksay, 2017).

“Teklif edilen hükümet sisteminde tesis edilen kuvvet ayrılığı ve kuvvetlerin meşruiyetinin doğrudan halk iradesine dayanması ki sistemde yasama ve yürütme doğrudan halkın oyuyla; yargı ise iki meşru kuvvetin üst yargı kuruluşları üyelerini seçmesi ile meşruiyetini sağlamaktadır. Bu nedenle Cumhurbaşkanlığı sisteminde dolaylı yönetime ve vesayete yer yoktur. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde hükümet millet hükümetidir, halk hükümetidir” (Keser, 2017, s. 435).

Parlamenter sistemde özellikle 1960 sonrası 40 yıllık döneme baktığımızda oluşturulan anayasaların yapım şekli ve kurulan hükümetler incelendiğinde siyasetin nasıl baskı aracına döndüğü ve seçimsiz iktidarların olduğu dönemlerin belirdiği söylenebilmektedir.

3.2.2. Başkanlık Sisteminin Türk Siyasal Sistemi İçin Olumlu Yönleri

“Başkanlık sisteminin en önemli olumlu yönü, istikrarlı ve güçlü bir idareye yol açmasıdır. Gerçekten de başkan belli bir süre için seçilir ve bu süre bitinceye kadar parlamento, onu güvensizlik oyuyla görevden alamaz. Bu sebeptendir ki başkanlık sisteminde hükümet krizi çıkma ihtimali yoktur. Başkanlık sistemi, doğrudan halk tarafından seçilerek meşruiyeti yüksek ve ne olursa olsun seçildiği süre boyunca görevden alınma korkusu olmadan devletin tek kişi tarafından daha güçlü yönetilmesini sağlar” (Döner, 2013, s. 177).

Kriz dönemlerinde hükümetteki başkan, görevden ayrılma endişesi taşımaksızın krizin üzerine gitme, krizi aşabilmek için acı reçeteler uygulayabilme ve uyguladığı politikaların meyvelerini görev süresi dolmadan alabilme imkânına sahiptir (Onar, 2005, s. 87).

“Yasama ve yürütme birbirlerinde ayrılrsa ikisine de verilen birtakım yetkiler sayesinde iki kuvvette birbirine muhtaç durumdadır. Bu sayede sistemdeki taşkınlıkların en aza inmesi hedeflenmektedir. Parlamenter sistemdeki gibi işlemeyen denetim mekanizmaları ve fesih mekanizmaları bu sistemde yoktur” (Kuzu, 2015, s. 100-101).

“Türkiye için düşünülen başkanlık sistemi klasik başkanlık sisteminden farklı tamamen kendine özgü işleyişi olması gerekir. Etkin bir irade ve yetkin bir yürütme organı olsun isteniliyorsa bu başkanlık sistemiyle mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Önemli olan tüm şartlar düşünülüp, bu şartlara göre sistemin oluşturulmasıdır” (Gül C. , 2013, s. 29).

“Başkanlık sisteminin Türkiye’de uygulanması halinde getireceği olumlu özelliklerden bahsettik lakin sistem ne kadar iyi özelliklere sahip olursa olsun bu sistemi uygulayacak olanlar siyasi partiler ve seçilecek olan başkandır. O yüzden halkın kendisini yönetecek kişiyi seçerken bilgili ve bilinçli davranması, seçilen başkanın ve hükümetinde en büyük derdinin vatanın ve milletin gayesi olması şarttır. Eğer durum böyle olmaz ise sistem ne olursa olsun uygulandığı ülkede sınıfta kalması muhtemeldir” (Ergün & Çalışkan, 2016).

Başkanlık sistemi, özellikle koalisyon riskinin olmaması ve yürütmeye tek başlı olması bu sayede kararların hızlı alınacak olması ülkemiz açısından en olumlu özelliklerindedir.

3.2.2.1.İstikrar ve Meşruluğa Yol Açması

“İstikrar açısından Parlamenter Sisteme ülkemizde yöneltilen en temel eleştiri sistemin güçsüz ve istikrarsız hükümetlere yol açmasıydı. Gerçekten de ülkemizde parlamenter sistemin saf şekilde uygulandığı 1961 ve 1982 Anayasaları döneminde, özellikle yetmişli ve doksanlı yıllarda güçsüz ve istikrarsız hükümetler görülmüştür. Bu dönemlerde siyasi parti ve seçim sistemlerinden kaynaklanan sebeplerle koalisyon hükümetleri belirmiş, bu hükümetlerin uzun ömrü olmadığı gibi ülkenin sorunları üzerine güçlü ve istikrarlı bir şekilde gidilememiştir” (Gül C. , 2013, s. 54).

“Ülkemizde uygulanan parlamenter sistemden kaynaklanan hükümet istikrarsızlığı ve hükümetlerin güçsüzlüğü noktasında başkanlık sisteminin olumlu bir sonuç vereceği yönünde yaygın bir görüş vardır. Öncelikle başkanın halk tarafından seçildikten sonra yasama organı tarafından bir daha düşürülemeyecek olduğu için hükümet istikrarsızlığı söz konusu bile olmayacaktır” (Çelik K. , 2016).

“Doğrudan halktan meşruiyetini almış ve seçildiği sürenin sonuna kadar görevinden düşürülme korkusu olmayan bir başkan, tartışmasız güçlü bir hükümet sergileyebilecek, ülkede yaşanan her türlü sorunun üzerine korkusuzca gidebilecek, ülkenin meseleleri için radikal çözüm sunabilecektir” (Can, 2013, s. 157-169).

“Parlamenteer sistemde hükümetler tek parti tarafından kurulmuş olsalar bile her zaman için politikalarını üretirken yasama organı içerisindeki iktidar muhalefet dengesine ve özellikle parti içi dengelere dikkat etmek zorundadır. Yoksa her an için gerek parti gerekse parlamento içi dengeler bozulabilir ve bunun paralel olarak da hükümet düşebilir” (Varlık & Ören, 2001, s. 94).

“Parlamenteer sistemin mantığında potansiyel bir hükümetin istikrarsızlığı ve güçsüzlüğü vardır. Ülkenin yaşadığı sorunlara yönelik üretilecek çözümler, genelde kötü sonuçların uygulanmasını ve bu kötü sonuçların birkaç yıl içerisinde sonuçlarının beklenilmesini gerektirir. Bu çözümler birçok kesimi ilk etapta rahatsız eder. Bu yüzden parlamenteer sistemde hükümetler genellikle bu rahatsızlık sebebiyle yıkılma ihtimaline karşı sorunların üzerine kararlı bir şekilde gitmekte zorlanır. Başkanlık sisteminde ise bunun aksine başkan korkusuzca ve cesurca sorunların üstüne gidebildiği için kolay çözümler ile birlikte halkın takdirini kazanacak ve diğer seçimde bunun sonuçlarını alacaktır. Türkiye iç ve dış politikası için bu olumlu bir gelişmedir” (Gökçe, 2013, s. 67-68).

Meşruluk açısından ise başkanlık sistemi Parlamenteer sisteme göre daha meşru kabul edilebilir. Nitekim yürütmenin başının halk tarafından seçiliyor olması başkanlık sistemine meşruluk kazandırır.

“Bu bakımdan Başkanlık sisteminin ülkemiz açısından bir diğer olumlu yönü yapılan anayasa değişiklikleriyle büyük oranda azaltılan ancak tamamen ortadan kaldırılamayan asker ve sivil bürokratik vesayet kurumları karşısında sistem gereği halkın en azından yarısının oyunu alarak göreve gelen ve bu suretle de meşruiyeti yüksek olan başkanın belli bir üstünlük sağlayabilmesidir” (Can, 2013, s. 179).

“Halk desteği yüksek olan bir başkana asker ve sivil bürokrasinin dışarıdan anti demokratik bir şekilde müdahale etmesi zorlaşacağı gibi bir demokratik siyasi sistemde olması gerektiği gibi bürokrasi seçilmişlere daha rahat iç içe gelebilecektir. Bilindiği üzere ülkemizde asker ve sivil bürokrasinin siyasete direk ve dolaylı olarak müdahalesi genellikle halkın büyük kısmından oy alamaması nedeniyle gücü zayıf, bunun paralel olarak da güçsüz hükümetler ve bölünmüş yapıya sahip parlamentolar dönemlerinde görülmüştür” (Yayman, 2016, s. 306).

3.2.2.2.Hesap Sorulabilirlik ve Hesap Verebilirlik Bakımından Demokrasinin Pekişmesini Sağlar

“Demokrasilerde devlet adına yetki kullanan bütün kişi ve kurumlar doğrudan veya seçilmişler vasıtasıyla dolaylı olarak zincirleme bir şekilde halka dayanmak ve ona hesap vermek durumundadır. Halka hesap vermenin temsili demokrasilerdeki en önemli aracı seçimlerdir. Demokrasilerde halk, seçimler aracılığıyla ülkede işlerin iyi gitmemesinin hesabını sorumlu gördükleri kişilere oy vermeyerek sorar” (Yazıcı S. , 2005, s. 134).

“Hesap sorma konusunda halkın, doğru tercihte bulunabilmesi için yapılan pozitif veya negatif işlerinden kimlerin hangi ölçüde sorumlu ya da sorumsuz olduğunu kesin olarak bilinmesi gerekir” (Kuzu, 2012, s. 99).

“Başkanlık sistemi parlamenter sistemle karşılaştırıldığında, çok daha demokratik olduğu görülmektedir. Başkanlık sisteminde işler iyi gitmediğinden bundan kimin mesul olacağı kanıtı kolaydır” (Uluşahin, 1999, s. 51).

“Parlamenter sistemde koalisyon hükümetleri döneminde ortaklar uygulanan politikalardan kaynaklanan sorumluluğu bir diğerine kolaylıkla atar. Bu da halkın, seçimlerde hangi partiye veya lidere hesap soracağı konusunda belirsizlik olur. Aslında tek parti dönemlerinde de bu durum net değildir. Başarısızlığın gerekçesi olarak genellikle parlamentoda hükümet tarafından direk muhalif partiler gösterilir” (Hekimoğlu M. M., 2009, s. 180).

“Önceden biline bilirlik bakımından da başkanlık sistemi daha nitelikli bir demokrasiye yol açar. Seçmenin oyunu kullanırken, kim için oy verdiğini ve oy verdiği adayın kazanması halinde kimin hükümet edeceğini bilmesini ifade eder” (Can, 2013, s. 180).

“Mevcut sistemde ise Türkiye’de seçmen sadece milletvekilini seçmekte, ancak seçtiği bu kişinin daha sonra hangi hükümeti ve politikaları destekleyeceğini öngörememektedir. Mecliste bir partinin tek başına çoğunluğu elde edememesi durumunda desteklediği partinin hangi partilerle koalisyon hükümeti kuracağını seçmen önceden tahmin edemez. Ayrıca desteklediği partinin seçmenin hiç benimsemeyeceği bir parti ile de koalisyon hükümeti kurma ihtimali vardır ki, bu demokrasi açısından

halkın iradesinin idareye tam olarak yansımaması noktasında sorunlu bir durumdur” (Gözler, 2011, s. 239).

Halkın oy verdiği kişinin seçimleri kazanması ve iktidara gelmesiyle birlikte olumsuz giden durumlarda halk hesap soracağı kişiyi bilecek ve diğer seçimlerde hesabını soracaktır.

3.2.2.3.Meclisin Çalışma Kalitesini ve Uzmanlaşmayı Sağlaması

Başkanlık sisteminin, en önemli özelliği sert kuvvetler ayrılığına dayanmasıdır. Yasama da yer alan milletvekillerinin yürütmeye yer alamaması millet vekillerinin kendi işlerinde yoğunlaşmasına ve bu sayede de meclis de kalitenin artmasına neden olacaktır.

“Başkanlık sistemi meclisin çalışma kalitesini artırır. Parlamenter sistemde tüm milletvekilleri, bakan olma yolunda halka hizmet yerine, parti başkanına yalabalık etmeyi ve ona yakın görünmeyi yeğleyip. Kendi asli görevleri olan bütçe, yasa ve tüm devlet konularında çalışmadan uzak kalmışlardı. Oysaki başkanlık sistemi ile birlikte meclis sadece işlevini yapacak ve milletvekillerinin bakan olma gibi derdi olmak yerine, her vekil onun mecliste olmasını sağlayan halka hizmeti tek yegâne görev olarak bilecek ve bu aşkla bir dahaki dönemde de vekil seçilebilmek için görevini hakkıyla yapmaya çalışacaktır” (Yılmaz C. , 2013).

“Başkanlık sisteminde tüm vekiller kendi işleriyle ilgileneceği için alanda uzmanlaşma artacak ve bakan sadece bakanlık alanıyla ilgili çalışmalarını yürütürken meclis de asli görevi olan bütçe görüşmeleri kanun vs. konularıyla ilgileneceği için herkes kendi işini yapınca uzmanlaşma da beraberinde gelmiş olacaktır” (Onar, 2005, s. 84).

Başkanlık sistemin Meclis, in, yürütmeden bağımsız hareket etmesi ve aldığı kararları özgür bir şekilde alabilmesi meclisin alacağı kararların kalitesinin artmasına ve ülke menfaatlerine daha uygun kararların alınmasını sağlayacaktır.

3.3. Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmeye Başlanması ve Seçim

Prosedürü

Parlamente sistemin önemli özelliklerinden olan cumhurbaşkanının meclis tarafından seçilmesi 2007 değişikliği ile birlikte son bulmuş ve bu değişiklik ile artık parlamente sistemin temel özellikleriyle oynanmış olduğunu söylemek mümkündür

“Türkiye Cumhuriyeti’nde cumhurbaşkanları İkinci Dünya Savaşından sonra uzun bir dönem boyunca 1924, 1861 ve 1982 anayasaları uyarınca doğrudan TBMM tarafından seçildi. Bu seçim yöntemi parlamente sistemin bir parçası haline geldi. Doğrudan seçim sadece Kenan Evren’in seçiminde uygulandı. Bu seçimde, 1980’deki darbeden kaynaklanan özel durumun bir sonucuydu. Sonradan cumhurbaşkanı tekrardan meclis tarafından seçilmeye başlandı” (Akaş, 2015, s. 112)

“Özellikle 1982 Anayasası ile birlikte yürütmenin sorumsuz ve yetkisiz kanadı olan cumhurbaşkanı çok önemli yetkilerle donatılarak bir baş ve yürütmenin en önemli kanadı haline gelmesi bu sistemi temsil edecek kişinin hangi siyasal görüşte olacağı hayati bir anlam ifade etmekteydi. Bu makamın ilk defa asker, sivil bürokrasi ve yargı ile çatışma içinde olan demokratik çoğunluğun oyları ile belirlenecek olması ordunun ve yargının çift yönlü müdahalesiyle engellenmeye çalışılmıştır. İlk olarak 27 Nisan da emihtıra, devamında da anayasa mahkemesi tarafından 367 kararı ile hükümet partisinin kendi adayının cumhurbaşkanı seçilmesi önlenmiştir” (Uluşahin, 2013, s. 327).

“Engelleme girişimlerinin devamında son koz olarak anayasa değişikliği gündeme gelmiştir ve 21 Ekim 2007 tarihli referandum ile birlikte cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmeye başlanmıştır” (Karakul, 2013, s. 360).

“2007 Anayasa değişikliği ilecdx “Cumhurbaşkanlığı makamı vesayetçi misyondan arındırılmaya çalışılsa da doğrudan halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı ile Başbakanın siyasal sistem içindeki yetki ve görev paylaşımı ile Cumhurbaşkanı ve Başbakanın farklı siyasi partilere mensup olmaları durumunda kriz yaşanması potansiyeli, mevcut hükümet sisteminin yeniden kurgulanmasını da aslında zorunlu kılmıştır” (Satır, 2017, s. 502)

“Her şeyden önce yaşananlar, halk tarafından seçilmese dahi, yürütme içerisinde yetkili kılınan Cumhurbaşkanlığı makamının ve bu suretle kurulan iki başlı yürütmenin

sistemi dönüştürdüğüünün en önemli kanıtı olarak değerlendirilmelidir. Halk tarafından seçilen yetki sahibi bir cumhurbaşkanının yer aldığı yapıların saf parlamenter sistemden uzaklaşacağı düşünülür. Halk tarafından seçilmiş olmak sistemin doğasını dönüştürür ve iktidarın kişiselleştirilmesine yönelik bir potansiyeli adeta sisteme enjekte eder. Ancak bu, siyasal ve psikolojik bir unsur olup hukuki gerçekliğe tekabül etmez. Hukuki gerçeklik için asıl önemli olan, devlet başkanına tanınan yetkilerin onu siyasi irade karşısında bir güç haline getirip getirmediğidir” (Uluşahin, 2013, s. 328).

“Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesinin ‘devletin başı için bağımsız ve demokratik meşruiyet ve parlamentonun ve siyasal partilerin hâkimiyetlerine karşı etkin bir koruma sağlamıştır. Başka bir deyişle bu seçim yöntemi, vatandaşlara başka bir temel devlet kurumunu seçme hakkı vererek demokrasinin pekişmesi sürecine katkıda bulunur ve gerçek bir güçler ayrılığını ve parlamentonun yasama ve kontrol görevleri açısından bağımsızlığını güçlendirir. Uzmanlara ve siyaset bilimcilere göre, yürütme erkindeki en önemli kurumlardan birinin bu güçlendirilmiş konumunu dengeleyecek unsurlar içermediği takdirde, siyasal sistemin demokratik karakterini olumsuz yönde etkileyebileceğini vurgulamaktadırlar” (Parsak, 2012, s. 12).

“Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi başkanlık sistemi ve ona benzer hükümet sistemlerini savunanlara göre artık hep sorun haline gelen cumhurbaşkanlığı seçiminin halk tarafından yapılacak olması asker, sivil bürokrasi ve yargının etkisinden kurtararak demokratik bir hal almasını sağlayabilir” (Uluşahin, 2013, s. 330).

Bu tartışmalar ve kıyaslamalar sonucunda Türkiye vatandaşları 10 Ağustos 2014’te cumhurbaşkanını seçti. Seçimi, birinci turda, 2002 yılından beri iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisinin lideri Recep Tayyip Erdoğan kazanmıştır (Szymanski, 2015, s. 113).

2014 de halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı ile birlikte parlamenter sistemde köklü değişikliğe gidildiğini söylemek mümkündür.

3.3.1. Cumhurbaşkanlığı Seçim Prosedürü

“1982 Anayasasında, Türkiye Cumhurbaşkanının seçilmesi konusunda 1961 Anayasasına göre daha basit bir prosedür öngörüldü. Cumhurbaşkanı, 1982

Anayasasının 101 ve 102. Maddeleri uyarınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından milletvekilleri ve milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından 7 yıllık bir süre için seçiliyordu. Tüm adaylar en az 40 yaşında ve yükseköğrenim mezunu olmak zorundaydı. Milletvekili olmayan bir kişinin aday gösterilmesi için tüm meclis üyelerinin en az beşte birinin yazılı başvurusu gerekliydi. Cumhurbaşkanı adaylarının meclis başkanlığına sunulmasından sonra 30 gün içinde seçimlerin sonuçlandırılması gerekiyordu” (Ergüder, 2015, s. 128).

“Cumhurbaşkanlığına aday olan bireyler, gizli oylamayla meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oylarını almak zorundaydı. En az üçer gün arayla yapılacak ilk iki tur oylamada hiçbir aday gereken üçte iki çoğunluğu ulaşamazsa, üçüncü tur düzenleniyor ve bu turda üye tamsayısının salt çoğunluğu yeterli oluyordu. Üçüncü turda da sonuca ulaşılamazsa, sadece üçüncü turda en çok oyu alan iki adayın katıldığı dördüncü tur oylama yapılıyordu. Dördüncü turda da üye tam sayısının salt çoğunluğu ile cumhurbaşkanı seçilemediği takdirde meclis feshediliyor ve yeni seçimlerin yapılması gerekiyordu. Bu fesih olanağı meclis üyelerini anlaşmaya varmaya zorluyordu. Hiç kimse ikinci kez cumhurbaşkanı seçilemiyordu” (Sayarı, 2015, s. 79-80)

“Cumhurbaşkanı, 40 yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış meclis üyeleri ve milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından seçiliyor. Eski düzenlemeye göre en önemli fark, cumhurbaşkanının milletvekilleri tarafından değil, halk tarafından seçilmesidir. Bu nedenle, cumhurbaşkanı seçimi, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkında kanuna dayandırılmaya başlandı. Cumhurbaşkanı 18 yaşını doldurmuş Türk vatandaşları tarafından seçiliyor. Bununla beraber, milletvekili seçimlerinde olduğu gibi, silahlı kuvvetlerde bulunan erler, onbaşılar ve çavuşlar, askeri okul öğrencileri ve cezaevinde bulunan ve taksirli suçlar dışında bir suçtan hüküm giyerek cezası kesinleşen kişiler oy kullanma hakkına sahip değildir. Taksirli suçlardan hüküm giyenler yetkili bir hâkimin gözetiminde cezaevinde oy kullanabilir” (Szymanski, 2015, s. 114-115).

“Cumhurbaşkanının görev süresi yedi yıldan beş yıla indirildi ve yeni bir cumhurbaşkanının göreve başlamasına kadar sürecek şekilde düzenlendi. Ancak, aynı kişi ikinci kez cumhurbaşkanı seçilebilecektir. Cumhurbaşkanı adayları en az 20

milletvekilinin yazılı teklifiyle belirlenmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce yapılmış son milletvekili genel seçimlerinde yüzde 10 barajını geçen siyasal partiler ortak aday gösterme hakkına sahiptirler” (Kalaycıoğlu, 2015, s. 155).

“Cumhurbaşkanı seçim yöntemi seçim kampanyasıyla bağlantılıdır. Seçim kampanyası, aday listesinin kesinleştiği gün başlar ve seçimden bir önceki günün akşamında biter. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde uygulanan genel kurallar, milletvekili seçimlerinde uygulananlardan farklı değildir. Kanun değişikliği, seçim kampanyalarının yürütülebilmesi ve yabancı dillerde seçim malzemelerinin hazırlanabilmesi için Mart 2014 te kabul edildi. Cumhurbaşkanlığı seçim kampanyasının finansmanı için belirtilen hükümler özel bir çözümdür. Adaylar, siyasal partilerden herhangi bir mali yardım alamazlar. Yardım ancak, adayların bu amaçla kendileri adına açtıkları özel banka hesaplarına yapılabilir. Ödünç para kabul etmek mümkün değildir. Adaylar kampanyada yapılan harcamalara ilişkin belgeleri YSK sunmak zorundadır” (Szymanski, 2015, s. 114-115).

“Cumhurbaşkanlığında adayın birinci turda seçilebilmesi için geçerli oyların salt çoğunluğunu alması gereklidir. Bu gerçekleşmezse, birinci tur oylamasını izleyen ikinci Pazar günü ikinci tur oylaması yapılır. İkinci oylamaya sadece ilk oylamada en çok oyu almış iki aday katılır. Geçerli oyların çoğunluğunu alan kişi cumhurbaşkanı seçilir. İkinci tur oylamasına katılım hakkı kazanan adaylardan birinin vefatı ya da seçilme yeterliliğini kaybetmesi durumunda, bu adayın yerine birinci oylamaya katılan diğer adaylar arasında en çok oyu alan kişi geçer. İlginç olan durum şudur ki ikinci tura sadece bir adayın katılması durumunda oylama resmen referanduma dönüşür. İkinci tura kalan aday geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olur” (Uluşahin, 2013, s. 326).

Dördüncü Bölüm

CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNE GEÇİŞ VE DEĞİŞEN 18 MADDEİN MUHTEVİYATI

Yeni Cumhurbaşkanlık Sisteminin Siyasi, Hukuki, Demokratik Etkilerine Yönelik Bir Değerlendirme

Bu bölümde Türkiye’de 16 Nisan 2017 tarihi itibarıyla uygulamaya konulan Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin özellikleri, diğer sistemlerle karşılaştırılması ve 18 maddelik anayasa değişikiminin belirlenen konularda değerlendirilmesi yapılmış ve yeni sistemin ülkemiz için olumlu ve olumsuz özellikleri verilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın asıl varsayımı olan cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin imkanları aktarılmaya çalışılacaktır.

4.1 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

Ülkemizde 16 Nisan 2017 tarihi itibarıyla yeni bir hükümet sistemine geçişin ve anayasamızdaki 18 maddelik değişikimin halkoyuna sunulması ve kabul edilmesiyle birlikte yeni hükümet sistemine geçilmiştir. Rasyonelleştirilmiş bir model olan cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, Türkiye’nin yönetim sisteminden kaynaklanan aksaklık ve krizlerin bir daha yaşanmaması ve yönetimde hukukiliğin tesis edilmesi için çok önemli bir adım olarak görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi yasama ve yürütmenin seçimi, seçimlerin yenilenme biçimi, yürütmenin görevleri, yargıya ilişkin bazı düzenlemeler, bakanların ve cumhurbaşkanının yargılanma ve soruşturma usulleri, yürütme başkanının kararname yetkisi, bütçenin onaylanması gibi birçok konuda yeni bir tasarım ortaya koymaktadır.

“Kabul edilen sistem kuvvetler ayrılığına dayanmakta olup, parlamenter gibi sistem gibi tarihi bir geçmişi olmayıp yapısı ve her yönü ile ülkemize özgü bir modeldir. Kuvvetler arası ayrımın ve görev dağılımının net olduğu cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde, kuvvetler arasında getirilen denge ve denetim mekanizması sayesinde güçlerin hepsi birbirini gözetler durumdadır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi kuvvetlere maksimum özgürlük sağlarken denge ve fren mekanizmalarıyla da etkin bir kontrol mekanizmasına sahip sistem olarak karşımıza çıkmaktadır” (Akıncı B. , 2017, s. 36).

“Yasama ve yürütme arasındaki ilişki bağlamında geniş bir yelpazede sorunlara çözüm olması beklenen sistem, yürütmenin tek başlı olduğu ve doğrudan millet tarafından seçildiği bir sistemdir. Sert kuvvetler ayrılığının bir gereği olarak, yürütme organı yasama içerisinden seçilmemektedir. Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesiyle birlikte, yürütme erkinin meşruiyeti daha da artmış olacaktır. Yasama üyelerinin, yürütmenin oluşumunda herhangi bir görevi olmadığından, sadece yasama faaliyetlerinde bulunacak ve böylelikle yasamanın kalitesi artacaktır. Dolayısıyla kabul edilen hükümet sistemi ile birlikte; kuvvetler ayrılığının sağlanmasında önemli bir mesafe kat edilmiştir” (Yıldırım, 2017, s. 81).

“Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin, sert kuvvetler ayrılığına dayanan, fakat çok iyi dizayn edilmiş, denge ve denetim mekanizmalarıyla tüm kuvvetlerin birbirini kontrol etmesiyle karakterize edilen bazı karakteristik özellikleri vardır” (Akıncı B. , 2017).

“Devletin temel erklerinden olan yasama ve yürütme erklerinden her birisi seçimlerin yenilenmesi kararını verebilmektedir. Bu kararlar birlikte yasama ve yürütme erklerinin seçimleri birlikte aynı gün yapılmaktadır. Dolayısıyla olası kriz anlarında yasama ve yürütme erklerinden birinin seçim kararı almasıyla bu krizlerin önlenmesi amaçlanmıştır.

Devletin ve yürütmenin başı olarak cumhurbaşkanı yasamadan bağımsız olarak cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları ve üst düzey bürokratları atayabilmektedir.

Cumhurbaşkanının siyasi partisiyle olan organik bağı devam etmektedir

Yürütme erki tek başlı olup, yürütme erkinin görev ve yetkileri cumhurbaşkanı şahsında birleşmektedir.

Yürütme erkine bütçe kanunu teklif etme yetkisi verilerek, bütçenin onaylanmaması halinde bir önceki yılın bütçesiyle devam etmesi sağlanmaktadır. Bu yetki ile birlikte sistemde yaşanabilecek krizlerin önüne geçilebilmektedir.

Cumhurbaşkanının hem cezai hem de siyasi sorumluluğu bulunmaktadır

Yasamanın yürütmeden bağımsız olması, yasama da kaliteyi artıracaktır.

Güçlü yürütme ile vesayet odakları (askeri, bürokrasi vs.) baskı altında tutarak sivil ve siyasi alanı genişletmek suretiyle demokrasinin sürekliliği sağlanmaktadır.

Yasama ve yürütme erklerinin seçimi, siyasi parçalanmışlıkların merkezde toplanmasını sağlayacak zorunlu bir birlikteliği öngörmektedir.

Parlamenter sistemindeki gibi iktidarda kalmanın ve seçilmenin bir süresinin olmamasına göre daha ılımlı bir yapıya ve özelliğe sahiptir.

Yürütmenin seçimi doğrudan halk tarafından yapılmaktadır.

Yasama ve yürütme organının ayrı seçimlerle seçen, seçmen diğer sistemlere göre daha güçlüdür”

4.1.1. Cumhurbaşkanı'nın Görev ve Yetkileri

Yeni sistem ile birlikte yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkilerini maddeler halinde aktaralım (Eren Veysel & Akıncı, 2018, s. 57-58);

“Devletin başı cumhurbaşkanıdır ve yürütme yetkisi cumhurbaşkanındadır.

Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanları kendi iradesiyle oluşturur.

Yürütmeye ilişkin kararname çıkarabilir.

Üst düzey kamu görevlilerini atar.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerini ve yasama seçimlerini yenileyebilir.

Bütçe kanunu hazırlayıp meclise sunar.

Anayasa Mahkemesi ve HSK üyelerini seçer.

Olağanüstü durumlarda OHAL ilan eder.

Türk silahlı kuvvetlerinin kullanımına karar verir.

TBMM adına TSK'ya başkomutanlık eder.

Uluslararası antlaşmaları onaylar ve yayınlar.

Yasamadan gelen kanunları onaylamak, veto etmek ve iptali için Anayasa Mahkemesine gönderme.

Sakatlık, sürekli hastalık ve kocama gibi nedenlerle bazı kişilerin suçlarını hafifletme ya da kaldırmak”

4.1.2 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde TBMM'nin Görev ve Yetkileri

Yasamanın temsil organı olan TBMM'nin görev ve yetkileri (Eren Veysel & Akıncı, 2018, s. 59)

“Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak .

Para basımına karar vermek,

Savaş ilanına karar vermek, Genel ve özel af ilanına karar vermek.

Seçimlerin yenilenmesine meclis içi belirli çoğunluk ile karar vermek,

Uluslararası antlaşmalarının onaylanmasını uygun bulmak

Bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek”.

4.1.3 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Uygulamaya Başlanması ve Değişenler

Bu başlık altında 9 Temmuz 2018 Tarihi itibari ile görevine başlayan cumhurbaşkanı ce kabinesini oluşturmasından günümüze kadar çıkarılan KHK ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri yer almaktadır

4.1.3.1 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Uygulanmaya Başlaması ile Çıkarılan KHK ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

Öncelikle Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile ilgili olan kanun hükmünde kararnameleri incelemeyden önce KHK nedir bunu cevaplandırarak işe başlamak daha mantıklı olacaktır

“Hukuk sistemimize ilk olarak 1961 Anayasasında 1971 değişikliğiyle birlikte giren KHK, en genel anlamıyla yasama organının, konu, süre ve amacı belirleyen bir yetki kanunu ile verdiği yetkiye veya direkt olarak anayasadan aldığı yetkiye dayanarak,

hükümetin çıkardığı, maddi anlamda kanun gücüne sahip parlamentonun tasdiki ile şekli ve organın anlamda kanun gücünü kazanacak olan kararnameler olarak tanımlanmaktadır” (www.tbmm.gov.tr, 2017).

4.1.3.1.1 KHK ile Yapılan Değişiklikler

698 sayılı KHK; “Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine yönelik ilk KHK’dır. Seçimin erkene alınıp 24 Haziran’da yapılmasıyla birlikte yeni şitime uyum KHK çıkarma yetkisi alan bakanlar kurulu bu KHK ile birlikte icra vekilleri ifadelerinin yerini, Nizamname ifadelerinin yerini ve bakanlar kurulu ifadelerinin yerini Cumhurbaşkanı almıştır. Bakanlıkların teklifleri ile ilgili geçen maddelerden teklif kaldırılmış direk olarak Cumhurbaşkanı ibaresi getirilmiştir” (http://www.resmigazete.gov.tr/, 2018)

699 sayılı KHK, “7 Temmuz tarihinde çıkarılan bu kararname de Cumhurbaşkanı, Yardımcıları ve bakanların nasıl yemin edeceği düzenlenmiş olup yardımcıları ve kabinesinin açıklanmasını takip eden gün ile birlikte yemin edileceği KHK ile belirlenmiştir” (http://www.resmigazete.gov.tr/, 2018)

700 sayılı KHK, “Başbakanlık ibarelerinin yerini Cumhurbaşkanlığı, ‘başbakanlıkça ifadelerinin yerini ‘Cumhurbaşkanlığınca’ ifadeleri olarak değiştirildi” (http://www.resmigazete.gov.tr/, 2018).

4.1.3.1.2 Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile Değişenler

Yeni model ile birlikte Hukuk sistemimize giren Cumhurbaşkanı Kararnamesi, yürütmenin başı olan cumhurbaşkanına verilen bir haktır. Kanun hükmünde kararnameler, tüzükler, başbakanlık kararları gibi işlemlerin tümü kaldırılarak bu işlemler yerini Cumhurbaşkanı Kararnamesi’ne bırakıyor.

Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri 6 ayrı konuda çıkarılabilmektedir.

- a. Yürütmeye ilişkin konularda çıkarılabılır.

- b.** Cumhurbaşkanı sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler bölümündeki hak ve özgürlükleri kararname ile düzenleyebilir.
- c.** Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri bu kararname ile düzenlenir.
- d.** Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı, olağanüstü halin gerekli kıldığı tüm konularda çıkarabilir
- e.** Kamu tüzelkişiliği kararname ile kurulabilir.
- f.** Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri bu kararname ile düzenlenir (www.tbmm.gov.tr, 2017)

Yeni sistemin uygulanmaya başlanması ile birlikte çıkarılan Cumhurbaşkanı Kararnameleri (www.tbmm.gov.tr, 2017)

1. Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile başbakanlık geçen tüm ifadelerin yerini cumhurbaşkanı aldı ve Cumhurbaşkanlığının ve bakanlar kurulunun teşkilat yapısı düzenlenmiştir.
2. Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile kamu kadroları hakkında düzenlemeler yapılmıştır ve kararnameler yayımlandığın gün itibari ile yürürlüğe girer .
3. Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile kamu kurum ve kuruluşlarına ve üst kademe kamu yöneticilerini atama şekli düzenlenmektedir.
4. Cumhurbaşkanı Kararnamesi, Adli Tıp kurumunun görev ve yetkilerine ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.
5. Cumhurbaşkanı kararnamesi, yargı kurum ve kuruluşları dışındaki tüm kurumların denetimi ile ilgili düzenlemeler içermektedir.
6. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, cumhurbaşkanına bağlı Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilat, görev, yetki, çalışma usulü ve esaslarını düzenlemektedir.
7. Cumhurbaşkanı Kararnamesi, Yeni kurulan Savunma Sanayi Başkanlığının görev yetki ve sorumluluklarını düzenlemektedir. Cumhurbaşkanına bağlı ve tüzel kişiliği haiz Savunma Sanayi Bakanlığı kurulmuştur. Başkan, başkan yardımcıları ve hizmet birimlerinden oluşur. Cumhurbaşkanına bağlı olan kurumun başındaki, başkan direk Cumhurbaşkanına karşı sorumludur.
8. Cumhurbaşkanı kararnamesi, Yalnız barış zamanı görev yapmak üzere başkent'te Yüksek Askeri Şûra kurulmuştur. Üyeleri Cumhurbaşkanı yardımcıları,

Adalet Bakanı, Dışişleri Bakanı, İçişleri Bakanı, Hazine ve Maliye Bakanı, Milli Eğitim Bakanı bu iki bakanlık yeni düzenleme ile katılmıştır, Milli Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı ile Kuvvet Komutanıdır. Cumhurbaşkanı gerekli gördüğü hallerde Yüksek Askerî Şura ya katılır ve başkanlık eder, katılmadığı durumlarda yardımcısı katılır ve başkanlık eder (<http://www.resmigazete.gov.tr/>, 2018).

“Yüksek Askerî Şura görevleri, silahlı kuvvetlerin ana program hedeflerini sunmak ve görüş bildirmek, Genelkurmay Başkanlığınca hazırlanan askeri stratejik ana fikrin tespiti ve gerektiğinde yeniden gözden geçirilmesi hususunda görüş bildirmek ve mevzuatta verilen görevleri yapmaktır. Cumhurbaşkanını yardımcısının çağrısı ile yılda en az bir kere toplanır. Karar alınırken oylar eşit çıktığında başkanın olduğu tarafın kararı kabul edilir. Alınan karar gizlidir, yalnızca Yüksek Askerî Şura’ nın izin verdiği konuları Milli Savunma Bakanı yayınlar. Genelkurmay Başkanlığı ve kuvvet komutanlıkları yeni kurulan Millî Savunma Bakanlığına bağlandı” (<http://www.resmigazete.gov.tr/>, 2018)

4.2 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile Parlamenter Sistem ve Başkanlık Sisteminin Karşılaştırılması

Çalışmanın bu kısmında kuvvetlerin ayrılığına dayanan, cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile parlamenter sistemin ve başkanlık sisteminin karşılaştırılması yapılacaktır. Üç sistemde demokratik sistem olmasına karşın, birbirinden farklı özelliklere sahiptirler.

4.2.1 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi İle Parlamenter ve Başkanlık Sisteminin Karşılaştırılması

Bu başlık altında ülkemizde uzun yıllardır hükümet sistemi olarak kullanılan kuvvetlerin yumuşak ayrılığına dayanan parlamenter sistem ile, 16 Nisan 2017 itibari ile ülkemizde parlamenter sistemin yerine hükümet sistemi olarak kabul edilen kuvvetlerin sert ayrılığına dayanan cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin karşılaştırılması yapıp aktarılmaya çalışılacaktır.

“Parlamenteer sistem yapısı gereği koalisyona en elverişli sistemdir. Ülke barajı olsun ya da olmasın hükümetin kurulup parlamentonun oluşması sıkıntılı olabilmektedir. Örnek verecek olursa Türkiye’de D’hont sistemi ve % 10 barajı uygulanmakta iken Avrupa’da bu baraj % 1-3 civarındadır. Bu barajın yüksek olmasının temel amacı aslında siyasi istikrarı yakalamaktır. Fakat bu baraja rağmen 94 yıllık Cumhuriyetin neredeyse 60 yılı koalisyonlu hükümetler dönemi olmuştur. Baraj Avrupa’daki gibi % 3 civarı olsa, koalisyonsuz bir Türkiye düşünölemeyecekti, Oysaki Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütmede yalnızca Cumhurbaşkanı olacaktır. Halk tarafından doğrudan yetkili bir Cumhurbaşkanı seçildiği ve dolayısıyla Başbakanlık makamı olmadığı için koalisyonlu bir hükümet sorunu olmayacaktır” (Tan, 2017, s. 79-80)

“Parlamenteer sistem çift başlı bir sistemdir. Yani yürütmede hem cumhurbaşkanı hem de başbakan olduğu için krizlere meyillidir. Özellikle siyasi ideolojileri birbirinden tamamen farklı bir Cumhurbaşkanı ve Başbakan olduğunda bir atama kararı bile yapılamamakta ve genelde vekâleten atamalar yapılmaktadır, oysaki Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı atamaları doğrudan yapmakta böylece seri ve esnek kararlar alınmaktadır” (Bingöl, 2017, s. 79).

“Parlamenteer sistemde Başbakan’ın önderliğinde olan yani milletin seçtiği temsilcilerin atandığı bir hükümet vardır. Hükümet, Meclis’in içinden çıkmakta ve bu nedenden dolayı hükümet Meclis’e karşı sorumlu olmaktadır, Oysaki Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde ise direk millet tarafından seçilen Cumhurbaşkanı millete hesap vermektedir. Bu sistemde ise denetim makamı yalnızca millettir” (Tan, 2017, s. 81).

“Parlamenteer sistemde kuvvetler ayrılığı, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine göre etkisiz ve zayıftır. Yürütme, yasamanın içinden oluşmaktadır. Dolayısıyla kuvvetlerin ayrılığının adı konulmasına rağmen uygulamada bu ayrılık uygulanmamaktadır. Buna örnek olarak TBMM’nin yani yasamanın üyesi olan Başbakan, yürütmenin de üyesidir, cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde kuvvetler ayrılığı konusunda sınırlar kesin çizgilerle bellidir. Başbakanlık makamı kaldırılmış, Cumhurbaşkanı yasama üyesi değil, yürütmenin merkezi olmuştur. Yasama üyeleri, yürütmeye atandıklarında, Yasama üyelikleri sona ermekte ve bu sayede ayrı kuvvetlere üye olmaları engellenmektedir” (Alkan, 2017, s. 100-101).

“Parlamenter sistemde hükümet kurulduktan sonra eğer güvenoyu alamazsa düşürülmekte ve hatta seçimlerin yenilenmesine kadar gidilecek siyasi sorunlar meydana gelebilmektedir, Cumhurbaşkanlığı sisteminde ise kabineyi Cumhurbaşkanı kurar. Hükümet seri ve doğrudan kurulur. Güvenoyu alma gibi bir zorunluluk yoktur” (Bingöl, 2017, s. 80).

“Parlamenter sistemde seçimlerin yenilenmesine sık sık gündeme gelebilir, bu durumda hem ekonomik hem siyasi istikrarsızlıklara neden olur, Cumhurbaşkanlığı sisteminde ise Cumhurbaşkanı ile parlamento seçimi aynı vakitte olmaktadır. Bu da hem siyasi hem de ekonomik istikrar demektir” (Bayraktar, 2017, s. 210).

“Denge denetim mekanizması parlamenter sistemde zayıf ve iyi belirlenmemişken, Cumhurbaşkanlığı sisteminde ise Meclis, Cumhurbaşkanı denetlemektedir” (Bingöl, 2017, s. 80).

“Parlamenter sistemde cumhurbaşkanı göreviyle ilgili sorumsuzdur. Tek başına yaptığı faaliyetlerden sorumlu olmayıp karşı imza ile yaptığı faaliyetlerden alakalı bakan ve başbakan sorumludur oysaki Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde ise Cumhurbaşkanı tek başına yaptığı, onayladığı karar ve yetkilerden sorumlu olacaktır” (Bayraktar, 2017, s. 211).

“Parlamenter sisteminde Cumhurbaşkanı görevleriyle ilgili yaptığı faaliyetlerden dolayı yasama ve yargı organları tarafından herhangi bir denetime tabi tutulmamaktadır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde ise Cumhurbaşkanı Meclis tarafından yaptığı tüm işlemlerden dolayı denetlenebilecektir” (Alkan, 2017, s. 102).

“Parlamenter sistemde Cumhurbaşkanı vatana ihanet dışında imzaladığı kararlar ve emirlerden dolayı yargılanamamaktadır. Fakat Cumhurbaşkanlığı sisteminde görevi ile alakalı tüm konularda yargılanabilir” (Tan, 2017, s. 81).

“Parlamenter sistemde Cumhurbaşkanı'nın cezai sorumluluğu yokken, cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı'nın cezai sorumluluğu vardır” (Bingöl, 2017, s. 81).

“Parlamenter sistemde yasamanın, yürütmeyi denetim aracı olarak kullanılmaya çalışılan gensoru uygulaması, cumhurbaşkanlık hükümet sisteminde kaldırılmıştır.

Yapılan araştırmalara göre Cumhuriyet tarihi boyunca TBMM'ye verilen 484 gensorunun sadece 4 tanesinden netice alınabilmiştir” (Bingöl, 2017, s. 81).

4.2.2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile Başkanlık Sisteminin Karşılaştırılması

Mevcut hükümet sisteminin başkanlık sistemiyle değiştirilmesi noktasındaki düşünce ve beklentiler doğrultusunda hazırlanan ve kabul edilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin, başkanlık sisteminden ayrılan ve ÷lkemize has özellikleri içeren düzenlemeler olduğu gör÷lmektedir. Bu yüzdendir ki yeni sisteme tam olarak ABD'de uygulanan başkanlık sistemi diyebilmemiz mümkün gör÷lmemektedir. Bu bağlamda iki sistem arasında yasama ve yürütme bağlamında karşılaştırılması ve farklı yanlarının ortaya konulması bu konunun tespiti noktasında önemlidir.

Yasama ve yürütme erklerinin birbirlerinin varlıklarına son verebilmeleri; “Kuvvetler ayrımının sert bir şekilde uygulandığı ABD tipi başkanlık sisteminde yasama erki yürütmeyi, yürütme erki de yasamayı görevden alamamakta ve seçimlerin yenilenmesi noktasında, karar alıp her iki erkin seçiminin yenilenmesini sağlayamamaktadır. Meşruyetini direk halktan alan, sorumluluk noktasında birbirlerine hesap verebilmesi mümkün değildir. Oysaki yeni sistemde yasama ve yürütme erklerinden herhangi birisi, seçimlerin yenilenmesi kararını alabilmektedir. Erklerden birinin bu kararı alması durumunda, kendisinin de seçimlerinin yenilenmesi kararını almış olacaktır. Bu düzenleme, başkanlık sisteminden ayıran önemli özelliklerden biri olarak göze çarpmaktadır” (Yıldırım, 2017).

Başkanların ve üst düzey kamu yöneticilerinin atanma usulü; “Başkanlık sisteminde yürütmenin başındaki başkan vereceği hizmetlerdeki kararların etkinliğini artırmak adına bir yürütme organına sahiptir. Bu organın en önemli elemanları bakanlardır. Başkanlık sisteminde de başkan, istediği kişileri bakan olarak atamakta ve bunun yanında üst düzey kamu görevlilerini de atayabilmektedir. Fakat bunları atarken, bu atamaların gerçekleşmesi için senatonun da bu isimlere onay vermesi gerekmektedir. ABD örneğinde bu duruma benzer birçok örnek yaşanmış ve başkanın istediği bir bakan veya üst düzey kamu yöneticisi senatodan onay almadığı için atanamamakta veya senato bu atamayı geciktirebilmektedir” (Beceren & Kalağan, 2007, s. 163-181).

Oysaki cumhurbaşkanlığı sisteminde, “bakanlar ve üst düzey kamu yöneticileri, doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanabilmekte ve meclisin onayı gerekmemektedir. Bütün ülkeler hükümet sistemlerini belirlerken, geçmişteki uygulamaları ve deneyimleri dikkate alarak belirlemesi gerekmektedir. Türkiye bu bağlamda bürokratik oligarşinin olumsuzluklarından çok etkilenmiştir. Bu değişim ile birlikte yürütme organıyla görevine, başlayıp yürütme organıyla görevine son verilecek olan üst düzey bürokratların hizmet üretme noktasında bir mazeretleri olamayacaktır. Bu farkta İki sistem arasında göze çarpan ayrımlardandır” (Eren Veysel & Akıncı, 2018, s. 61-62)

Başkan /Cumhurbaşkanı yardımcılarının seçimi ve atanması; “İki sistemin karşılaştırılması noktasında önemli farklardan birini de yardımcılarının seçimi ve atanması noktasındadır. Başkanlık sisteminde başkan yardımcılarının seçimleri, başkanlık seçimleriyle birlikte yapılmaktadır. Dolayısıyla, başkanın yerine vekalet edecek olan başkan yardımcısının da seçim yoluyla gelip direk meşruiyetini başkan gibi direk halktan alması çok önemlidir. Cumhurbaşkanlığı hükümet modelinde ise, yardımcılar millet tarafından direk seçilen cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadırlar. Cumhurbaşkanına karşı sorumlu olan yardımcılar, Cumhurbaşkanının hastalık, yurtdışı ziyareti ve ölüm gibi nedenlerle görevinin başında bulunmadığı durumlarda Cumhurbaşkanına vekâlet etmektedirler. Yeni sistemin temel amaçlarından biri parlamenter sistemin en kötü özelliği olan yürütmedeki çift başlılıktan kurtarmaktır. Cumhurbaşkanı yardımcılarının seçimle gelip ikisinin de halkın gücüyle olması ihtimali çift başlılık yaratır düşüncesi ve sistemin tıkanmaması yönüyle Yardımcılar direk Başkan tarafından atanmaktadır” (Hanic, 2017, s. 94-95).

Başkanın/Cumhurbaşkanınının Cezai Sorumluluğu; “ Kuvvetler ayrılığının sert bir şekilde uygulandığı başkanlık sisteminde erklerin birbirlerinin hukuki varlığına son verme imkânları yoktur. Milletten aldıkları meşruiyet sayesinde, temel erklerin birbirlerine karşı sorumlulukları bulunmamaktadır. Başkanın millet tarafından seçilmesiyle siyaseten sorumlu olduğu kadar, yürütme yetkisine istinaden yapmış olduğu iş ve işlemler içinde cezai sorumluluğu bulunmamaktadır. Başkanın cezai sorumluluğunun belirebilmesi için temsilciler meclisinin 1/3 teklifi ve senato üyelerinin 2/3 oyu ile sonuçlandırılması gerekmektedir. Kabul edilen sistemde ise, cumhurbaşkanı bir suç işlediği iddiasıyla TBMM üye tam sayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılabilir. İlgili komisyonlardan geçtikten sonra genel

kurula gelen cumhurbaşkanının yüce divanda yargılanması, TBMM üye tam sayısının 2/3 oyu ile gerçekleşmektedir. Bu nedenle, cumhurbaşkanının cezai sorumluluğu tespiti noktasında başkanlık sisteminde, cumhurbaşkanlığı sisteminde göre daha az bir üye sayı öngörülmektedir. Fakat mevcut parlamenter sistemde cumhurbaşkanının vatana ihanetin dışında cezai sorumluluğunun bulunmadığı göz önüne alındığında yeni sistemde cumhurbaşkanlığının cezai sorumluluğunun düzenlenmesi oldukça önemlidir” (Hanic, 2017, s. 95).

Uluslararası antlaşmaların kabulü ve onaylanması; “ABD’ de başkanın dış politika ve uluslararası antlaşmalar yapma noktasından yetkisi bulunmaktadır, fakat bu antlaşmaların senatonun 2/3 çoğunluğu tarafından da onaylanması gerekmektedir. Senatonun bu çoğunluğu sağlaması, uygulanan parti yapısı da göz önüne alındığında sürekli mümkün olmayabilmektedir. Yasamanın bu konulardaki görüşü, başkanın atacağı adımların sınırını belirlemesi yönünden de oldukça etkilidir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde ise, dış politika ve uluslararası antlaşmalar yapılırken, ABD’ deki başkana göre çok daha belirleyici bir yönü bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı bazı antlaşmaları direk kendi şahsının kararıyla imzalayıp kabul edebilirken, bazıları için ise TBMM’ de toplantıya katılanların üye salt çoğunluğuna ihtiyaç duymaktadır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde, başkanlık sistemine göre yasama organı yürütme başı tarafından daha kolay ikna edilebilmektedir” (Eren Veysel & Akıncı, 2018, s. 63-64)

Bütçenin kabulü ve onaylanması; “Bütçe hükümet sistemi her ne olursa olsun yürütme açısından son derece önemlidir. Nedeni şudur ki yapılacak bütün faaliyetlerinin kaynağı bütçeden karşılanmaktadır. Yasama-yürütme ilişkileri açısından son derece etkili bir denge ve denetleme aracıdır. Başkanlık sisteminde, bütçe yetkisi kongrede olup, kongrenin bütçeyi kabul etmesiyle yürütme erki vergi toplayabilmekte ve harcama yapabilmektedir” (Fendoğulu, 2012, s. 43).

“Bütçe yetkisinin yasamada olması, başkanlık sisteminde başkanın, kongre ile zaruri ilişkiler doğurmasını sağlamaktadır. Güçlü yetkilerle donatılmış olan başkan, bütçenin kongreden geçmemesiyle birlikte minimal konularda bile yetersiz kalmakta ve aciz duruma düşebilmektedir. ABD’de yakın tarihinde, Başkan Obama döneminde, bütçenin kongre tarafından onaylanmaması ile karşı karşıya kalmış ve son anda

sağlanan bir uzlaşa ile devletin kurumlarına kilit vurmaktan kurtarılmış. Yasama, bütçe gibi önemli bir aracı elinde tutarak yürütme karşısında çok önemli bir koz ve uzlaşa aracını elinde bulundurmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde; bütçe hazırlama ve yasamaya sunma işi cumhurbaşkanı tarafından yapılır. Bütçenin meclis tarafından, yeni mali yıla yetişememesi durumunda, yeni bütçe kabul edilinceye kadar, bir önceki yılın bütçesi değerlendirilerek artırılarak kullanılması öngörülmüştür. Bu yasama ile yürütme arasında son derece etkin bir denge ve denetleme aracı olan bütçenin sistemi tıkamaması adına önemli bir değişim ve başkanlık sisteminden ayıran önemli bir farktır” (Duran & Miş, 2017, s. 23).

4.3.Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile Birlikte Yasama, Yürütme ve Yargı

Alanındaki Değişimler.

Bu başlık altında ülkemizde yeni kabul edilen sistem olan Cumhurbaşkanlık hükümet sistemi ve bu sistemin getirdiği 18 maddelik değişimin kuvvetler ayrılığının üç kolu olan Yasama, Yargı ve Yürütme ile olan maddelerini üç ayrı başlık altında yazacağız.

4.3.1.Yasama İle İlgili Olan Değişimler

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yasama da bir dizi değişiklik meydana gelmiştir. Sistematiği olması bakımında bu değişiklikler aşağıda belirtilmiştir (Karatepe, 2017, s. 74)

“550 olan Milletvekili sayısı 600 e çıkarılmakta ve milletvekili seçilme yaşı 25 den 18 e indirilmiştir.

TBMM seçimleri 5 yılda bir ve Cumhurbaşkanı seçimi ile aynı günde yapılmaktadır.

Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakan olarak atanan milletvekillerinin milletvekillikleri sona ermektedir.

Seçimlerin yenilenmesi yöntemi değiştirilmiştir.

TBMM'nin görev ve yetkileri yeniden düzenlenmektedir.

Kanun tasarısı kaldırılmakta ve kanun teklif etme yetkisi sadece milletvekillerine tanınmaktadır.

Cumhurbaşkanınca bir daha görüşülmek üzere TBMM' ye geri gönderilen kanunların kabul edilmesinde üye tamsayısının salt çoğunluğu(301 vekil) aranmaktadır.

Gensoru ve Sözlü Soru, TBMM'nin bilgi edinme ve denetim yolları arasından çıkarılmaktadır”.

4.3.2. Yargı İle İlgili Olan Değişimler

Cumhurbaşkanı hükümet sistemi ile birlikte yargı ilgili birçok değişim ve düzenleme yapılmıştır bunlar (İpek H. , 2017, s. 237)

“Anayasanın yargı yetkisini düzenleyen maddesine ‘tarafsızlık’ ifadesi eklenmektedir.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun ismindeki Yüksek ifadesi çıkmakta ve kurulun ismi Hâkimler ve Savcılar Kurulu olmaktadır.

Kurulun üye sayısının 22 asıl 12 yedek üye iken üye sayısının 13'e indirilmesi ve yedek üyeliğin kaldırılması öngörülmektedir.

HSYK üyelerinin 7 tanesinin TBMM, tarafından (3 üyenin yargıtay,1 üyenin daniştay, 3 üyenin de öğretim görevlileri ve avukat arasından), 4 tanesinin Cumhurbaşkanı tarafından(1 üyenin idari,3 üyenin adli yargı hâkim ve savcılar arasından) seçilmesine karar verilip Adalet Bakanı yine kurulun üyesi ve başkanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı'nın tabi üyelik sıfatı devam etmektedir.

Askeri Yargıya ilişkin değişikliklerde, Askeri Mahkemeler, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kaldırılmakta ve disiplin mahkemeleri dışında, savaş hali hariç askeri mahkeme kurulamayacağı öngörülmektedir.

Anayasa Mahkemesinin üye sayısı 17'den, 15'e indirilmektedir”.

4.3.3. Yürütme İle İlgili Değişiklikler

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile yürütmede de bir dizi değişiklik yapılmıştır Bunlar; (İpek H. , 2017, s. 239-240)

“Mevcut durumda Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna ait olan yürütme yetkisinin yalnızca Cumhurbaşkanı’na verilmesi ve Anayasa ‘da yer alan Başbakanlığa dair hükümler çıkarılacaktır.

Cumhurbaşkanı seçilen kişinin partisi ile ilişkisi devam edecektir.

Son yapılan seçimlerde mevcut sistemde tek başına en az %10 oy alan partilen cumhurbaşkanı adayı gösterebilirken, düzenleme ile en az %5 oy almış partiler ve en az yüz bin seçmenin Cumhurbaşkanlığına aday gösterilebilecektir.

Cumhurbaşkanı’na yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarma yetkisi verilmiştir (Anayasa’da yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile siyasi haklar ve ödevler Kararname ile düzenlenemeyecektir.

Anayasa’da kanunla düzenlenen konularda Cumhurbaşkanı kararname çıkaramayacak.

Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde kanunlarda yer alan hükümler uygulanacaktır.

Cumhurbaşkanına, Başbakanlık makamının kaldırılmasıyla yerine getirilen Cumhurbaşkanı Yardımcılarını, Bakanları ve üst kademe kamu görevlilerini atamaya ve görevlerine son verme yetkisi verilmektedir.

Cumhurbaşkanına vekâlet etme yetkisi, TBMM Başkanı’ndan alınıp, Cumhurbaşkanı Yardımcısı’na verilmektedir.

Bütçenin Cumhurbaşkanı tarafından teklif edilmesi ve bütçenin süresi içinde yürürlüğe girmemesi halinde geçici bütçe kanununun da çıkarılamaması durumunda bir önceki yılın bütçesinin yeniden değerlendirilmesine göre artırılarak uygulanacaktır

Milli Güvenlik Kuruluna ilişkin olarak Jandarma Genel Komutanı, Milli Güvenlik Kurulu üyeleri arasından çıkarılmaktadır.

Sıkıyönetim uygulaması Anayasa’dan çıkarılmaktadır.

OHAL ilan etme yetkisi Cumhurbaşkanına verilmektedir.

Cumhurbaşkanınca çıkarılacak OHAL kararnamelerinin üç ay içerisinde TBMM’de görüşölüp karara bağlanacaktır.

Mevcut Anayasa’da yer alan Cumhurbaşkanı’nın tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askeri Şura kararları yargı denetimi dışındadır hükmü kaldırılmıştır”

4.4. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Giden Yolda 18 Maddelik Anayasa Değişikliğinin Değerlendirilmesi

Bu kısımda kabul edilen yeni hükümet sistemi olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte Anayasamızda yapılan değişikliklerle kabul edilen 18 maddenin ülkemiz açısından siyasi, hukuki ve demokrasi bağlamında etkilerinin ve imkanlarının neler olabileceği tartışılmıştır.

4.4.1. Siyasi Yönden İncelenmesi

18 maddelik değişim ile yeni hükümet sisteminin kabul edilmesinin gerek siyasetçiler, gerek siyaset bilimciler tarafından dile getirilmesinden de anlaşılacağı gibi değişiklik genel anlamda siyasal süreçleri değiştirecektir. Uzun yıllardan siyasal sistem olarak kullanılan parlamenter sistemin yerine gelecek olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, yasama, yürütme ve yargı süreçlerini, seçimleri, siyasi partileri, siyaset ile ilgili birçok uygulamayı ve alışkanlıkları değiştirecektir. Bu başlık altında sistem değişikliğinin siyasi etkileri birkaç başlık altında incelenecektir.

4.4.1.1. Seçim Sürecine Olan Etkileri

4.maddedeki değişime göre; *“TBMM ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri 5 yılda bir aynı günde yapılacaktır. İlk turda Cumhurbaşkanlığı seçiminde çoğunluk sağlanamazsa, ikinci tura gidilecektir”* (Yazıcı H. , 2017, s. 162).

“Cumhurbaşkanı seçimleri ile meclis seçimlerinin aynı gün yapılması ile birlikte millet iradesinin hem meclis’e hem de yürütmeye eş vakitli yansması ve olabildiğince uyumlu ve olumlu yansması beklenmektedir” (Fendioğlu, 2017, s. 95).

“Yasama ve yürütmenin seçimlerinin bir arada yapılmasıyla birlikte, seçilen cumhurbaşkanı ile milletvekillerinin, cumhurbaşkanı partili ise aynı partiden olması, partili değil ise görüşüne yakın milletvekillerinin halk tarafından seçilmesi sağlanmaya çalışılacaktır. Çünkü kanunsuz, yürütme olmaz, kanun da meclis tarafından yapılmaktadır, bu yüz den iki kuvvetin başka anlayışta olmasının çıkaracağı olumsuz sonuçlardan kurtulması için seçimlerin aynı gün olması yasama ile yürütmenin arasındaki ilişki bakımından olumlu sonuçlar doğuracaktır” (Gül A. , 2017).

“Seçimlerin aynı gün yapılması, ülkemizde bir seçim yapılmasının maliyetleri, psikolojik etkileri, ülke gündemini etkilemesi ve çıkabilecek taşkınlıklar düşünüldüğünde de tek seçime indirilmesi seçim süreçlerine olumlu yansiyacaktır” (İyimaya, 2017, s. 74).

Başkanlık sisteminden önce, Parlamenter sistemle, “Türkiye’de dört yılda bir genel, beş yılda bir yerel ve ara ara meslek, oda ve sivil toplum örgütü seçimleri yapılmaktaydı. Göreli olsa da bu kadar sık ve çeşitli seçim olması, seçmenlerde kolektif bıkkınlık yaratmakta; “seçmenin seçim yorgunu olmasına sebep olmaktaydı” (Kurtbaş, 2015: 105). Bu konuda Kurtbaş tarafından yapılan bir başka alan araştırması, ayrıca, “özellikle seçim dönemlerinde artmak kaydıyla farklı sülaleler, etnisiteler, mezhepler ve siyasal görüşler arasında siyasal açıdan açık ve örtük gerilimler yaşanmakta” (Kurtbaş, 2013: 563) ve “seçmenler ‘seçim yorgunu’ hale gelmektedir. Nitekim, sözü edilen araştırma bulgularından birine göre, her dört yılda bir genel, beş yılda bir yerel ve ara ara yapılan çeşitli oda, meslek, sivil toplum örgütü, dernek ve vakıf seçimlerinde küçük sosyal farklılıklar ve benzerlikler abartılarak iç-grup, dışgrup dikotomisine de dönüştürülebilmektedir. Bu süreçte siyaset ve siyasetçiler, kısa aralıklarla yapılan seçimlerde dışgrubu, iç grup için potansiyel tehlike, varoluş sorunu, rakip, düzen bozucu faktör olarak işaret edebilmektedir. Böylece bazı kültürel ve kolektif gruplar, belli ideolojilerin angajmanına kolayca girebilmiş ve belli ideolojik fraksiyonların temsilcisi ve taşıyıcısına dönüşmüştür. Yani sık yapılan seçimlerle, siyasetçiler ve siyasetin kendisi etnosantrizm üreten, yeniden-üreten siyasal mekanizmalar olarak siyasal ve sosyal yapıyı derinden etkilemekte ve seçmeni rahatsız etmektedir” (Kurtbaş, 2015: 106).

“Halkın gündemini sürekli seçimlerle meşgul edilmemesi adına ve milletvekili seçimlerinin 5 yıla çıkarılmasıyla birlikte istikrar daha sürekli hale getirilecek ve yapılan plan ve programın daha uzun vadede yapılması sağlanacaktır” (Kuzu, 2017, s. 122).

“Yürütme ile yasama seçimlerinin aynı günde yapılması, Cumhurbaşkanı adayının partisi aracılığıyla, yasamadan da güç almasını sağlayacak bir değişimdir. Yasama ve yürütme seçimini farklı günlerde yapan ülkelerde ister istemez bloklama mevcut. Seçimlerin aynı gün olması, yürütme karşısında yasama bloğu oluşturulması, yürütmeyi kaybettiğimiz yasadaki güçlü olalım anlayışına da müsaade etmemesi beklenmektedir” (Gül A. , 2017, s. 133).

11.Maddedeki değişime göre (Yazıcı H. , 2017, s. 164) “TBMM, üye tam sayısının 5'te 3 çoğunluğu ile seçimlerin yenilenmesine karar verilebilecek. TBMM genel seçimi ile cumhurbaşkanı seçimi birlikte yapılacak. Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde TBMM genel seçimi ile cumhurbaşkanı seçimi birlikte gerçekleştirilecek”

Cumhurbaşkanı veya TBMM yani yürütme ya da yasama organlarından hangisi seçimlerin yenilenmesine karar verirse versin hem yasama hem de yürütmenin görevi son bulup seçimler yenilenecektir. Bu durumu ne milletvekilleri ne de yürütme organının başındaki cumhurbaşkanı görevinin son bulmasını istemeyeceği ve yapılacak tekrar bir seçimle kendini de riske atmak istemeyeceği için yasama ve yürütme arasındaki uyum önceki anayasaya göre çok daha iyi olacağı düşünülmektedir (Benli, 2017, s. 587).

“Bu maddeye yapılan itirazlar genelde, Cumhurbaşkanının meclisi feshetme hakkının olması yönündedir, oysaki durum tam tersine yasama ile yürütme arasında ‘check balance ‘sistemi olarak görmek gerekir. Çünkü bu yetki karşılıklı verilmiştir ve seçimler karşılıklı yenilenecektir. Kuvvetler arası dengeyi sağlamak ve meclisin de başkanı denetlemesi açısından olumlu ve önemli bir değişimdir” (Tosun R. , 2017, s. 574).

“Seçiminin 2. yılında, seçimlerin yenilenmesine karar vermesi durumunda Cumhurbaşkanı tekrardan aday olup 3. dönemde de görevine devam edebilecektir,

muhalefet kesiminin en büyük itirazı bu durumadır Oysaki Cumhurbaşkanı eğer 3. yılında da yine aday olup halk tarafından, seçilip göreve layık görülüyorsa, o lidere karşı şapka çıkarmak gerekir. Buda aslında maddeye itiraz değil de halkın tercihlerine itiraz gibi görünmektedir” (Kuzu, 2017, s. 118).

7.Maddedeki değişime göre: *“Cumhurbaşkanı seçilenin varsa partisi ile ilişiği kesilir” hükmü Anayasa'dan çıkartılıyor. Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim yapmış, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip, Türk vatandaşları arasından, doğrudan halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir. Cumhurbaşkanlığına, siyasi parti grupları, en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler ile en az yüz bin seçmen aday gösterebilir. Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer”* (<http://www.resmigazete.gov.tr/>, 2018)

“Bu maddeye göre cumhurbaşkanlığına aday gösterme şartları kolaylaştırılmıştır; şöyle ki 3 ayrı grup aday gösterebilecektir bunlar, siyasi parti grupları, en son yapılan genel seçimde geçerli oyların tek başına veya birlikte en az %5 ini almış parti grupları ve en az 100 bin seçmenin isteğiyle aday gösterilebilecektir. Bu da demokratik yönden yüzde on barajına takılan partilerinde, Cumhurbaşkanlığı sisteminde aday gösterebilmesini ve halkın kendi isteğiyle partisiz birinin de aday gösterilmesi seçimlere olumlu yönde yansıtacak ve demokratikleşme adına da büyük bir adım olmuş olacaktır” (Bağlı, 2017, s. 399).

Maddenin diğer kısmı olan partili cumhurbaşkanı kısmına bakacak olursak;

“Partili Cumhurbaşkanı demek, bir siyasi partinin başkanı veya üyesi olan bir cumhurbaşkanı demektir. Parti ile ilişkisinin kesilmesi adına aslında küresel bir veri zaten olmamaktadır. Kendi anayasalarımıza bakıldığında 1921 ve 1924 anayasalarında böyle bir hüküm olmayıp, yalnızca 1961(madde 95) ve 1982 anayasasında (madde 101) vardır. 1924 Anayasasında Atatürk ve İnönü hem Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Başkanı olup hem de Cumhurbaşkanı olmuş, partileriyle ilişkilerini kesmemişlerdir” (Efendioğlu, 2017, s. 95-96).

“Başkanlık sisteminin en iyi işlediği ülke olarak gösterilen ABD’de, Örneğin Obama, Demokratik Parti’nin adayı olarak seçime girmiş ve seçildikten sonra partisinden istifa etmemiştir. Son başkanı olarak seçilen, Trump’da Cumhuriyetçi partinin adayydı ve partisinden istifa etmemiştir. Yani bu sistemin en iyi işlediği ülkedeki başkanlarda partilidir. Ülkemize baktığımız da Mesela Özal ve Demirel yasa gereği seçilince partilerinden istifa ettiler, fakat partileriyle ilişkisi kesildiğini ve bağımsız olduklarını düşünmek yalnızca bir yanılma olur. Aslında bu değişim ile birlikte siyasetteki ikiyüzlükte ortadan kalkmış olacağı düşünülmektedir” (Alkan, 2017, s. 102).

Bu değişim aslında cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, aday olabilmeyi kolaylaştırmış ve bu durum hem demokratik açıdan hem de seçim süreçleri açısından olumlu bir değişim olarak görülmektedir. Cumhurbaşkanının artık partili olacak olması da hem cumhurbaşkanını kendini sorumlu hissetmesi adına hem de kontrol altında tutulması bakımında olumlu bir değişim olduğu düşünülmektedir.

4.4.1.2. Yasama Sürecine Olan Etkileri

Bütün hükümet sistemlerinde yasama organı seçimle iş başına gelmektedir. Ülkemizde yasama organının parlamenter sistemde hem ‘iki meclisli’, hem de ‘ tek meclisli’ olarak yasama faaliyetlerini uyguladığı dönemler olmuştur. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin yasama ile ilgili olan maddeleri ve bu maddelerin olası etkileri şunlar olabilir.

2.Maddedeki değişime göre; “*Milletvekili sayısının 550’den 600’e çıkarılmasına karar verildi*” (<http://www.resmigazete.gov.tr/>, 2018)

“Ülkemiz geçmiş tarihine bir inceleme yapıldığında 1924 seçimlerinde 13 milyon nüfuslu ülkemizde o dönemdeki milletvekili sayısı 330 civarıyken, 40 bin kişiye 1 vekil düşmekteydi, Eğer bu dönemi yani Mustafa Kemal Atatürk dönemini örnek almak gerekirse bugün 2 bine yakın milletvekilimiz olmalıydı. Günümüze doğru gelindiğinde ilk çok partili seçime girildiği dönem olan 1950 seçimlerinde nüfus 21 milyonken, Milletvekili sayısı 487 yani ortalama 43 bin kişiye 1 vekil düşmektedir. Buna göre hesap edilirse günümüzde 1860 civarı vekil olmalıydı, Yetmişli yıllara gelindiğinde 35 milyon civarında nüfusumuz varken, milletvekili sayısı 450, 77 bin

kişiyeye bir vekil düşmektedir. Bu hesaba göre de bin civarında vekil olmalıydı. Görüldüğü üzere sayının 650 ye çıkarılması hem ülke geçmişine hem de kişi sayısına göre bakıldığında 650 bile az kalacaktır. Yani yasamanın mimarları olan milletvekili sayısının artmasının hiçbir dezavantajı bulunmamaktadır” (Tosun R. , 2017, s. 570).

“Dış ülkelerden birkaç örnek ile ülkemizi karşılaştırıldığında İngiltere’ nin nüfusu 62 milyon, 646 milletvekili, 735 Lord olmak üzere 1381 parlamenter vardır 44 bin kişiyeye bir vekil düşmekte atamayla geldikleri için Lordlar hesaba katılmazsa bile 96 bin kişiyeye 1 vekil düşmektedir. Bu hesaba göre Türkiye’ de 830 civarı vekil olmalı, 9 buçuk milyon civarı nüfusu olan İsveç’ te 349 milletvekili yani 27 bin kişiyeye 1 vekil düşmekte, bu ülke örnek alınsa 80 milyonluk Türkiye’de üç bine yakın vekil olmalıydı, 11 milyonluk Yunanistan’ın 300 milletvekili yani 36 bin kişiyeye 1 vekil bu ülke örnek alınsa 2 bin 200 civarı vekil olması gerekirdi. O yüzden bu değişiklik hem yasama hem de halk ile vekil arasındaki bağların güçlenmesi açısından olumlu bir değişimdir” (Akçay, 2017, s. 441-442).

Yasamada sayının artması, hem yasamanın işlevi açısından, hem de halkın isteklerine daha hızlı cevap verilebilirliği bakımından bu madde yasama açısından olumlu bir değişim olacaktır. (İpek H. , 2017, s. 236).

3.Maddedeki değişime göre: *“Milletvekili yaşının 25’ten 18’e indirilmesi ve yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmış olmak şartının askerlik ile ilişkisi olmamak olarak değiştirilmiştir”*

“Günümüzde birçok Avrupa ülkesinde seçilme yaşı 18’dir. Örnek vermek gerekirse, Almanya, Danimarka, Hollanda, Norveç, Avusturya, Hollanda, Portekiz, İspanya gibi ülkelerde milletvekili seçilme yaşı 18 olarak kabul edilmektedir” (Fendioğlu, 2017, s. 94).

“Ülkemizde 18-25 yaş arasında bulunan 10 milyona yakın seçmen vardır. Seçme yeterliliğine sahip her bireyin seçilme hakkı da olmuş olacaktır. Bu durum ile birlikte gençlere siyasette yer açılacak, ülkeye gelecekte başkanlık edecek liderlerin yetişmesinde de olumlu etkisi olmuş olacaktır” (Kuzu, 2017, s. 121).

“Yasamaya girme yaşının 18’e indirilmesi ile birlikte, genç nüfus potansiyeli yüksek olan ülkemizde, bu yaş aralığındaki gençlerin eğitim, işsizlik vb tüm sorunları ve bunun yanında istekleri hükümet gündemine taşınması o yaş gurubu içinde olan bir milletvekilinin yasama da bulunması ile daha kolay olmuş olacak ve bu sorunlar daha kolay çözüme kavuşmuş olacaktır. Yasama adına, yasamaya dinçlik ve enerji katması yönünden de olumlu bir değişim olacaktır” (Özdağ, 2017, s. 353).

4.Maddedeki değişime göre: *“Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri beş yılda bir aynı günde yapılır. Görev süresi biten milletvekilleri yeniden seçilebilir”* (www.tbmm.gov.tr, 2017).

“Yasama da istikrarın sağlanabilirliği açısından süresi biten milletvekillerinin tekrardan aday olup seçilebilmesi önemli ve olumlu bir değişim olacaktır. Bu değişim ile birlikte görev süresince işini iyi yapan ve halkın takdirini kazanan vekiller halkın takdiri devam ettiği sürece yasamada yer almaya devam edeceklerdir” (Tan, 2017, s. 278).

“Önerilen sistemde yürütmede istikrarın sağlanması en temel amaçtır. Cumhurbaşkanı seçimleri ile Meclis seçimleri aynı gün yapılacaktır. Bu uygulamanın millet iradesinin hem Meclis’e hem de yürütmeye eş zamanlı yansması ve olabildiğince uyumlu yansması sonucunu doğurması muhtemeldir. Kanunsuz yürütme olmaz, bu yüzden meclis ve cumhurbaşkanının farklı görüşlerde olma riskinin en aza indirilmesi açısından bu değişim önemlidir” (Turan B. , 2017, s. 379).

“Başkanlık sisteminin ana vatanı olarak görülen ABD ve Yarı Başkanlık sisteminin ana vatanı olarak görülen Fransa da yasama ve yürütme arasındaki bu uyumsuzluğa sürekli rastlanılmaktadır. ABD’ de bu duruma ‘Topal Ördek’, Fransa’da ise ‘Kohabitasyon’ denilmektedir. Her iki ülkede de bu krizin yaşanmasıyla, halka hizmette aksaklıklar yaşanmış ve meclis ile yürütme arasındaki krizin çözülmesi uzun zaman almıştır” (Özkul, 2016, s. 8).

5.Maddedeki değişime göre: *“TBMM’nin görevleri ve yetkileri, kanun koymak, değiştirme ve kaldırmak, bütçe ve kesin hesap kanunları tekliflerini görüşmek ve kabul*

etmek, para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek, milletler arası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, TBMM üye tam sayısının 5' te üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilanına karar vermek, anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmek'' (<http://www.resmigazete.gov.tr/>, 2018)

“Kanun tasarısı ve kanun teklifi verme yetkisi TBMM’ ye verilmiş, Cumhurbaşkanı yalnızca bütçe kanunu teklifi sunabilmektedir. 1982 Anayasasında da kanun tasarısı sunma ve kanun teklifi verme hakkı münhasıran TBMM’de olsa da yasama süreci ağırlıklı olarak hükümet tarafından yürütülmekteydi. Kanunlaşan metinlerin % 99 u kanun tasarısı, % 1 i kanun teklifi olup, Yasalaşan kanun tekliflerinin tamamı, ya hükümet tarafından bizzat verdiği, ya da hükümetin onayladığı kanun teklifleriydi. Hükümete rağmen, kabul edilen kanun teklifi yoktur. Cumhurbaşkanlığı sistemi ve bu değişiklik ile birlikte hükümetin yasama ve milletvekilleri üzerindeki belirleyici güç olma yetkisi sona ermiş olacağı muhtemeldir” (Bozdağ, 2017, s. 28).

“Bu değişiklik ile kuvvetler ayrılığı mevcut anayasadan daha ileri boyuta getirilmiş ve yürütmenin yasama üzerindeki etkinliği azalmıştır. Parlamenter sistemde hükümet üyesi olmadan yasama görevine başlayamazken bu değişiklik ve sistem ile birlikte meclis yürümeden tamamen ayrılmakta ve yasama güçlendirilmektedir” (Tosun R. , 2017, s. 572).

10.Maddedeki değişime göre: ‘*Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Bakan olarak atanan milletvekillerinin, Milletvekillikleri sona ermektedir*’ (www.tbmm.gov.tr, 2017).

“Yeni sisteme göre dizayn edilen bu değişim ile birlikte, sert kuvvetler ayrılığı gereği bakan ve cumhurbaşkanı yardımcısı olan vekillerin, meclisteki üyelikleri son bulacaktır. Bu durum yasamanın işlevi için çok olumlu bir değişim olacaktır, bakan olma arzusu gütmeyen milletvekilleri yalnızca asli görevlerine yoğunlaşacakları için daha başarılı olacaklardır” (Akçay, 2017, s. 443).

“Anayasada bu değişiklik ile birlikte bir kişi (milletvekili, bakan vs) ‘ aynı anda’ hem yasama hem de yürütme veya yargı organına bağlı herhangi bir teşkilatta yer almayacaktır. TBMM yalnızca ‘yasama’ işlevini, Cumhurbaşkanı’nın başkanlığındaki

yürütme de sadece (hükümet etme) vazifesini yerine getirecek, bakan atanan kişi vekil ise vekilliği düşecektir” (Özdağ, 2017, s. 360).

“Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde tabii olarak kuvvetler ayrılığı ilkesi gözetilmiştir. Parlamenter sistemde ki gibi bir kişi hem vekil hem bakan olmanın getirdiği üst düzey yetkilere sahip olamayacak. Bakanlar ve Cumhurbaşkanı farklı yasama faaliyetlerine dâhil olmayacaktır”. (Özdağ, 2017, s. 362).

11.Maddedeki değıme göre: *“Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının beşte üç çoğunluğuyla seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Bu durumda Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır. Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır. Cumhurbaşkanının ikinci döneminde Meclis tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde, Cumhurbaşkanı bir defa daha aday olabilir”* (www.tbmm.gov.tr, 2017).

“Kuvvetler arasındaki dengeyi sağlama ve meclisin başkanı denetlemesi açısından çok önemli olan bu değışim, yasama ile yürütme arasındaki dengeyi sağlayacak çek balans sistemi olarak görülmektedir” (Sobacı, 2017, s. 543).

“Cumhurbaşkanına ve Meclise tanınan bu yetki, sistemin Türkiye’ye özgü niteliğinden kaynaklanmaktadır. ABD’de uygulanan Başkanlık sisteminde Kongrenin ve Başkanın karşılıklı olarak görevlerine son vermeleri ve seçimleri yenileme hakları yoktur. ABD’de Kongre ve Başkan arasında olası krizleri göze alınabilmesini mümkün kılan bir federal sistem vardır. Bu sistemde Kongre ve Başkan çatışsa, federal devlet çalışmayacak hale gelse bile, federe devletler yerel düzeyde kamu hizmetlerini sunmaya devam edecekleri için vatandaşın günlük yaşamı bu çatışmadan etkilenmeyecektir. Oysaki Türkiye gibi üniter bir devletin, yasama ve yürütme organı arasındaki çatışmayı ve devletin işlevlerinin durmasını ve bunun sonuçlarını göze alabilme ihtimali yoktur. Bu yüzden de parlamenter sistemdeki olası krizleri önlemek için Türkiye’ye özgü anayasal çözüm yolları aranmış ve akla gelen ilk yöntemde seçim olmuştur. Etkin ve istikrarlı bir yönetimi amaçlayan Cumhurbaşkanlığı hükümet

sisteminde krizleri önlemeye yönelik karşılıklı seçimlerin yenilenmesi çözümü getirilmiştir” (Uzun, 2017).

4.4.2 Türk Kamu Yönetimine Etkileri

Bu başlık altında, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile birlikte Türk kamu yönetiminde nelerin değişeceği ve Türk kamu yönetimine olan etkilerin aktarılmaya çalışılacaktır.

“Ülkemizde kamu yönetiminde önemli sorunların başında idari olarak sıkı bir merkezi hükümet sisteminin olmaması ve kamu kurumlarının performans ve faaliyetlerinin denetlenemiyor olması gelmektedir”. (Demirkaya, 2018, s. 21).

“Kamu yönetimi, demokratik sistemlerde devletin toplum adına karar alan siyasi mekanizma eliyle, belirlenen politikalarını hayata geçiren birimlere verilen isimdir. Kamu yönetimi siyasi mekanizma içinde sadece alınan kararları uygulayan bir birim olmayıp, kararların alınmasında destek olan, hatta belirli zamanlarda alınan kararların oluşturulmasını sağlayan hayati bir birimdir” (Kutlu & Kahraman, 2017, s. 3).

“Türkiye’de parlamenter sistemin özellikle koalisyon hükümetleri dönemlerine baktığımızda yürütme fonksiyonu yeterince güçlü olamamıştır. Bürokrasi ile siyasetin istikrarlı olmayışı veya bürokrasinin siyaset kurumuna karşı bazı üstünlükleri olması yürütmenin güçlü olmasını engellemiştir. Türkiye’de kabul edilen yeni sistem ile birlikte Cumhurbaşkanı’nın belli bir süre için seçilmesi ve güvenoyunun ortadan kalkması sebebiyle, güvensizlik oyu ile düşürebilen hükümetlerin yaşandığı parlamenter sisteme göre daha istikrarlı yürütme organı teşkiline olanak sağlanmış olacaktır. Böylelikle yürütme yetkisi meclise karşı sorumlu olmayan cumhurbaşkanında olacağı için daha hızlı kararların alınması ve cumhurbaşkanı yalnızca halkına karşı sorumlu olduğundan, hep iç hem de dış politikada geçmiş dönemlere göre daha güçlü bir hükümet sisteminin oluşumu sağlanmıştır” (Eryılmaz, 2007, s. 131).

“Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin kabul edilmesi ile birlikte, Cumhurbaşkanı’nın oluşturacağı kabine üyeleri milletvekillerinden oluşmayacaktır. Böylelikle, bakanların milletvekili olamaması ile yasama ve yürütme güçleri birbirinden bir nebze de olsa ayrılmış olacaktır. Bu açıdan kayırmacılığın azalmasında da katkı sunacağı düşünülmektedir” (Kutlu & Kahraman, 2017, s. 17).

“Mevcut sistemde, kamu kaynaklarının yöneten ve temel kamu politikası başlıkları açısından sorumluluk alan bakanlar, milletvekili taleplerinden bağımsız hareket etmekte zorlanmaktadırlar. Milletvekilleri ile kabine arasındaki ayrımın yapılması, milletvekilleri tarafından gelecek uygunsuz taleplerin sonlanması anlamında önemli bir maddedir. Bakanların birinciden, Cumhurbaşkanına karşı sorumlu olacakları için, milletvekilleri ve dolayısıyla popülizm baskısından bağımsız hareket edebileceklerdir. Bu sorun parlamenter sistemin sebep olduğu, koalisyon hükümetleri ve askeri müdahale dönemlerindeki siyasete karşı yapılan eleştirilerin başında gelmektedir” (Derdiman, 2013, s. 245).

“Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile birlikte, bürokrasi daha fazla işine odaklanırken, yasama organı da asli görevi olan yasa yapma işine odaklanacaktır. Bakanların milletvekili olmamaları ile birlikte seçim çevrelerine karşı sorumluluklarını sürdürebilmek adına ihtisas alanı faaliyetlerinde verimliliklerinin azalmaması ve yönetiminin ilgili alanlarının daha etkin ve hızlı faaliyetleri uygulamaya dökme adına olumlu katkı sağlaması kolaylaşmaktadır” (Demirkaya, 2018, s. 20).

Şöyle ki bu sistemde herkes kendi işine odaklanacak ve denetim mekanizmalarının da işini doğru yapmasıyla birlikte, Türk kamu yönetiminin işleyişine olumlu katkılar sunması beklenmektedir.

4.4.3. Sistem Değişikliğinin Demokratik Etkileri

Bu kısımda sistem değişikliğinin demokratik etkileri aktarılmaya çalışılacaktır. Demokratik etkileri incelenmeden önce demokrasinin tanımını yaparak anlatıma başlamak daha sağlıklı olacaktır.

Demokrasi halkın halk tarafından, halk için, hakça yönetimidir. Kavramın bu tanımı eksik ve sığ olmakla birlikte, daha çok, etimolojik kökenine gönderme yapmaktadır. Zira demokrasi terimi, halk egemenliği anlamına gelen Yunanca ‘demos’ (halk) ve ‘kratia’ (yönetim ve otorite) kelimelerinden türemiştir. Ancak terminoloji odaklı bu tanım yorum farklarını beraberinde getirdiği gibi; son derecede belirsizdir (Kurtbaş, 2016: 425). Ancak demokrasinin en genel ve yaygın tanımı halkın halk tarafından halk için adaletli ve eşit bir şekilde yönetildiği bir yönetim şeklidir

“Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin demokrasinin sürekliliği konusundaki başarısını ortaya koymadan önce demokrasi sürekliliği kavramını açıklayalım. Demokrasinin sürekliliği ve istikrarı kavramı, ülkede yürürlükte olan sistemin çok kapsamlı ve sık değişimler geçirmeksizin, kalıcılığını devam ettirmesidir. Sistemin istikrarı ve sürekliliği, sistemin kalıcılığı için en önemli faktörlerdir. Türkiye’de hükümet sistemi tartışmalarının evveliyatından beri başkanlık sistemi üzerinden yürüdüğü ve devamında cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi adıyla vücut bulduğunu göz önüne alındığında başkanlık sisteminin demokrasinin sürekliliği üzerine göstermiş olduğu performans ülkemiz açısından da önem göstermektedir. Kabul edilen hükümet sistemi her ne kadar Türkiye’ye has düzenlemeler içerse de, yürütmenin tek başlı olduğu ve milletin direk oylarıyla iş başına geldiği başkanlık sisteminin içeriğinden de beslenmektedir” (Hekimoğlu B. , 2010, s. 74).

“Parlamente sistemin ortaya çıkarmış olduğu vesayet odakları başta siyasi kurumlar olmak üzere devletin sahip olduğu bütün erkler üzerinde demokratik olmayan uygulamalar ile sistemin demokratik değerlerden uzaklaşmasına sebep olmuştur” (Akıncı B. , 2017).

Darbelerle seçilmiş hükümetler düşürülmüş, baskıcı bir anlayış ile yönetime el koyulmuş sistemin tıkanmasına ve demokrasinin işlevini kaybetmesine olanak sağlayan parlamente sistemin tüm çıkmazlarından yeni model ile birlikte kurtulmak amaçlanmıştır.

“Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle birlikte devletin üç temel erkenden, yasama ve yürütme seçimle iş başına gelmektedir. Parlamente sistem ile karşılaştığımızda, parlamente sistemde yasamadan çıkan bir yürütme söz konusu iken cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde vatandaş hem yasama hem yürütme seçiminde direk aktif rol oynadığı için demokratik katılım yönünden bu sistemin daha katılımcı olduğunu söylemek mümkündür. Bu sayede vatandaş hem yasama hem de yürütme performansını oylayabilmektedir” (Akıncı B. , 2017).

“Parlamente sistemde yasama organını seçen milletin, hükümeti seçme hakkı yoktu. Sıklıkla karşılaşılan koalisyon hükümetlerinde, seçmenlerin oy vermediği ve tercih etmediği bir parti iktidarda pay sahibi olabiliyordu. Partiler, başarısız geçen bir dönemin bütün suçu diğer partilere yüklenip halkın hesap soracağı kişiyi bilmesi

engelleniyordu. Oysaki yeni sistemle birlikte yürütme erkinin başı olan cumhurbaşkanı ve yasama doğrudan halk tarafından seçildiği için, kime oy verdiğini bilen vatandaş, başarısız geçen dönemlerin hesabını diğer seçimde seçmeyerek cezalandırıp sorabilmektedir” (Akıncı B. , 2017, s. 80-81).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi bütün bu işlevlerini demokrasiden uzaklaşarak değil, Aksine demokratik katılım ve istikrarı artırarak yapmaktadır.

“Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin demokrasinin sürekliliği konusundaki başarısını ortaya koymadan önce demokrasi sürekliliği kavramını açıklamak gerekir. Demokrasinin sürekliliği ve istikrarı kavramı, ülkede yürürlükte olan sistemin çok kapsamlı ve sık değişimler geçirmeksizin, kalıcılığını devam ettirmesidir. Sistemin istikrarı ve sürekliliği, sistemin kalıcılığı için en önemli faktörlerdir. Türkiye’de hükümet sistemi tartışmalarının evveliyatından beri başkanlık sistemi üzerinden yürüdüğü ve devamında cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi adıyla vücut bulduğunu göz önüne alındığında başkanlık sisteminin demokrasinin sürekliliği üzerine göstermiş olduğu performans ülkemiz açısından da önem göstermektedir. Kabul edilen hükümet sistemi her ne kadar Türkiye’ye has düzenlemeler içerse de, yürütmenin tek başlı olduğu ve milletin direk oylarıyla iş başına geldiği başkanlık sisteminin içeriğinden de beslenmektedir” (Hekimoğlu B. , 2010, s. 74).

“Başkanlık sistemini benimseyen ülkelerin örnek aldığı model olan ABD tipi başkanlık sistemi, uygulama noktasında, tüm ülkelerde ABD’de olduğu gibi başarılı bir şekilde tatbik imkânı bulamamıştır. Kosta Rika, Venezüella gibi birkaç örneğin dışındaki ülkelerde demokrasi vaadiyle iktidara gelen başkanların, belirli süreden sonra anti demokratik yaptırım ve uygulamalar ile iktidarlarını kişiselleştirdiği görülmektedir. Başkanlık sisteminin doğası gereği, yürütme erkinin güçlü kılınmasıyla birlikte, çeşitli denge mekanizmaları ile kontrol altına alınması öngörülmektedir. Başkanlık sisteminin uygulandığı ülkelerin çoğunda ABD’de olduğu gibi denge ve fren sisteminin tanımının yapılmamasının yanında çoğunda bağımsız bir hukuk sistemi de bulunmamaktadır. Dolayısıyla böylesi güçlü yetkilerle yürütmenin başına geçen bireyin kişisel iktidara kayma ihtimali parlamentarizme kıyasla çok daha yüksek ihtimalli olmaktadır.” (Akıncı B. , 2017).

“Ülkemizde kabul edilen ve 24 Haziran seçimleriyle birlikte uygulanmaya başlanan bu sistemin, başkanlık sisteminin uygulamada yaratmış olduğu tikanıklara ve sorunlara karşı önlemler aldığı görülmektedir. Örneğin yasama ve yürütme erklerinden herhangi birisi sistemden kaynaklı bir sıkıntı olduğunda seçim kararı alarak sorununun meşruiyetin kaynağı olan halk tarafından çözülmesini isteyebilmektedir. Bunun yanına özellikle başkanlık sisteminde görülen ve yürütmeyi içinden çıkılmaz duruma getiren bütçe krizlerinde, cumhurbaşkanı yürütmenin başı olarak bir önceki yılın bütçesini uygulama imkânı getirilmiştir. Bu sayede yasama bütçeyi yetiştirememesi, kabul edilmemesi durumunda yürütmenin eli rahatlatılmış ve olası bütçe krizleri bu yolla engellenmeye çalışılacaktır. Hükümet sistemi bu ve buna benzer önlemleriyle, parlamenter sistem ile başkanlık sistemin zaaflarının giderildiği ülkemize özel rasyonel bir sistem haline getirilmeye çalışılmıştır” (Akıncı B. , 2017, s. 12).

4.4.4. Sistem Değişikliğinin Yargı Yönünden Etkileri

“Yargı bağımsızlığı; aslında en genel ifade ile hâkimlerin’ kararlarını verirken özgür olmaları ve hiçbir dış baskı ya da tesirin altında bulunmamaları olarak ifade edilir. Yargı organının bağımsız olmasındaki temel gaye yürütme veya yasamadan gelebilecek herhangi bir etki ya da baskı girişimine karşı, hak ve hürriyetleri teminat altına almaktır. Yargı hürlüğü, ancak hâkimlerin herhangi bir tehdit veya baskıyla karşılaşmaksızın görevlerini tam bir özgürlük ve serbestlik içinde görevlerini yapabilmeleri, yargı bağımsızlığının sağlanmasının genel şartıdır. Bu sebeple yargı bağımsızlığı, yargı organının yürütme ve yasamaya bağlı olmamasını, bu kuvvetlerin yargıya emir ve talimat verememesi ve tavsiyelerde bulunamamasını ifade eder” (Özdağ, 2017, s. 359)

“Kuvvetler ayrılığı ilkesinin ilk olarak en belirgin şekilde uygulaması, 1787 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Anayasası’nın kabul edilmesiyle birlikte ‘Başkanlık sistemi’ olarak siyasi tarih sahnesine çıkmıştır. ABD’de başkanlık sisteminin uygulanmasındaki temel amaç, Avrupa mutlakiyet yönetimlerinde toplanan aşırı güç ve bu gücün kullanılmasında ortaya çıkacak zor kullanımların önüne geçmektir. Amerikan anayasasını hazırlayanlar, muhtemel sakıncaları önleyebilmek için kuvvetler ayrılığı ve federalizmi öngörmüşlerdir” (Karatepe, 2013)

“Kuvvetler ayrılığı; yasama, yargı ve yürütme organlarının birbirinden ayrılmış oldukları bir yönetim şeklidir. Her biri, birbirinden ayrı ve bağımsız güçlerdeki sorumluluk alanlarına ayrıldığı ve böylece her bir gücün bir diğeri ile güç ve sorumluluk alanları bakımından herhangi bir çatışma yaşamadıkları yönetim şeklidir” (Aydın & Durgun Sadegül, 2017, s. 30)

“Demokratik sistemlerin diğeri sistemlerden ayıran temel özelliklerden biri kuvvetler ayrılığına dayanıyor olmasıdır. Ülkemiz teoride yumuşak kuvvetler ayrılığına dayanmaktadır. Yürütmenin yasama içinden oluşturulduğu parlamenter sistemde yürütmeyi elinde bulunduran meclis çoğunluğunu doğal olarak yasamaya hâkim oluyordu. Bağımsız olması gereken yargı vesayetçiler tarafından sürekli bir tehdit organı gibi kullanılmaktaydı. Anayasa mahkemesi vesayetçilerin yani demokratik olmayan yollarla ülke yönetimini ele geçiren birey veya toplulukların temel bir organı gibi işlev görmekteydi, 367 kararı ve başörtü kararı bu duruma en yakın örneklerdendir.” (Yılmaz A. Ç., 2017, s. 375).

“Cumhurbaşkanlık sisteminde yasama ile yürütme birbirinden ayrılacaktı ve Millet, yasama ve yürütme için ayrı ayrı oy kullanacaktır. Oy kullanma yeterliliğine sahip insanların, %50’ den fazlasını alıp seçilen cumhurbaşkanı, hükümeti kurma gücüne ve hakkına da sahip olmuş olacaktır. Böylelikle seçim sonrası yaşanan hükümet kurma krizleri tarihe kavuşacaktır” (Topçu, 2017, s. 376).

“Kuvvetler ayrılığı ilkesinin gereği, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi önemli bir özelliğe sahiptir. Hiçbir kişi veya makam aynı anda hem yasamada hem de yürütmede görevde bulunamayacaktır. Cumhurbaşkanının direk ilk elden atayacağı, cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanları eğer TBMM üyeleri içinden olursa, TBMM’deki görevleri son bulacaktır. Bunun sonucunda, 1982 Anayasası’nın mevcut düzenlemesinin tam tersine, yasama faaliyetleri artık hükümetin kontrolünde olmayacaktır. Meclis’in asli görevi kanun yapmak olacak, milletvekillerinin yasa yapma, yürütmeyi ve denetleme gibi milletvekili görevleri daha etkin bir şekilde yerine getirilmiş olacaktır” (Karatepe, 2017, s. 30).

“TBMM yalnızca yasama işlevinden, Cumhurbaşkanının başkanlığındaki yürütme ise hükümet etme işlevinden sorumlu olacaktır. Yasama, yürütme ve yargı kendi işlevlerini yerine getirecek ve kuvvetlerin görevlerini yerine getirme esnasında

işbirliği ve denetleme mekanizmaları dışında bir kuvvetin diğerine karışması söz konusu dahi olmayacaktır. Genel görüşme ve meclis soruşturmasına yürütme kanadından hiçbir görevlinin katılamaması, yeni sistemin getirmiş olduğu önemli bir değişimdir ve kuvvetler ayrılığının gereğidir. Getirilen yeni sistemle birlikte parlamenter sisteme göre kuvvetler ayrılığının daha belirgin olduğunu ve meclisin eskisine göre daha güçlü olduğunu söylemek mümkündür” (Alkan, 2017, s. 102-103)

“Yargı kurumunun nasıl oluşturulup şekillendirildiği, tüm anayasal düzenlerin temelini oluşturan unsurlardan biridir. Hukuk devletinde, yürütme ve yasamanın yanında yargının bir ‘organ’ veya bir ‘kuvvet’ olarak tarif edilmesinde ‘bağımsız ve tarafsız bir süreç’ olma özelliği her zaman öne çıkarılır. Yargının günlük tartışmalardan konu olmaması, varlık sebebiyle doğru orantılı olarak, tarafsız ve bağımsız olarak adil bir şekilde hareket etmesinden kaynaklıdır” (Benli, 2017, s. 587)

Yargının bağımsızlığına gölge düşürüldüğü ve yargıdaki seçim usullerinin değiştirilmesi bu sisteme muhalefet tarafından getirilen en büyük eleştirileri barındırmaktadır. Şimdi yargı ile ilgili değişen maddeleri inceleyelim.

Anayasanın 9. Maddesinde göre

“Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır” ibaresinde bağımsızın devamında tarafsız ibaresi de eklenmiştir” (<http://www.resmigazete.gov.tr/>, 2018).

Bu değişim ile birlikte yargı yetkisinin vazgeçilmez özelliği olan tarafsızlığında anayasal bir vurguya sahip olmasının sağlanması, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir

“Hâkim ve Savcılar Yüksek Kurulu ile ilgili değişiklikler; Mevcut düzende, toplam üye sayısı 22 olan HSYK’ ya 16 üyeyi bürokratlar, 4 üyeyi cumhurbaşkanı atıyorken, iki üye de Adalet Bakanı ve müsteşarından oluşuyordu. Yeni değişiklik ile birlikte Cumhurbaşkanı yine 4 üye atıyorken, Meclise ilk defa yetki verilip 7 üyeyi ataması sağlanmakta, Adalet bakanı ve müsteşarı doğal üye olarak bulunmaktadır. Böylelikle üye sayısı 13 e düşürülmüş ve Meclisin HSYK seçimlerinde ilk kez etkin olması sağlanmıştır. Bürokratların etkinliğine son verilmesi, ve yasama ile yürütmenin ayrı siyasi görüşlerin elinde bulunduğu düşünüldüğünde bu değişim yargının bağımsızlığını artıran bir değişim olarak karşımıza çıkmaktadır” (Kaplan, 2017).

“Yeni düzenleme ile Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerinde yapılan düzenleme ile üst kademe kamu yöneticilerinin ve bakanların cumhurbaşkanı tarafından atanır. Bu ibare ile birlikte HSYK da doğal üye olarak bulunan adalet bakanı ve adalet bakanlığı müsteşarının da cumhurbaşkanı tarafından atandığı düşünüldüğünde; 13 üyenin 6’ sı direk Cumhurbaşkanı tarafından seçilecektir. Cumhurbaşkanının İktidar partisi olduğu da düşünülürse, Meclisin seçeceği 7 üyenin de ne kadar bağımsız ve farklı siyasal düşünceye mensup insanlar olacağı tartışmalı bir durumdur” (Akıncı D. , 2017)

“Anayasa Mahkemesi üyelerinin seçiminde, meclis üç üye seçmekte, üç üyenin YÖK tarafından önerilmesi ve cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi, 5 üye Yargıtay ve Danıştay’ın gösterdiği adaylar arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilmekte, 4 üye ise üst düzey yöneticiler, serbest avukatlar, birinci sınıf savcı ve hâkimler ile en az 5 yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir. Cumhurbaşkanı seçilen kişinin partisinin de mecliste çoğunluğu sağlaması halinde, 15 üyenin 15 inin de cumhurbaşkanı tarafından seçileceği bir durumun söz konusu olacağını söylemek mümkündür. Bu duruma bakıldığında özellikle de yasaların denetiminin ne derece bağımsız olacağı tartışma konusudur” (Çavuş, 2017).

“Bir diğer değişim, Askeri yargıya ilişkin değişiklikler, Askeri mahkemeler, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kaldırılacak, disiplin mahkemeleri dışında, savaş hali hariç askeri mahkeme kurulamayacaktı. Savaş halinde kurulacak askeri mahkemeler, askerlerin görevleri ile ilgili işlediği suçlara ait davalara bakacaktır” (İpek H. , 2017, s. 239)

SONUÇ

Ülkelerin benimsediği hükümet sistemlerini sınıflara ayırmaya çalıştığımızda devletin temel faktörleri olan yasama, yürütme ve yargı organlarının birbirlerine göre nasıl konumlandığı belirleyici olmaktadır. Devletlerin siyasal deneyimleri, tarihsel birikimleri, toplumsal ve siyasal yapısı, ekonomisi, kültürel yaşantısı ve toplumsal dinamiklerine göre şekillenir ve farklılık arz eder. Bu bakımdan tek bir siyasal sistemin bütün toplumlar için iyi olmayacağı gibi, siyasal sistemlerin topluma yansımaları, olumlu ve olumsuz yönde farklılık gösterebilmektedir. Bununla birlikte Hükümet sisteminin belirlenmesinde devletlerin tercihlerinden ziyade, dönem koşullarının ortaya çıkardığı koşullarda belirleyici olabilmektedir.

Yapılan sistem değişikliği Türkiye'nin tarihsel süreç içerisinde kendi içsel dinamiklerinin oluşturduğu bir zorunluluktan kaynaklanmaktaydı. Günümüze kadar ülkenin yaşadığı her sıkıntı ve devamındaki krizde siyasetçiler, askeri ve sivil bürokrasi suçlanmış olup krizin sistemden kaynaklı olabileceği göz ardı ediliyordu. Özellikle yakın tarihimizde kimi siyasetçiler krizleri parlamenter sistemden kaynaklanmış olduğunu dile getirmiş olsa da bugünkü gibi anayasal değişikliğin halkın önüne getirileceği ve seçime gidileceği bir hukuki ortam hiçbir zaman yakalanamamıştır.

Türkiye'de de parlamenter sistemin uygulamada yaşatmış olduğu çözümsüzlük ve kriz dönemleri hükümet sisteminin değişmesi noktasında alt yapının oluşmasını sağlamıştır. Hükümet sistemlerinin başarısının, istikrar, gelişme, meşruiyet, etkinlikler ile ölçüldüğü dikkate alındığında koalisyonlarla, darbelerle, kısa dönemli hükümetlerle dolu bir geçmişin yaşandığı parlamenter sistemin değiştirilme tartışmaları hep gündemde olmuş ve sıcak tutulmuştur. Parlamenter sistemde yaşanan bu olumsuzlukların beraberinde sistemden sapmaların özellikle 2007 yılında cumhurbaşkanı seçim sürecinde 367 krizi sonrası, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi esası ile birlikte net olarak başlamıştır.

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesiyle ortaya çıkan durum, uygulamada hükümet sistemimizin hangi sistem temelleri üzerinde oturtulacağı ve sistem değişikliği üzerindeki tartışmaların daha da artmasına neden olmuştur. Hükümet sistemi değişikliği üzerinde yapılan çalışmalar, siyasal partilerin belirli bir hükümet

sistemi üzerinde karar verememeleri ile birlikte gereken uzlaşma meclis çatısında oluşturulamamıştır. 2016 Aralık Ayı itibari ile MHP genel başkanı Devlet Bahçeli hükümet sistemi değişikliği ile ilgili yaptığı açıklamalar ile birlikte sistem tartışmalarının tekrardan alevlenmesine neden olmuş ve Ocak 2017 itibariyle oluşturulan anayasa değişikliği paketi, iktidar parti Ak Parti ve MHP'nin uzlaşmasıyla meclisten geçmiştir.

Meclisten paketin geçmesinden yaklaşık üç ay sonra 16 Nisan 2017 tarihinde halk referandumuyla, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi oy çokluğu ile kabul edilmiştir. Güçlü ve istikrarlı iktidar özlemiyle uzun süredir üzerinde tartışılan ve demokratik yollardan referandum aracı ile kabul edilen cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde, sert kuvvetler ayrılığı esasına dayalı olarak yasama ve yürütme erkleri doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Yürütme erkinin tek başlı olarak düzenlendiği sistemde, yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı yürütme faaliyetlerini birlikte yürüteceği yardımcılarını, bakanlarını ve üst düzey kamu yöneticilerini yasama onayına ihtiyaç duymaksızın atayabilecektir. Yürütmede atayacağı hiçbir ismin, yasamada görev alamayacak olması da sert kuvvetler ayrılığına göre tasarlanmış bir değişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte yürütme alanıyla ilgili kararname hakkı da cumhurbaşkanına verilerek, yürütmeyle ilgili faaliyetlerde erken başarı ve erken çözüm sağlanabilmesi açısından eli güçlendirilmiştir.

Yasama ve yürütme güçlerini, işlevsel ve organik olarak birbirinden ayıran bu sistem ile birlikte, yürütme den bağımsız olarak yasama faaliyetlerinin artırılması hedeflenmiştir. Yasama ve yürütme erklerinden her hangi birinin diğerinin seçimlerini yenileyebilme hakkı verilmiş, fakat karşı erkin yenilenmesini isteyen taraf kendi seçiminin yenilenmesini de göze almıştır. Aslında bu özellik bile sistemi, başkanlık sistemin erklerin birbirlerinin görevlerine sonlandıramaması ilkesiyle tamamen çelişmiş olsa da ülkemizin şartları ve mevcut siyasi yapısı düşünüldüğünde krizleri önleyici bir düzenleme olduğu açıkça anlaşılabilir. Muhalefet kesim tarafından fesih mekanizması olarak dile getirilen bu değişim, tek bir organa yani yürütme ya da yasamaya verilmediği için, fesih mekanizmasından ziyade sistem tıkanıklıklarının önlenmesi açısından karşılık seçim yenileme olarak adlandırılmaktadır.

Sürekli seçimler ve istikrarsız hükümetler, seçimlerin aynı gün yapılması hem yasama hem yürütme erkinin aynı gün seçiliyor olması ve 5 yıllığına seçiliyor olması, ülkemizde yaşayan insanları sürekli seçimlerle ve istikrarsız hükümetlerle karşılaşmasını önlemek adına düzenlenen değişimlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Reel siyasette Sistem değişikliğinden rahatsız olan kesimler, rejim değişiyor iddiasıyla gerçeği yansıtmayan düşünceler ortaya atılmaya çalışılsa da, rejimimiz 1923 yılında inşa edilmiş olan Cumhuriyettir ve literatürde çoğunluğun kabul ettiği üzere sistem değişikliğinin bununla ilişkisi bulunmamaktadır.

Literatürde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'yle ülkemiz siyasi istikrarın garanti edildiği, vesayetın ve bürokratikleşmenin en aza indirildiği, hızlı kalkınmanın sağlanacağı bir sürece girdiği yolunda yaygın bir kanaat vardır. Bununla birlikte Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yasama ve yürütmenin direk olarak halkın oylarıyla seçilmesinden dolayı tam bir Cumhuriyet rejimidir.

Parlamente sistemin getirdiği, sürekli seçimlerden psikolojik ve maddi olarak yıpranmış olan ülkemizde, başkanlık sistemi daha sistematik ve daha istikrarlı bir siyasal düzen vaat etmektedir. Fakat yürütme ile yasamanın yani başkan ile meclisteki çoğunluğun aynı siyasi ideolojiye sahip olmadığı durumda, Başkanın seçim yenilemesi veya meclis çoğunluğunu elde bulduran yasamanın seçimlerin yenilenmesini isteyebilecek olması tartışma alanlarından bazılarıdır.

Yargı ve hukuk yönünden sistemi incelediğimizde iki aşamalı bir inceleme yapmak gerekmektedir. Birinci aşama yasamadaki çoğunluk ile yürütmenin aynı ideolojiye sahip olduğu varsayımına bakalım.

Ayrıca literatürde bir kısım siyaset bilimci tarafından HSYK üyelerinin 4 ünün başkan tarafından atanması, adalet bakanı ve müsteşarının üye olması bunları da başkanın atayacak olmasıyla birlikte yeni düzenleme de 13'e düşürülen HSYK üyelerinin 6'sını direk cumhurbaşkanı seçmekte diğer 7'sini meclisin seçmesi gibi düzenlemeler yargı bağımsızlığı açısından eleştirilmektedir

Parlamentar sistemin aksine Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde, Cumhurbaşkanının vatana ihanet dışında hiçbir suçtan yargılanamaması ilkesi değiştirilmiş, Cumhurbaşkanı artık yasamada 600 vekilin 360'ının oyunu aldığı takdirde her türlü suçtan hakkında soruşturma açılabilecektir. Fakat yasama ve yürütmenin aynı ideolojinin elinde bulunması durumunda, bir kısım siyaset bilimci tarafından bu ilkenin işlevsel olamayabileceği yönünde eleştiriler getirmişlerdir.

Seçme yaşının 1995 yılından beri 18 olduğu ülkemizde, cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile birlikte seçilme yaşının da 18 indirilmesiyle, genç nüfusun sisteme dâhil edilmesi sağlanmıştır.

Ayrıca seçimlerin aynı gün yapılması ile birlikte büyük maddiyata neden olan seçimlerin sayısı azaltılıp, insanlar üstündeki seçim psikolojisinin getirdiği olumsuz etkilerden kurtulmak amaçlanmaktadır.

Ülkemizde hükümet sisteminden kaynaklanan krizlerin ve bu krizlerin ortaya çıkardığı toplumsal sorunların çözümü adına, hükümet sisteminin değişikliği ile cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin kabul edilmesi Türk siyasal sistemine olumlu imkanlar vaat etmektedir.

Ancak bu konuda iki hususu da göz önünde bulundurmak gerekir. Birincisi bu tezin yazıldığı dönemde cumhurbaşkanı hükümet sistemi yeni uygulanmaya başlanmaktadır. Bu açıdan teoride bir imkân vaat eden bu sistemin uygulamada zamana ihtiyacı olması, ikincisi ise tek başına cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin siyasal sorunları çözmesinin mümkün olmamasıdır. Diğer siyasal sistem faktörlerinin de kusursuz yerine getirilmesiyle birlikte, biraz da zaman ile birlikte sistemin vaat ettiği imkanları en kısa sürede sunacağından şüphemiz olmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan, Y. (1959). Güçler Ayrılığı. Y. Abadan içinde, *Devlet Felsefesi* (s. 78-80). Ankara: Kesit.
- Abdülhakimoğulları, E. (2013). *'Yarı Başkanlık Sistemi I. Fransa', Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri'*. Ankara: Ak Parti Yayınları.
- Abur, V. (2017, Nisan). Türkiye'de Parlamenter Sistemin Tıkandığı Durumlar. *Yeni Türkiye*, 480-485. Ankara: SAM Yayınları.
- Acar, A., & Çelebi, M. (2013). Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Cumhurbaşkanlığı Makamının Önemi ve 2007 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Abdullah Gül'ün Görev Süresi Tartışmaları. *Dergipark*, 5-12.
- Akad, M., & Dinçkol, A. (2010). *1982 Anayasası ve Anayasa Mahkemesi Kararları*. Ankara: Der yayınları.
- Akaş, C. (2015). *Kritik Kavşak (Parlamenter Sistem, Başkanlık Sistemi)*. Koç Üniversitesi Yayınları: Küy yayınları.
- Akbay, M. (1951). *Umumi Amme Hukuku Dersleri*. Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Akçalı, P. (2013). Genel Özellikleri Yararları ve Sakıncaları Işığında Başkanlık Sistemi. *Yeni Türkiye* (51), 405-415.
- Akçay, E. (2017). Kuvvetler Ayrılığı ve Yeki-Sorumluluk Çerçevesinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye*, 441-450.
- Akgül, M. E. (2003). Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Dönüşümü ve Günümüz Demokratik Rejimlerindeki Anlamı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, 336-345.
- Akıncı, B. (2017, Kasım). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Olası Demokratik ve Ekonomik Etkileri. *SAKA*, 35-38.
- Akıncı, B. (2017). Türkiye'de Hükümet Sistemi Tartışmaları ve Cumhurbaşkanlığı. *2017a*, 78-87. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akıncı, D. (2017, Şubat 23). *Cumhurbaşkanlığı Sistemi ve Yargı Bağımsızlığı*. Nisan 15, 2018 tarihinde <http://www.gazetebilkent.com/2017/02/23/cumhurbaskanligi-sistemi-ve-yargi-bagimsizligi/>: <http://www.gazetebilkent.com> adresinden alındı
- Aksay, H. (2017). Cumhurbaşkanlığı Sistemi. *Yeni Türkiye* (94), 306-315.

- Aktaş, M., & Coşkun, B. (2013). *Başkanlık Sistemi*. Ankara: Nobel.
- Akyılmaz, B. (2010). *İdare Hukuku*. Konya: Seyram Yayınları.
- Akyılmaz, B. (1995). *Tarihi Gelişim İçinde ve Özellikle Montesquieu'da Kuvvetler Ayrılığı*. Konya: Sodev.
- Akyol, E. (2016). *Kamu Politikaları Ansiklopedisi* (1. b.). (Hatice Altunok, & Fatma Gül Gedikkaya, Dü) Ankara: Nobel Yayınları.
- Alaca, F. (2012). *Başkanlık vee Yarı Başkanlık Sisteminin Türkiye' de Uygulanabilirliği*. 1.bölüm. 2012: Beyken Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi.
- Alaca, Ö. (2013). Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sisteminin Türkiye'de Uygulanabilirliği. 13.
- Aldan, Ö. S. (2013). Yeni Bir Anayasa Üzerine. *Yeni Türkiye* (51), 167-174.
- Aldıkaçtı, O. (1973). *Anayasa Hukukumuzda Son Gelişmeler ve 1961 Anayasası*. İstanbul: İ.Ü Hukuk Fakültesi.
- Aldıkaçtı, O. (1960). *Modern Demokrasilerde ve Türkiye' de Devlet Başkanlığı*. İstanbul: 1960 Yayınevi.
- Alkan, H. (2017). Cumhurbaşkanlık Sistemini, Diğer Sistemlerden Ayıran Yanları. 98-105. Ankara: Memur-Sen Yayınları.
- Alkan, H. (2013). *Karşılaştırmalı Sistem Başkanlık ve Parlamenter Sistemler Işığında Yarı Başkanlık Modelleri*. İstanbul: Açılım Kitabevi.
- Ar, F. (1983). Türkiye ve Amerika' Bazı İdari Reform Çalışmaları. *Amme İdaresi Dergisi* (6), 76-79.
- Arı, T. (2013, Mart). ABD Üzerinden Bir Başkanlık Sistemi Tartışması. *Yeni Türkiye* , 769-776.
- Arslan , T. N. (2013). *Başkanlık Sistemi ve Türiye*. Ankara: Alfa Aktüel Yayınları.
- Arslan, R. (2004). *Türkiye'ye Siyasi Model*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Asilbay, H. (2015). Parlamenter Sistem ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *TBBB dergisi* , 2-9.
- Aslan, D. (2017, Mart 15). <http://www.mynet.com/haber/guncel/367-krizi-nedir-367-krizinde-neler-yasandi-2934889-1>. 11 8, 2017 tarihinde www.mynet.com adresinden alındı

Atar, Y. (2017, Mart). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. 87-94. Ankara, İskitler: Semih Ofset Matbaacılık Yayıncılık.

Avcı, E. (2015). *Kuvvetler Ayrılığı Teorisi ve Tarihçesi*. Ankara: Yason yayınları.

Aydın, A. H., & Durgun Sadegül. (2017). Kuvvetler Ayrılığı/ Birliği Açısından Türkiye'de Partili Cumhurbaşkanlığı Sistemi. *Yeni Türkiye Dergisi* , 28-36.

Aygün, S. (2018). *Anayasa Hukuku Pratik El Kitabı*. İzmit/Kocaeli: Temsil Kitap Yayınevi.

Bağce, E. H. (2016). *Parlaman Sistem mi, Başkanlık mı?* İstanbul: Gonca Yayınevi.

Bağlı, M. (2017). Cumhurbaşkanlığı Sistemi ve Demokratik Kazanımlar. *Yeni Türkiye* (94), 397-400.

Bal, B. (2001). *İstikrarsız Parlamentarizme Karşı Başkanlık Sistemi*. Ankara: Der Yayınları.

Bal, F. (2013). MHP, Parlamenter Sistemin Demokratikleştirilmesinden Yanadır. *Yeni Türkiye* (51), 83-90.

Başgil, A. F. (1998). *Esas Teşkilat Hukuku , Türkiye Siyasi Rejimi ve Anayasa Prensipleri*. İstanbul: Seçkin.

Başgil, A. F. (2016). Yeni Anayasa ve Başkanlık Sistemi. *19 Mayıs Hukuk Fakültesi* , (s. 17-18). Samsun.

Batum, S., & Yüzbaşıoğlu, N. (1999). *Anayasa Hukukunun Temel Metinleri* (3. b.). İstanbul: Beta Yayınları.

Baykal, D. (2017, Nisan). 18 Maddelik FeLaket. *Özgürlük* , 21-25.

Bayraktar, G. (2017). Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Tasnifi. *Yeni Türkiye* , 209-217.

Bayram, S. (2016). *Türkiye' de Başkanlık Sistemi Tartışmaları(Algular, Argümanlar ve Tezler)*. İstanbul: Seta Yayınları.

Beceren, E. (2013). Türk İktidar Yapısında Değişim: Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemi. *Yeni Türkiye* (51), 284-290.

Beceren, E., & Kalağan, G. (2007). Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemi ; Türkiye' Uygulanabilirliği Tartışmaları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 163-178.

Benli, F. (2017). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Türkiye. *Yeni Türkiye* (94), 586-590.

Berci, İ. (2012, Haziran 14). 1909 Anayasa Değişiklikleri ve İncelenmesi. 47-50. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Yayınları.

Bilici, A. (1995). Sistem Tıkandı İstikamet Başkanlık Sistemi. *Aksiyon* , 13-14.

Bilir, F. (2017). *Hükümet Sistemleri ve Başkanlık Sistemi*. İstanbul: Adalet Yayınları.

Bingöl, Y. (2017). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Gerekliliği. *Sorularla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi* , 79-84. Memur-Sen.

Birliği, B. (2017, Nisan 26). Yeni Anayasa Neleri İçeriyor ;Hayatımızda Neleri Değiştirecek. İstanbul: Sözcü.

Boyunsuz, Ş. Ö. (2017). *Dünyada Başkanlık Sistemleri*. Ankara: İmge Kitabevi.

Bozdağ, B. (2017). Yeni ve Büyük Türkiye'nin Temelleri Atılıyor. *Yeni Türkiye* (94), 23-32.

Bozdağ, B. (2017). Yeni ve Büyük Türkiye'nin Temellerini Atıyoruz. *Yeni Türkiye* (94), 23-36.

Buran, H. (2009). Siyasal Rejim Çalışmalarının Yeniden Gözden Geçirilmesi Üzerine. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi* , 72-76.

Büke, A. (2016). Kuvvetler Ayrılığının Parlamenter Sistemde Siyasal Partilerin Faaliyetlerinin Etkisi. *Uluslararası Bilimler Araştırmalar Dergisi* (1), 112.

Can, O. (2013). Başkanlık Sistemi Hakkında Bir Kaç Not. T. N. Arslan içinde, *İstikrar ve Paradigmalar Çerçevesinde Başkanlık Sistemi ve Türkiye* (s. 157-168). Ankara: Aktüel Yayınları.

Çağlayan, R. (2013). 4 Ekim 1958 Fransız Anayasası. *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi* , 127.

Çalen, M. K. (2012). 1909 Kanun-i Esasi Tadilatı. (T. Üniversitesi, Dü.) *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* , 2 (4), 129-140.

Çalışkan, K. (2017). Siyasal Kültür Teorisi 'The Civic Culture' ve Eleştirisi. *Amme İdaresi Dergisi* , 50 (1), 27-28.

Çam, E. (2014). Başkanlık Sistemi ve Kürt Sorunu Tartışmaları. *Yeni Türkiye* , 27-30.

Çam, E. (1993). *Çağdaş Devlet Sistemleri*. İstanbul: Der Yayınları.

Çelik, İ. (2011). Kuvvetler Ayrılığı, Bir İndirgeme ve Dönüşüm. *siyasiloloji* (64), 136-137.

Çelik, K. (2016). *Amerikan Başkanlık Sistemi Tüm Bilinmeyenler İle*. İstanbul: Asi Kitap.

Demir, F. (2013). Yarı-Başkanlık Hükümet Sistemi ve Türkiye. *Yeni Türkiye* (51-75), 456-470.

Demirkaya, Y. (2018). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Yeni Kamu Yönetim'inde Yeni Aktörler. Y. Demirkaya içinde, *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi: Kamu Yönetiminde Değişim* (s. 15-36). İstanbul: Hiper Yayın.

Derdiman, R. C. (2013). Türkiye' de Benimsenecek Hükümet Sistemi ve Cumhurbaşkanlığı Hükümetini Tartışmak. T. Arslan içinde, *İstikrar ve Temsil Paradigmaları Çerçevesinde Başkanlık Sistemi ve Türkiye* (s. 241-260). Ankara: Aktüel.

Dinçkol, A. (2004). Siyasal Sistem Kuramı Çerçevesinde Kamu Yönetimi Alt Sistemi (Kamu Yönetimi Temel Tasarısı). *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* (3).

Döner, A. (2013). Başkanlık Sisteminin Türkiye'de Uygulanabilirliği. *Yeni Türkiye* , 668-678.

Döner, A. (2013). Yeni Anayasa Sürecinde Hükümet Sistemi Sorunu. N. T. Arslan içinde, *İstikrar ve Temsil Paradigmaları Çerçevesinde Başkanlık Sistemi ve Türkiye* (s. 166-185). Ankara: Aktüel Yayınları.

Döner, A. (2013). Yeni Anayasa Hükümet Sistemi Sorunu. N. T. Arslan içinde, *Başkanlık Sistemi ve Türkiye* (s. 168-175). Ankara: Aktüel Yayınları.

Dönmez, Ö. (2017, 10 26). Hükümet Sistemleri ve Hükümet Sistemlerinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Dergipark* , 42-50.

Duman, S. (2016). Türkiye İçin Başkanlık Sistemi Değerlendirmeleri. *Yeni Türkiye* , 17-19.

Duran, B., & Miş, N. (2017). *Türkiye'de Siyasal Sistemin Dönüşümü ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi* (Cilt 2). Ankara: Seta Kitapları.

Durgun , G. B. (2013). Hükümet Sistemi Tartışmaları ve Türkiye Örneği. *Yeni Türkiye* (51), 246-247.

Durgun, Ş. (2013). Sistem Arayışlarında Siyasal Partiler ve Parti Disiplini. *Yeni Türkiye* (51), 337-357.

Duverger, M. (1986). *Seçimle Gelen Krallar*. (N. Erkurt, Çev.) İstanbul: Kelebek Yayınları.

Efe, H., & Kotan, M. L. (2015). Türkiye' de Hükümet Sistemi Tartışmaları Çerçevesinde Başkanlık Sistemi ve Türkiye' de Uygulanabilirliği. *Kafkas Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , VI (9), 12-77.

Efendioğlu, H. T. (2017). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye* (94), 90-108.

Eldem, M. N. (2007). *Türkiye'de Rejim Sorunu Cumhurbaşkanı Krizi ve Yarı Başkanlık*. Ankara: Sobil Yayıncılık.

Elibol, N. (2017, Nisan). Cumhurbaşkanlığı Sistemi Neler Getirecek. *Yeni Türkiye* , 561-566.

Ergüder, Ü. (2015). Başkanlık mı, Parlamenter Sistem mi? C. Akaş içinde, *Kritik Kavşak, Başkanlık Sistemi-Başkanlık Sistemi* (s. 127-140). İstanbul: Küy Yayınları.

Ergül, T. (2005). *Başkanlık Sistemi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını.

Ergün, N. (2013). Hangi Sistem mi, hangi değerler mi. *Yeni Türkiye Dergisi* , 50-53.

Ergün, S., & Çalışkan, G. (2016). *Farklı Görüşlerle Yeni Anayasa ve Başkanlık Sistemi*. İstanbul: Pamiray Yayınları.

Eroğul, C. (2009). Anayasa Değişikliği Önerisinde Değişiklik Yapılması. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* , 89-113.

Eroğul, C. (1996). *Çağdaş Devlet Düzenleri, İngiltere, Amerika, Fransa*. Ankara: İmaj Yayıncılık.

Ersöz, O. (2015). Hükümet Sistemlerinin Genel Teorisi ve Türkiye Analizi. *Ankara Üniversitesi SBKY Dergisi* , 27-28.

Eryılmaz, B. (2007). *Kamu Yönetimi: Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar*. İstanbul: Alfa.

Esen, M. E. (2017). Sorularla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi* (s. 17-25). İstanbul: Memur-sen.

Fendioğlu, H. T. (2017). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye* (94), 90-102.

- Fendoğulu, H. T. (2012). Başkanlık Sistemi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (2), 39-45.
- Gökçe, A. F. (2013). *Siyasal Partilerde Lider ve Yönetim Değişimleri*. Gaziantep: Ada Kitabevi.
- Gökpınar, M. (2016). *Anayasal Devlette Temel Hak ve Özgürlükler Düzeni*. Ankara: Tutku Yayınları..
- Göksu, Y. (2016). *Başkanlık Sistemi Niçin Gerekli*. Ankara: Cinius Yayınları.
- Gönenç, L. (2013). Türkiye'deki Hükümeti Sistemi Tartışmalarına İlişkin Değerlendirmeler. *Yeni Türkiye* , 269-275.
- Gören, Z. (2006). *Anayasa HUKU*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Göze, A. (1986). *Siyasal Düşünceler Ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Gözler, K. (2010). *Anayasa Hukukunun Genel Torisi* (Cilt II). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Gözler, K. (2016). Başkanlık Sistemi ve Kuvvetler Ayrılığı. Y. Göksu içinde, *Başkanlık Sistemi Niçin Gerekli* (s. 165-168). İstanbul: Cinius Yayınları.
- Gözler, K. (2017). *Elveda Anayasa, 2017 de Oyladığımız 18 maddeye Eleştiriler*. İstanbul: Ekin Yayınevi.
- Gözübüyük, Ş. (2000). *Anayasa Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gözübüyük, Ş. (2004). *Türk Anayasasında Değişiler*. İstanbul: Suna.
- Gül, A. (2017, Nisan). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Sorular ve Cevaplar* , 24-26. Gaziantep, Türkiye: Ak Parti Yayınları.
- Gül, A. (2017). Milletın Özne Olduğu Sistem: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye* (94), 129-140.
- Gül, C. (2013). Başkanlık Sistemini Öne Çıkaran Eğilime Analitik Bir Yaklaşım. T. Arslan içinde, *İstikrar ve Paradigmaları Çerçevesinde Başkanlık Sisemi ve Türkiye* (s. 49-72). Ankara: Aktüel Yayınları.
- Gülener, S. (2016). *Başkanlık Sistemlerinde Denge ve Denetleme*(ABD,Brezilya, Arjantin,Meksika,Şili,Güney Kore. İstanbul: SETA Yayıncılık.
- Gülsoy, M. T. (2015). Hükümet Sistemlerini Karşılaştırmak: Türkiye İçin Bir. *Yeni Türkiye Sayı: 51 Başkanlık Sistemi Özel Sayıs* .
- Güneş, T. (1956). *Parlamenter Rejimin Bugünkü Manası ve İşleyişi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

- Gürbüz, Y. (2007). *Karşılaştırmalı Politik Sistemler*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Gürkan, Ü. (2015). Montesquieu ve Kanunların Ruhü. *Ankara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (6), 18-21.
- Güzel, H. C. (2014). Başkanlık Sistemi ve Türkiye. *Yeni Türkiye*, 197.
- Hakyemez, Y. Ş. (2012). *Hükümet Sistemi Arayışları ve Yeni Anayasa*. (E. Göztepe, & A. Çelebi, Dü) İstanbul: Metis Yayınları.
- Hamilton, Madison, & Jay. (1962). *Anayasa Üzerin Düşünceler*. (M. Soysal, Çev.) İstanbul.
- Hanic, H. (2017). *Yeni Anayasa Cumhurbaşkanlığı sisemi Yeni Türkiye*. İstanbul: Hayy Kitap Yayıncılık.
- Hekimoğlu, B. (2010). *Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Hekimoğlu, M. M. (2009). *Anayasa hUkukunda Karşılaştırmalı 'Demokratik Hükümet Sistemleri ve Türkiye'* (1. b.). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Heywood, A. (2013). *Küresel Siyaset*. (N. Uslu, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2015). *Siyaset*. (B. Kalkan, Dü., & B. Ş. Bekir Berat Ozipek, Çev.) Ankara: Liberte yayınları.
- <http://www.resmigazete.gov.tr/>. (2018, Temmuz 8). Temmuz 15, 2018 tarihinde www.resmigazete.gov.tr. adresinden alındı
- Huntington, D. (1975). *SIYASAL KATILIM*. (E. Özbudun, Çev.) Ankara: Siyasal İlimler Deneği.
- Hurma, E. (2017, Şubat). Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Parlaenter Sistem (Almanya,Güney Afrika,Hİndistn,İngiltere,İtalya ve Japnya Örnekleri). *TBMM bASIM eVİ* (2.), s. 18-20.
- Hurma, E. (2016). *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri (Parlamentar Sistem)*. Ankara: TBMM Araştırma Hizmetler Başkanlığı.
- Hurma, E. (2017). *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri ; Başkanlık Sistemi(ABD,Arjantin,Azerbaycan,Brezilya ve Nijerya Örnekler,)*. Ankara: TBMM Basımevi.
- Hüner, M. F. (2012). *Demokrasinin İşleyişinde Yargının Rolü ve Meşruiyeti* (1. Baskı b.). Ankara: Adalet Yayınevi.

İpek, A. (2013). Halk Tarafından Seçilen Güçlü Cumhurbaşkanı Doğru. *Yeni Türkiye* (51), 498-505.

İpek, H. (2017). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye* (94), 235-247.

İyimaya, A. (2017). Anayasa Değişikliği Ekseninde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye* (94), 71-85.

Kalaycıoğlu, E. (2015). Alaturka Başkanlık Rejimive Türkiye'nin Otoriterlikle İmtihanı. C. Akaş içinde, *Kritik Kavşak Parlamenter Sistem, Başkanlık Sistemi* (s. 153-159). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kalaycıoğlu, E. (2015). Türkiye'de Başkanlık Sistemi ve Demokrasi. *Bir Demokrasi Rejimi Olarak Başkanlık : Tasarım ve Uygulama*, (s. 54-65). Adana.

Kama, S. (2016, Haziran). *Parlamenter Hükümet Sistemi Olarak 'Westminster Modeli' Britanya Örneği Üzerine Bir Deneme*. dergipark.gov.tr: http://dergipark.gov.tr/download/article-file/275226 adresinden alınmıştır

Kamalak , İ., Gül, H., & Gül, S. S. (2015, Aralık OCAK-Aralık). [www.dergipark.gov.tr](http://dergipark.gov.tr: http://dergipark.gov.tr/download/article-file/210827). Nisan 2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/210827> adresinden alındı

Karaca, F. (2009). *Osmanlı Anayasası(Kanun-i Esasi*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Karakul, S. (2013). Hükümet Sistemleri ile İnsan Hakları Arasındaki Olası İlişkiler. *Yeni Türkiye* (51), 358-368.

Karasoym, H. A. (2013). İstikrarlı Hükümet Başkanlık Sistemi ve Türkiye. N. T. Arslan içinde, *İstikrar ve Temsil Paradigmaları Çerçevesinde Başkanlık Sistemi ve Türkiye* (s. 275-289). Ankara: Aktüel.

Karatepe, Ş. (2013). Hükümet Sistemleri ve Türkiye. *Yeni Türkiye Başkanlık Sistemi Özel Sayısı* (51), 223-245.

Karatepe, Ş. (2013). Hükümet Sistemleri ve Türkiye. *Yeni Türkiye Dergisi* , 223-235.

Karatepe, Ş. (2017, Mart). Sorularla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Memur-sen* , 46-52. Ankara, İskitler: Memur-Sen Yayınları.

Kart, A. (2013). 'Başkan' ya da 'Ben' Devletin Girişimi. *Yeni Türkiye Başkanlık Sistemi Özel sayısı* (51), 76-88.

Keçeciler, M. (2013). Başkanlık Sistemi ve Türkiye. (S. A. Merkezi, Dü.) *Yeni Türkiye* (51), 203-208.

Keser, H. (2017). Türk Tipi Başkanlık Sistemi Üzerine. *Yeni Türkiye* (94), 433-445.

Kılıç, M. (2017). Hukuk-Politik Gerçekliği Bağlamında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye* (94), 169-175.

Köseoğlu, N. (1991). *Türk Dünyası Tarihi ve Medeniyeti Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Kurtbaş, İhsan (2013), Etnosantrizm ve Ötekileştirme Perspektifinde Siyasal Eğilimler, Ardahan İli Örneğinde Oy Verme Davranışının Sosyolojik Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ

Kurtbaş, İ. (2015a). Siyasi Mitinglerin Sosyo-Politik Analizi(Adalet ve Kalkınma Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi Mitingleri Örneği. *Karadeniz* (28), 42-47.

Kurtbaş, İhsan (2015), A Psycho-Political Analysis of Voting Psychology “An Empirical Study on Political Psychology”, *Journal of Administrative Sciences and Policy Studies*, Vol. 3, No. 2, pp. 91-11, DOI: <http://dx.doi.org/10.15640/jasps.v3n2a6>

Kurtbaş, İ. (2016), Temsil Krizinin Aşılması ve Demokrasinin Pekişmesi Bağlamında Bağımsız aday Odaklı Bir Politik Sistem Önerisi, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 421-445 DOI:10.9775/kausbed.2016.022

Soysüren, A.H, Kurbaş, İ (2017). Meflûç Devlet İradesinden Kudretli Devlete(12 Eylül Yönetiminin Siyasi Kültür Bağlamında Yapım Politikası, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler dergisi *The Journal of International Social Sciences* Cilt: 27, Sayı: 1, Sayfa: 63-

Kutlu, Ö., & Kahraman, S. (2017). Türk Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Kamu Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi. F. Uslu içinde, *Türk Anayasa Hukukunun Güncel Sorunları* (s. 4-70). Sakarya: Pesa .

Kutlu, Ö., & Kahraman, S. (2017). Türk Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Kamu Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi. F. Uslu içinde, *Türk Anayasa Hukukunun Güncel Sorunları* (s. 2-15). Sakarya, Adapazarı, Türkiye: Beşköprü Yayınları.

Kuzu, B. (2017). Anayasa Değişikliği ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Genel Faydaları. *Yeni Türkiye* (94), 110-122.

- Kuzu, B. (2010). Başkanlık Sistemi İle Parlamenter Sistemin Karşılaştırılması. *Dergipark* , 17-22.
- Kuzu, B. (2012). *Her Yönü İle Başkanlık Sistemi* (2. b.). İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Kuzu, B. (2015). *Her Yönü İle başkanlık Sistemi* (5. b.). İstanbul: Babıali Kültür yayıncılık.
- Kuzu, B. (2000). *Neden Başkanlık Hükümeti*. Ankara: Türkiye' de Siyasi Yapılanma ve Temel Siyasi Sorunlar Sempozyumu.
- Kuzu, B. (2013). Neden Başkanlık Hükümeti. *Yeni Türkiye DERGİSİ* , 25-37.
- Kuzu, B. (1988). *Türk Anayasa Metinleri ve İlgili Mevzuat*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Kuzu, B. (1987). Türkiye İçin Başkanlık Sistemi -1. *Milli Tasarruf* , 27-30.
- Lijphart, A. (1986). *Çağdaş Demokrasiler*. (E. Özbudun, & E. Onulduran, Çev.) Ankara.
- Memur-Sen. (2017). Sorularla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye* (92), 209-216.
- Nuran, M. B. (2013, Mayıs 13). *Siyasal Kültür*. Nisan 12, 2018 tarihinde <http://mericburcinnuran.com/siyasal-kultur/>: <http://mericburcinnuran.com/siyasal-kultur/> adresinden alındı
- Okandan, R. G. (1956). *parlamentarizm ve Bugünkü Şekli*. İstanbul: Aktüel Yayınları.
- Oksar, M. (2011). Yarı-Başkanlık Hükümet Sistemi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme;Fransa ve Litvanya Modelleri. *Türkiye Adalaet Akademi Dergisi* (1/7), 317-384.
- Oktay, C. (1995). Anayasa Yargısı. C. Oktay içinde, *Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Yargı Açısından Anlamı ve Türkiye Örneği* (s. 217). Konya: Nobel Yayınları.
- Onar, E. (2005). *Türkiye'nin Başkanlık ve Yarı-başkanlık Sistemine Geçmesi Düşünülmeli midir?' Başkan Sistemi*. Ankara: TBB Yayınları.
- Ortaylı, İ. (1979). *Türk İdare Tarihi*. Ankara: Todaie Yayınları.
- Önder, S. (2007). *Türk Parlamenter Sisteminde Cumhurbaşkanının Rolü*. Ankara: Turhan Kitabevi.

- Örgün, F. (1999). *Başkanlık Sistemi Dar Gelen Gömlek*. Ankara: Bilge Yayıncılık.
- Özay, İ. (1996). *Günüşiğında Yönetim*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Özbudun, E. (2015). Başkanlık Sisteminin Olası Tehlikeleri. C. Akaş içinde, *Kritik Kavşak; Parlamenter Sistem ve Başkanlık Sistemi* (s. 61-77). İstanbul: Küy yayınları.
- Özbudun, E. (2015, Mart 10). Hükümet Sistemi Tartışmaları. *Denge* , 5-6, 17-30.
- Özbudun, E. (2009). *Türk Anayasa Hukuku* (10 b.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özbudun, E. (2000). *Türkiye' de Siyasi Yapılanma ve Temel Siyasi Sorunlar Sempozyumun 5. Oturumunda Genel Değerlendirme Tebliği*. Ankara.
- Özdağ, S. (2017, Nisan). Demokrasi ve Milli Egemenlik. *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Özel Sayısı* , 351-76. Ankara: Stratejik Araştırma Merkezi.
- Özer, A. (2013). *Başkanlık Hükümet Sistemi ve Bu Sistemin Türkiye Açısından Uygulanabilirliği*. Ankara: Kültigin Kitabevi.
- Özgür, O. (2013). Parlamenter Rejim mi? AKP Tipi Başkanlık Sistemi mi? *Yeni Türkiye Dergisi* (51), 96-106.
- Özkul, F. (2013). 2007 Anayasa Değişikliği Sonrası Benimsediğimiz Hükümet Sisteminin Niteliği, Ülkemizde Uygulanabilirliği ve Başkanlık Sistemi Önerileri Üzerine Bir İnceleme. *Yeni Türkiye* (51), 555-567..
- Öztürk, O. (2013). Parlamenter Rejim mi? AKP Tipi Başkanlık Sistemi mi? *Yeni Türkiye* , 96-103.
- Parkinson, C. (1976). *Siyasal Düşüncenin Evrimi*. (M. Harmancı, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Parlak, M. (2014, Mayıs 7). Parlamenter-Başkanlık-Yarı Başkanlık Hükümet Sistemlerine Genel Bir Bakış ve Türkiye Cumhuriyetinin Hükümet Sisemleri. *Parsak* , 19-28.
- Parsak, M. (2012, Kasım). Parlamenter/Başkanlık/Yarı Başkanlık Hükümet Sistemlerine Genel Bir Bakış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Hükümet Sistemi. *Sosyal ve Kültürel Araştırma Merkezi* , s. 7-15.

Pazarıcı, E. (2017, Nisan Çarşamba). <http://www.aksam.com.tr/guncel/yeni-anayasa-maddeleri-nelerdir-18-madde-anayasa-tam-metni/haber-586967>. Ocak Salı, 2018 tarihinde www.aksam.com.tr. adresinden alındı

Polater, Y. Z. (2017). Modern Hükümet Sistemlerinden Yarı-Başkanlık Sistemi ve Türkiye' de Uygulanabilirliği. *Uyuşmazlık* , 21-24.

Saran, U. (2004). *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma*. Ankara: Atlas Yayınevi.

Sartori, G. (1996). *Demokrasi Teorisinde Geri Dönüş*. (T. Karamustafaoğlu, & M. Turhan, Çev.) Ankara: Yetkin Yayınları.

Satır, B. M. (2017). Türkiye Siyasi Tarihinin Dönüm Noktasında Güçlü ve Yeni Türkiye İçin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye* (94), 500-506.

Sayarı, S. (2015). Türkiye Demokrasisini Güçlendirecek Çözüm Başkanlık Sistemi mi? C. Akaş içinde, *Kritik Kavşak Başkanlık Sistemi- Parlamenter Sistem* (s. 77-86). İstanbul: KÜY yayınları.

Senem, N. (2017, Mayıs). 18 Maddelik Teklife, 18 Maddelik yanıt. *Aydınlık* , 18-28.

Sezginer, M. (2010). Montesquieu ve Kuvvetler Ayrılığı Prensipleri. M. Sezginer içinde, *Günümüz Demokrasilerinde Kuvvetler İlişkisi ve 1982 Anayasası'nda Sorunlar* (s. 23-30). Ankara: Seçkin Yayınları.

Sobacı, M. (2017, Nisan). Cumhurbaşkanlığı Sistemi ve Türkiye'de Dönüşüm. *Yeni Türkiye* , 542-544.

Soysal, M. (2007). Türk Siyasal Sistemi Üzerine Görüşler. Z. Üskül, & İ. Kamalak (Dü.) içinde, *Başkanlık Sistemi Ve Türkiye(Ülkeler, Deneyimler ve Karşılaştırmalı Analiz* (s. 295-304). İstanbul: Kalkedon Yayınları Sodev Kitapçılık.

Szymanski, A. (2015). Halk Tarafından Seçilen Cumhurbaşkanı ve Başkanlık Sistemi-Türkiye Örneği. C. Akaş içinde, *Kritik Kavşak* (s. 111-120). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Şahin, M. A. (2013). Doğru Anlamak. T. Arslan içinde, *Başkanlık Sistemi ve Türkiye* (s. 45). Ankara: Aktüel yayınları.

Şıvgın, H. (1997). *Başkanlık Gelecek Çünkü Sistem İflas Etti*. Ankara: Aksiyon Yayınları.

Tan, A. (2017). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin İç-Dış Boyutları ve Arka Planı. *Yeni Türkiye* (94), 276-283.

Tekin, Y. (2015). *Başkanlık Sistemi ve Kuvvetler Ayrılığı Tartışmaları*. Ankara: Kesit Yayınları.

Terkan, N. (2003). Siyasal Sistemler ve Halkla İlişkiler. *Selçuk İletişim* , 2 (4), 65-67.

Topçu, Z. (2017). Yeni Hükümet Sistemleri ve Kuvvetler Ayrılığı. *Yeni Türkiye* , 376.

Toprak, E. G. (2017). *Çare Başkanlık Mı*. İstanbul: Palme Yayıncılık.

Tosun, E., & Tosun, T. (1999). *Türkiye'nin Siyasal İstikrar Arayışı Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemleri* (1. b.). İstanbul: Alfa Yayınları.

Tosun, R. (2017). Referandumda Neleri Oylayacağız. *Yeni Türkiye* (94), 568-578.

Tunaya, T. Z. (1982). *Siyasi Kurumlar ve Anayasa Hukuku*. İzmir: Sırma.

Tunç, H. (2013). Türkiye'de Başkanlık Sistemi mi? Parlamenter Sistem mi? *Yeni Türkiye* , 280-289.

Tunç, H. (2008). *Türkiye'ye Komşu Devletlerin Anayasaları*. Ankara: Asil Yayınevi.

Tunç, H., & Yavuz, B. (2009). Avantaj ve Dezavantajlarıyla Başkanlık Sistemi. *TBB* , 28-32.

Tunç, H., Bilir, F., & Atar, Y. (2011). *Türk Anayasa Hukuku* (2. b.). Ankara: Berikan Yayınevi.

Tunçkaşık, H. (2017). Başkanlık Sistemi Teori,Pratik ve Tartışmalar. S. Göçimen içinde, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Başkanlık Sistemi ABD, Arjantin,Azerbaycan, Brezilya ve Nijeriya Örnekleri* (7.sürüm 2.baskı b., s. 6-8). Ankara: TBMM Basımevi.

Turan, B. (2017). Devletin Milletinden , Milletin Devletine Geçiş: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye* (94), 377-380.

Turan, İ. (2013). Türkiye'de Başkanlık Sisteminin Uygulanabilirliği. *Yeni Türkiye* (51), 525-535.

Turhan, M. (1989). *Hükümet Sistemleri ve 1982 Anayasası*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Uluşahin, N. (2013). Cumhurbaşkanın Halk Tarafından Seçilmesinin Siyasal Sistemimize Etkileri; Türkiye'de Hükümet Sisteminin Geçirdiği Dönüşüm ve Geleceğe Yönelik Beklentiler. *Yeni Türkiye Dergisi* (51), 319-328.

Uluşahin, N. (2011). Türkiye'de Mevcut Hükümet Sisteminin Niteliği ve Rejimin Başkanlık Sistemine Kaymasının Getireceği Tehtid ve Tehlikeler. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi* (3), 29-38.

Varlık, Ü., & Ören, B. (2001). *Seçim Sistemleri ve Türkiye'de Seçimler*. İstanbul: Der Yayınları.

Vergin, N. (2013). Siyasal Sistem Arayışları ve Yarı-Başkanlık Sistemi. *Yeni Türkiye* (51), 449-456.

(<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6771.html>

www.tbmm.gov.tr. (2017, NİSAN 19). *Türkiye Büyük Millet Meclisi*. OCAK 14, 2018 tarihinde www.tbmm.gov.tr: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6771.html> adresinden alındı

Yaman, S. (2014). Başkanlık Sistemi, Uygulamaları ve Türkiye de Uygulanabilirliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 24 (1), 85.

Yancı, N. (2014). Türkiye'de Yasa Yapımı: Nicelik Sorunu mu, Nitelik Sorunu mu? *Ankara Üniversitesi SBF dergisi* , 267-268.

Yanık, M. (2016). *Başkanlık Sistemi ve Türkiye' de Uygulanabilirliği*. Ankara: D&R Yayınları.

Yavuz, H. (2000). *Siyasal Sistem Arayışları ve Yürütmenin Güçlendirilmesi*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yayman, H. (2016). *Türkiye'de Devlet Reformu ve Başkanlık Sistemi*. İstanbul: Doğan Kitap Yayınları.

Yazıcı, H. (2017). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Anayasa Değişikliği. *Yeni Türkiye* (94), 160-165.

Yazıcı, H. (2013). Türkiye Parlamenter Hükümet Sistemini Hiç Uygulayabildi mi? *Yeni Türkiye* (51), 509-513.

Yazıcı, S. (2005). *Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri Türkiye İçin Bir Değerlendirme*. Ankara: TBB Yayınları.

Yıldırım, H. (2017). *Parlamenter Sistem Krizleri ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*. Ankara: Pozitif Yayıncılık.

Yıldırım, H. (2017). *Parlamenteer Sistem Krizleri ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi* (1.Baskı b.). İstanbul: Pozitif Yayınları.

Yılmaz, C. (2013). Başkanlık Sistemi ve Kalkınma. *Yeni Türkiye Dergisi* , 13-25.

Yılmaz, H. (2012). Türkiye' de Parlamenteer Sistem Eleştirileri ve Başkanlık Sistemi. s. 27-28.

Yokuş, S. (2013). Hükümet Sistemini Demokrasi Ekseninde Tartışmak. *Yeni Türkiye* , 236-239.

Yücel, B. (2009). *Parlamenteer Hükümet Sisteminin Rasyonelleştirilmesi ve Türkiye Örneği*. İstanbul: Adalet Yayınevi.

Yüzbaşı, F. (2015). *Kuvvetler Ayrılığı İlkesi ile Hükümet Sistemleri Arasındaki Kuramsal İlişki*. Ankara: Adalet Yayınları.

Zengin, M. A. (2013). Hükümet Sistemi Konusunda Kendi Modelimizi Geliştirebilmek Üzerine Düşünceler. *Yeni Türkiye* , 333-340.

EKLER

Ek-1: Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

MADDE 1- 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 9 uncu maddesine “bağımsız” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve tarafsız” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 2- 2709 sayılı Kanunun 75 inci maddesinde yer alan “beşyüzelli” ibaresi “altıyüz” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 3- 2709 sayılı Kanunun 76 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Yirmibeş” ibaresi “Onsekiz” şeklinde, ikinci fıkrasında yer alan “yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar,” ibaresi “askerlikle ilişkisi olanlar,” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 4- 2709 sayılı Kanunun 77 nci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“C. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanının seçim dönemi

MADDE 77- Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri beş yılda bir aynı günde yapılır.

Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığı seçiminde birinci oylamada gerekli çoğunluğun sağlanamaması halinde 101 inci maddedeki usule göre ikinci oylama yapılır.”

MADDE 5- 2709 sayılı Kanunun 87 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 87- Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; bütçe ve kesinhesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası

andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.”

MADDE 6- 2709 sayılı Kanunun 98 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve kenar başlığı metinden çıkarılmıştır.

“MADDE 98- Türkiye Büyük Millet Meclisi; Meclis araştırması, genel görüşme, Meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır.

Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeden ibarettir.

Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.

Meclis soruşturması, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında 106 ncı maddenin beşinci, altıncı ve yedinci fıkraları uyarınca yapılan soruşturmadan ibarettir.

Yazılı soru, yazılı olarak en geç on beş gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarından ibarettir.

Meclis araştırması, genel görüşme ve yazılı soru önergelerinin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile araştırma usulleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.”

MADDE 7- 2709 sayılı Kanunun 101 inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“A. Adaylık ve seçimi

MADDE 101- Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim yapmış, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından, doğrudan halk tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına, siyasi parti grupları, en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler ile en az yüz bin seçmen aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin herhangi bir nedenle seçime katılmaması halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların salt çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilir. Oylamada, adayın geçerli oyların çoğunluğunu alamaması halinde, sadece Cumhurbaşkanı seçimi yenilenir.

Seçimlerin tamamlanamaması halinde, yenisi göreve başlayıncaya kadar mevcut Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin diğer usul ve esaslar kanunla düzenlenir.”

MADDE 8- 2709 sayılı Kanununun 104'üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 104- Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.

Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.

Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.

Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.

Kanunları yayımlar.

Kanunları tekrar görüşölmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.

Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi İtüzüğünün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar.

Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar ve görevlerine son verir.

Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.

Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.

Milletlerarası antlaşmaları onaylar ve yayımlar.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar.

Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir.

Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.

Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez. Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörölen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.

Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.

Kararnemeler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.

Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.”

MADDE 9- 2709 sayılı Kanunun 105 inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“E. Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğu

MADDE 105- Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak on beş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

Hakkında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı, seçim kararı alamaz.

Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanının görevi sona erer.

Cumhurbaşkanının görevde bulunduğu sürede işlediği iddia edilen suçlar için görevi bittikten sonra da bu madde hükmü uygulanır.”

MADDE 10- 2709 sayılı Kanununun 106’ncı maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“F. Cumhurbaşkanı yardımcıları, Cumhurbaşkanına vekâlet ve bakanlar

MADDE 106- Cumhurbaşkanı, seçildikten sonra bir veya daha fazla Cumhurbaşkanı yardımcısı atayabilir.

Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde, kırk beş gün içinde Cumhurbaşkanı seçimi yapılır. Yenisi seçilene kadar Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanlığına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır. Genel seçime bir yıl veya daha az kalmışsa Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimi de Cumhurbaşkanı seçimi ile birlikte yenilenir. Genel seçime bir yıldan fazla kalmışsa seçilen Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi seçim tarihine kadar görevine devam eder. Kalan süreyi tamamlayan Cumhurbaşkanı açısından bu süre dönemden sayılmaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinin yapılacağı tarihte her iki seçim birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görevden alınır. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, 81 inci maddede yazılı şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde an içerler. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan olarak atanırlarsa üyelikleri sona erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak on beş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır ve dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

Bu kişilerin görevde buldukları sürede, görevleriyle ilgili işledikleri iddia edilen suçlar bakımından, görevleri bittikten sonra da beşinci, altıncı ve yedinci fıkra hükümleri uygulanır.

Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın görevi sona erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır.

Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.”

MADDE 11- 2709 sayılı Kanunun 116 acı maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“H. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanı seçimlerinin yenilenmesi

MADDE 116- Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının beşte üç çoğunluğuyla seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Bu halde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının ikinci döneminde Meclis tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde, Cumhurbaşkanı bir defa daha aday olabilir.

Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetki ve görevleri, yeni Meclisin ve Cumhurbaşkanının göreve başlamasına kadar devam eder.

Bu şekilde seçilen Meclis ve Cumhurbaşkanının görev süreleri de beş yıldır.”

MADDE 12- 2709 sayılı Kanununun 119 uncu maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve kenar başlıkları metinden çıkarılmıştır.

MADDE 119- Cumhurbaşkanı; savaş, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.

Olağanüstü hal ilanı kararı, verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır; Meclis gerekli gördüğü takdirde olağanüstü halin süresini kısaltabilir, uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

Cumhurbaşkanının talebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi her defasında dört ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.

Olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile 15 inci maddedeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı veya geçici olarak durdurulacağı, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği kanunla düzenlenir.

Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104 üncü maddenin onyedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi

olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Kanun hükmündeki bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır, aynı gün Meclis onayına sunulur.

Savaş ve mücbir sebeplerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanamaması hâli hariç olmak üzere; olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri üç ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve karara bağlanır. Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

MADDE 13- 2709 sayılı Kanunun 142 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Disiplin mahkemeleri dışında askerî mahkemeler kurulamaz. Ancak savaş halinde, asker kişilerin görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevli askerî mahkemeler kurulabilir.”

MADDE 14- 2709 sayılı Kanunun 159 uncu maddesinin başlığı ile birinci ve dokuzuncu fıkralarında yer alan “Yüksek” ibareleri madde metninden çıkarılmış; iki, üç, dört ve beşinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; altıncı fıkrasında yer alan “asıl” ibaresi madde metninden çıkarılmış; dokuzuncu fıkrasında yer alan “kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere” ibaresi “kanun ve diğer mevzuata” şeklinde değiştirilmiştir.

“Hâkimler ve Savcılar Kurulu onüç üyeden oluşur; iki daire halinde çalışır.

Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabîî üyesidir. Kurulun, üç üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcılar arasında, bir üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcılar arasında Cumhurbaşkanınca; üç üyesi Yargıtay üyeleri, bir üyesi Danıştay üyeleri, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir. Öğretim üyeleri ile avukatlar arasında seçilen üyelere, en az birinin öğretim üyesi ve en az birinin de avukat olması zorunludur. Kurulun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilecek üyeliklerine ilişkin başvurular, Meclis Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon her bir üyelik için üç adayı, üye tamsayısının üçte iki

çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılmaması halinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. Bu oylamada da aday belirlenemediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile aday belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasından, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar. Birinci oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu; bu oylamada seçimin sonuçlandırılmaması halinde, ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile üye seçimi tamamlanır.

Üyeler dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler bir kez daha seçilebilir.

Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki otuz gün içinde yapılır. Seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden otuz gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır.”

MADDE 15- 2709 sayılı Kanununun 161 inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“A. Bütçe ve kesinhesap

MADDE 161- Kamu idarelerinin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.

Malî yıl başlangıcı ile merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü ile yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller kanunla düzenlenir. Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

Cumhurbaşkanı bütçe kanun teklifini, malî yılbaşından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe teklifi Bütçe Komisyonunda görüşülür. Komisyonun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin Genel Kurulda görüşülür ve malî yılbaşına kadar karara bağlanır.

Bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde, geçici bütçe kanunu çıkarılır. Geçici bütçe kanununun da çıkarılmaması durumunda, yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilerek artırılarak uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini her bütçenin görüşülmesi sırasında açıklarlar, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.

Genel Kurulda kamu idare bütçeleri ile değişiklik önermeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.

Merkezî yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek tutarın sınırını gösterir. Harcanabilecek tutarın Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle aşılabileceğine dair bütçe kanununa hüküm konulamaz.

Carî yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik teklifleri ile carî ve izleyen yılların bütçelerine malî yük getiren tekliflerde, öngörülen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.

Merkezî yönetim kesinhesap kanunu teklifi, ilgili olduğu malî yılın sonundan başlayarak en geç altı ay sonra Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanun teklifinin verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Meclise sunar.

Kesinhesap kanunu teklifi ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.

Kesinhesap kanunu teklifi, yeni yıl bütçe kanunu teklifiyle birlikte görüşülür ve karara bağlanır.”

MADDE 16- 2709 sayılı Kanunun;

A) 8 inci maddesinde yer alan “ve Bakanlar Kurulu”; 15 inci maddesinin birinci fıkrasında, 17 nci maddesinin dördüncü fıkrasında ve 19 uncu maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “, sıkıyönetim”; 88 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu ve”, ikinci fıkrasında yer alan “tasarı ve”; 93 üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine,”; 125 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şuranın kararları yargı denetimi dışındadır. Ancak,” ve altıncı fıkrasında yer alan “sıkıyönetim,”; 148 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “, sıkıyönetim”, altıncı fıkrasında yer alan “, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare

Mahkemesi” ve “Yüksek”, yedinci fıkrasında yer alan “ile Jandarma Genel Komutanı”; 153 üncü maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “tasarı veya”; 154 üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Yüksek”; 155 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları,” ve “tüzük tasarılarını incelemek,” üçüncü fıkrasında yer alan “Yüksek” ibareleri madde metinlerinden çıkarılmıştır.

B) 73 üncü maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “Bakanlar Kuruluna” ibaresi “Cumhurbaşkanına”; 78 inci maddesinin başlığı “D. Seçimlerin geriye bırakılması ve ara seçimler”; 117 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı”; 118 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları,” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcıları,” “Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından” ibaresi “Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri komutanlarından”, üçüncü fıkrasında yer alan “Bakanlar Kuruluna” ibaresi “Cumhurbaşkanına”, “Bakanlar Kurulunca” ibaresi “Cumhurbaşkanınca”, dördüncü fıkrasında yer alan “Başbakan” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcıları”, beşinci fıkrasında yer alan “Başbakanın” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcısının”, altıncı fıkrasında yer alan “kanunla” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle”; 123 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak” ibaresi “kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle”; 124 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Başbakanlık” ibaresi “Cumhurbaşkanı” ve “tüzüklerin” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin”; 127 nci maddesinin altıncı fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulunun” ibaresi “Cumhurbaşkanının”; 131 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “ve Bakanlar Kurulunca” ibaresi “tarafından”; 134 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Başbakanlığa” ibaresi “Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakana”; 137 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “tüzük” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamesi”; 148 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “kanun hükmünde kararnamelerin” ibareleri “Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin”, altıncı fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu üyelerini” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları”; 149 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan “oniki” ibaresi “on”; 150 nci maddesinde yer alan “kanun hükmündeki kararnamelerin” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin” ve “iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis

grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi” ibaresi “Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve”; 151 inci maddesi ile 153 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “kanun hükmünde kararname” ibareleri “Cumhurbaşkanlığı kararnamesi”; 152 nci maddesinin birinci fıkrası ile 153 üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “kanun hükmünde kararnamenin” ibareleri “Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin”; 158 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “adli, idari ve askeri” ibaresi “adli ve idari”; 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “hükümete” ibaresi “Cumhurbaşkanına”; 167 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kuruluna” ibaresi “Cumhurbaşkanına” şeklinde değiştirilmiştir.

C) 89 uncu maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “geri gönderilen kanunu” ibaresinden sonra gelmek üzere “üye tamsayısının salt çoğunluğuyla” ve 117 nci maddesinin üçüncü fıkrasının başına “Cumhurbaşkanınca atanan” ibareleri eklenmiştir.

Ç) 108 inci maddesinin birinci fıkrasına “inceleme,” ibaresinden önce gelmek üzere “idari soruşturma,” ibaresi eklenmiş; ikinci fıkrasında yer alan “Silahlı Kuvvetler ve” ibaresi madde metninden çıkarılmış; üçüncü fıkrasında yer alan “üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından,” ibaresi “Başkan ve üyeleri,” şeklinde ve dördüncü fıkrasında yer alan “kanunla” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle” şeklinde değiştirilmiştir.

D) 146 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “onyedi” ibaresi “onbeş” şeklinde değiştirilmiş, üçüncü fıkrasında yer alan “, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi” ibaresi ile dördüncü fıkrasında yer alan “, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi” ibareleri madde metninden çıkarılmıştır.

E) 82 nci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi, 96 ncı maddesinin ikinci fıkrası, 117 nci maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları, 127 nci maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesi, 150 nci maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi ile 91, 99, 100, 102, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 120, 121, 122, 145, 156, 157, 162, 163 ve 164 üncü maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 17- 2709 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 21- A) Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27’nci Yasama Dönemi milletvekili genel seçimi ve Cumhurbaşkanlığı seçimi 3/11/2019 tarihinde birlikte yapılır. Seçimin yapılacağı tarihe kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ve

Cumhurbaşkanının görevi devam eder. Meclisin seçim kararı alması halinde, 27'nci Yasama Dönemi milletvekili genel seçimi ve Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

B) Bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu Kanunla yapılan değişikliklerin gerektirdiği Meclis İçtüzüğü değişikliği ile diğer kanuni düzenlemeleri yapar. Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenleneceği belirtilen değişiklikler ise Cumhurbaşkanının göreve başlama tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Cumhurbaşkanı tarafından düzenlenir.

C) Anayasanın 159 uncu maddesinde yapılan düzenlemeye göre Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeleri en geç otuz gün içinde seçilirler ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki kırkıncı günü takip eden iş günü görevlerine başlarlar. Başvurular, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon on gün içinde her bir üyelik için üç aday üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada üçte iki çoğunlukla seçimin sonuçlandırılmaması halinde, ikinci ve üçüncü oylamalar yapılır; bu oylamalarda üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyunu alan aday seçilmiş olur. Beşte üç çoğunluğun sağlanamaması halinde üçüncü oylamada en çok oyu almış olan, seçilecek üyelerin iki katı aday arasından ad çekme usulü ile üye belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu aynı usul ve nisapları gözeterek onbeş gün içinde seçimi tamamlar. Mevcut Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri, yeni üyelerin göreve başlayacağı tarihe kadar görevlerine devam eder ve bu süre içinde yürürlükteki Kanun hükümlerine göre çalışır. Yeni üyeler, ilgili kanunda değişiklik yapılmıyaya kadar mevcut Kanunun Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uyarınca çalışır. Görevi sona eren ve Hâkimler ve Savcılar Kuruluna yeniden seçilmeyen üyelerden, talepleri halinde adli yargı hâkim ve savcılar arasından seçilenler Yargıtay üyeliğine, idari yargı hâkim ve savcılar arasından seçilenler Danıştay üyeliğine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca seçilir; öğretim üyeleri ve avukatlar arasından seçilenler ise Danıştay üyeliğine Cumhurbaşkanınca atanır. Bu şekilde yapılan seçim ve atamalarda boş kadro olup olmadığına bakılmaz, seçilen ve atanan üye sayısı kadar Yargıtay ve Danıştay kadrolarına üye kadrosu ilave edilir.

D) Askerî Yargıtay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesinden Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiş bulunan kişilerin herhangi bir sebeple görevleri sona erene kadar üyelikleri devam eder.

E) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve askerî mahkemeler kaldırılmıştır.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört ay içinde; Askerî Yargıtay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından Başkan, Başsavcı, İkinci Başkan ve üyeleri ile diğer askerî hâkimler (yedek subaylar hariç) tercihleri ve müktesepeleri dikkate alınarak;

a) Hâkimler ve Savcılar Kurulunca adli veya idari yargıda hâkim veya savcı olarak atanabilirler.

b) Aylık, ek gösterge, ödenek, yargı ödeneği, ek ödeme, malî, sosyal hak ve yardımlar ile diğer hakları yönünden emsali adli veya idari yargıya mensup hâkim ve savcılar, bunların dışındaki hak ve yükümlülükler yönünden ise bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihteki mevzuat hükümleri uygulanmaya devam edilmek suretiyle Millî Savunma Bakanlığınca mevcut sınıflarında, Bakanlık veya Genelkurmay Başkanlığının hukuk hizmetleri kadrolarına atanırlar. Bunlardan, emeklilik hakkını elde edenlerden yaş haddinden önce bu görevlerden kendi istekleriyle ayrılacaklara ödenecek tazminata ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Kaldırılan askerî yargı mercilerinde görülmekte olan dosyalardan; kanun yolu incelemesi aşamasında olanlar ilgisine göre Yargıtay veya Danıştaya, diğer dosyalar ise ilgisine göre görevli ve yetkili adli veya idari yargı mercilerine dört ay içinde gönderilir.

F) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte bulunan kanun hükmünde kararnameler, tüzükler, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelikler ile diğer düzenleyici işlemler yürürlükten kaldırılmadıkça geçerliliğini sürdürür. Yürürlükte bulunan kanun hükmünde kararnameler hakkında 152 nci ve 153 üncü maddelerin uygulanmasına devam olunur.

G) Kanunlar ve diğer mevzuat ile Başbakanlık ve Bakanlar Kuruluna verilen yetkiler, ilgili mevzuatta değişiklik yapıncaya kadar Cumhurbaşkanı tarafından kullanılır.

H) Anayasanın 67 nci maddesinin son fıkrası hükmü, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra birlikte yapılacak ilk milletvekili genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi bakımından uygulanmaz.”

MADDE 18- Bu Kanun ile Anayasanın;

a) 8, 15, 17, 19, 73, 82, 87, 88, 89, 91, 93, 96, 98, 99, 100, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113 üncü maddelerinde yapılan değişiklikler ile 114 üncü maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarının ilgalı yönünden, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124 ve 125 inci maddelerinde yapılan değişiklikler ile 127 nci maddenin son fıkrasına dair değişiklik; 131, 134, 137 nci maddelerinde yapılan değişiklikler ile 148 inci maddenin birinci fıkrasındaki değişiklik ile altıncı fıkrasındaki “Bakanlar Kurulu üyelerini” ibaresine dair değişiklik, 150, 151, 152, 153, 155 inci maddenin ikinci fıkrası, 161, 162, 163, 164, 166 ve 167 nci maddelerinde yapılan değişiklikler ile geçici 21 inci maddenin (F) ve (G) fıkraları, birlikte yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanının göreve başladığı tarihte,

b) 75, 77, 101 ve 102 nci maddelerinde yapılan değişiklikler, birlikte yapılacak ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin takvimin başladığı tarihte,

c) Değiştirilen diğer hükümleri ile 101 inci maddesinin son fıkrasında yer alan “Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir” ibaresinin ilgası bakımından yayımı tarihinde, yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır

Tezin ekler kısmı (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6771.html>) bu siteden alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

1992 yılında Rize’de doğdu. İlk- orta- lise eğitimini doğduğu şehirde tamamladı. 2010-2014 yılları arasında Ardahan üniversitesi siyaset bilimi ve kamu yönetimi lisans eğitimi gördü ve 2014 yılında lisans eğitimini bitirdi. 2015 yılında aynı üniversitede yüksek lisans eğitimine başladı.